

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΕ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 - 15 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1996

ΑΡΙΘ. 6

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, 'Ο ἀναστάσιμος χαρακτήρ των ἀναγνωσμάτων τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. — Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Μεγάλης Ἑβδομάδος. — Μητροπ. Νικαίας Ἀλεξίου, «Τὸ στάδιον τῶν ἀρετῶν ἡνέωκται». — Ἐπισκ. Ἀχελώου Εὐθυμίου, Συνοδικὴ Λειτουργία. — Ἰω. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὲς, κανονικὲς καὶ ἄλλες ἀπορίες. — Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Στὸν τόπο τοῦ μαρτυρίου καὶ στὰ ἔχνη τῆς ἁγίας Φιλοθέης. — Ἀρχιμ. Χρυσ. Π. Ἀβαγιανοῦ, 'Ο ἱ. Χρυσόστομος καὶ ἡ χριστιανικὴ οἰκογένεια. — π. Ἀντ. Ἀλεβιζόπουλου, Οἱ κυβερνήσεις τῆς Ε.Ε. μπροστὰ στὸ πρόβλημα τῶν αἱρέσεων καὶ τῆς παραθρησκείας. — Ἀλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες. — Αἰδεσιμολ. π. Ἀστερίου Γεροστέργιου, Προσκυνηματικὴ ἐπίσκεψη στὴν ΚΠολη καὶ τὴ Μικρὰ Ἀσία. — Ἰω. Φ. Ἀθανασόπουλου, Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν «Γηροκομήτισσαν». — Ἀθαν. Γ. Μελισσάρη, Γέρων Παῖσιος. Τὸ γέννημα τῆς Καππαδοκίας. — Φς, Τὸ βιβλίον. — Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Ἡ ἸΔ' Κατήχησις πρὸς φωτισμένους. — Μ. Μελ., Ἐπίκαιρα.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

Ἀθήναι, Ἰασιῶν 1 — Τηλέφωνο
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογόνα-
τος, Ἡπείρου 132 — Πέραμα.

Ὁ ἀναστάσιμος χαρακτήρ τῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ Μεγάλου Σαββάτου

Τὰ ἀναγνώσματα, ποὺ ἀναγινώσκονται τὸ Μέγα Σάββατο, κατὰ τὴ σύνδεσιν τοῦ ἑσπερινοῦ τοῦ Πάσχα μετὰ τὴ Θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, χρησιμοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς πρώτους χριστιανικοὺς αἰῶνες, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ μαρτυρίες τοῦ Κυρίλλου Ἱεροσολύμων (Κατηχ. ὁμιλία ιη') καὶ τοῦ Μεγάλου Ἀθανασίου (Δ' ἐορτ. ἐπιστολή). Γενικῶς οἱ λειτουργικὲς ἐκδηλώσεις τοῦ Μεγάλου Σαββάτου διεφύλαξαν τὰ «περισσότερα καὶ γνησιώτερα ἀρχαῖα στοιχεῖα» (Καθηγ. Εὐάγγ. Ἀντωνιάδης).

Τὰ ἀναγνώσματα αὐτὰ εἶναι συνταιριασμένα μετὰ τὴν ἀναγγελίαν τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως, ἡ ὁποία χαρὰ ἐκφράζεται καὶ μετὰ τὴ λευκὴ στολὴ τῶν ἱερέων. Μετὰ τὴν «Μικρὰν Εἴσοδο» ἀναγινώσκονται περικυκλῶντες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ποὺ ἔχουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον χαρμόσυνο καὶ νικητήριον πασχαλινὸν χαρακτήρα. Ἔτσι τὰ ἀναγνώσματα αὐτὰ παρουσιάζουν τὸν Δημιουργὸ Θεό, ποὺ ἐποίησε τὸ φῶς (Γεν. α' 1-13)· τὴν δόξα τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία ἔχει ἀνατελεῖ ὑπεράνω τῆς Ἱερουσαλὴμ, ποὺ καταλάμπεται ἀπὸ θεῖο φῶς (Ἠσ. ξ' 1-16)· τὸν ἐορτασμὸ τοῦ Πάσχα ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων (Ἐξ. ιβ' 1-11)· τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰωάνᾳ ὡς προτύπων τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ (κεφ. α'-δ')· τὸν ἐορτασμὸ τοῦ Πάσχα ἀπὸ τοὺς Ἰσραηλίτες στὴν Χαναὰν (Ἰησοῦ Ναυὴ ε' 1-5)· τὴ διάβασιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης καὶ τὴν ἐπινίκιον ὠδὴν τοῦ Μωϋσέως (Ἐξ. ιγ' 20 - ιδ' 32 καὶ ιε' 1-19)· τὴ λύτρωσιν τοῦ κόσμου (Σοφονίου γ' 8-15)· τὴν ἀνάστασιν τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας τῶν Σαρεπτῶν ἀπὸ τὸν προφήτη Ἡλίου (Γ' Βασ. ιη' 8-24)· τὴν ἀναστάσιμην δόξαν τοῦ Χριστοῦ, τὸν πασχάλιον στολισμὸν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴς πασχάλιας χάριτες καὶ δωρεῆς τῶν λυτρωμένων (Ἠσ. ξα' 10 - ξβ' 5)· τὴν εὐλογία ὅλων τῶν ἐθνῶν τῆς γῆς (Γεν. κβ' 1-18) καὶ τὴν αἰωνίαν εὐφροσύνην τους (Ἠσ. ξα' 1 ἐξ.)· τὴν ἀνάστασιν τοῦ υἱοῦ τῆς Σωμανίδος (Δ' Βασιλ. δ' 8-37)· τὴν παροχὴν τῆς λυτρώσεως καὶ θεῶν χαρίτων (Ἠσ. ξγ' 11 - ξδ' 5)· τὴν διὰ τοῦ Πάσχα σύναψιν τῆς Καινῆς Διαθήκης (Ἱερ. λα' 31-34)· τὴ σωτηρίαν τῶν Τριῶν Παίδων ἐκ τῆς καμίνου (Δαν. γ' 1-56). Στὸ τελευταῖον τοῦτο ἀνάγνωσμα συνάπτεται καὶ ὁ ἐξαίσιος ὕμνος τῶν Τριῶν Παίδων, μετὰ τὸν ὁποῖον ὅλη ἡ κτίσις καλεῖται νὰ ὑμνήσῃ τὸν Νικητὴν τοῦ Πάσχα. Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία οἱ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

ΜΕΡΟΣ Β'

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ

4. Η ΠΡΟΔΟΣΙΑ

«*Ιούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;*» (Λουκ. κβ' 48)

Μεγάλη Παρασκευή! Ποίου χριστιανοῦ ἡ καρδιά μένει ἀσυγκίνητος καὶ ἀπαθής; Ποίου πιστοῦ τὰ μάτια δὲν χύνουν δάκρυα θερμὰ σήμερα ἐμπρὸς εἰς τὸν Ἑσταυρωμένον;

Καὶ μόνον τὸ θέαμα τοῦ υἱοῦ τῆς Παρθένου ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν συγκλονίζει τὰς καρδίας. Καὶ μόνη ἡ σκέψις ὅτι Αὐτὸς ὁ ὁποῖος κρέμαται νεκρὸς καὶ γυμνὸς καὶ γεμάτος αἵματα καὶ πληγὰς εἶναι ὁ Ἀναμάρτητος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τὸ ἄμωμον θῦμα τῶν ἰδικῶν μας ἁμαρτιῶν, προκαλεῖ τὰ ἱερώτερα συναισθήματα.

Ἡ ἀνάμνησις τῶν φρικτῶν Παθημάτων Του καὶ τοῦ σταυρικοῦ Του θανάτου ὁδηγεῖ αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐνώπιον τοῦ Σταυροῦ Του ἑκατομμύρια χριστιανῶν, διὰ νὰ κλίνουν εὐλαβῶς τὰ γόνατα καὶ νὰ ἀσπασθοῦν μὲ δάκρυα τοὺς ἀχράντους Του πόδας.

Ὅποῖος συναγερμὸς, πράγματι, παρατηρεῖται σήμερα εἰς τοὺς ἱεροὺς ναοὺς! Πόσα χεῖλη θὰ προσεγγίσουν, διὰ νὰ δώσουν φίλημα λατρευτικὸν εἰς τὸν

κατηχούμενοι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀναγνώσεως τῶν —προφητικοῦ περιεχομένου— περικοπῶν τούτων ἢ μετὰ τὴν ἀνάγνωσι τῆς τελευταίας κατευθύνονταν σὸ Βαπτιστήριον.

Στὴ συνέχεια διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀπ. Παύλου (Ρωμ. στ' 3-11) ἀντηγεῖ τὸ πασχάλιον μῆνυμα: «Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν... Εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν Χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ».

Ἡ πασχάλιος προσδοκία καὶ χαρὰ τοῦ Μ. Σαββάτου κορυφώνεται μὲ τὸν στίχο: «Ἀνάστα, ὁ Θεός, κρῖνον τὴν γῆν, ὅτι σὺ κατακληρονομήσεις ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν»: Ἔτσι, ἐνῶ τὸ «σταυρώσιμον Πάσχα» ὑπερφραγαγγίζεται ἀπὸ τὸ ἀνατέλλον «ἀναστάσιμον Πάσχα», τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα (Ματθ. κη' 1-20) μεταδίδει τὸ μῆνυμα γιὰ τὸν κενὸ τάφο καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία, κατὰ τὸ Κοινωνικὸν τῆς ἡμέρας, σημαίνει τὴν ἰδική μας σωτηρία: «Ἐξηγέρθη ὡς ὑπνῶν Κύριος καὶ ἀνέστη σώζων ἡμᾶς. Ἀλληλουϊα»

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἑσταυρωμένον! Χεῖλη ἀγνά· ἀλλὰ καὶ χεῖλη βέβηλα. Χριστιανοὶ μὲ καθαρὰν τὴν καρδίαν· ἀλλὰ καὶ ἄλλοι μὲ βαρεῖαν τὴν συνείδησιν. Ἀνθρώποι εὐλαβεῖς καὶ οἰκεῖοι εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμáμενον· ἀλλὰ καὶ πόσοι ἄλλοι, διὰ τοὺς ὁποῖους ἡ θύρα τοῦ ναοῦ μένει ἄγνωστος καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Μεγάλη Παρασκευή! Ὅλοι σήμερα θὰ τρέξουν εἰς τοὺς ναοὺς καὶ θὰ συνωστισθοῦν, διὰ νὰ παρακολουθήσουν, ὁ καθένας κατὰ τὸ μέτρον καὶ τὸν τρόπον τῆς εὐλαβείας του, τὸ θεῖον δράμα τῆς Σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ὅλοι σήμερα προσκυνηταὶ τοῦ Ἑσταυρωμένου.

* * *

Ἀλλὰ «σῶμεν καλῶς», ἀδελφοί.

Καὶ ἃς προσέξωμεν ἓνα λόγον ποὺ ἐξηλήθεν ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὴν Γεθσημανή, ὅταν ἔφθασαν ἐκεῖ, διὰ νὰ Τὸν συλλάβουν, οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος Ποντίου Πιλάτου, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὸν προδότην μαθητὴν.

Ὁ Ἰούδας ἔσπευσε νὰ Τὸν ἀσπασθῇ καὶ νὰ Τὸν χαιρετήσῃ· «*Χαῖρε Ραββί*». Καὶ ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν· «*Ιούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως;*». Φίλημα προδοτικόν. Ἀσπασμὸς συνθηματικὸς διὰ τοὺς στρατιώτας· «*ὃν ἂν φιλήσω, αὐτὸς ἐστὶ κρατήσατε αὐτὸν*» —τοὺς εἶχεν εἶπει (Ματθ. κς' 48).

Ἐκεῖνοι Τὸν συνέλαβον. Ἀλλὰ τὸ βλέμμα τοῦ Κυρίου πίπτει ἐρευνητικὸν εἰς τὸ πρόσωπον, εἰς τὰ μάτια τοῦ Ἰούδα. Καὶ προχωρεῖ βαθύτερα· στὴν καρδιά του. Τίς οἶδε καὶ πόσες ἄλλες καρδιὲς διερευνᾷ τὸ βλέμμα τοῦ Χριστοῦ;

Πάρα πολλοὶ θὰ Τὸν προσκυνήσουν σήμερα. Ἀλλ' ἴσως δὲν ἀναγνωρίζει ὅλων τὰ φιλήματα καὶ τὴν προσκύνησιν ὡς λατρευτικά. Ἀράγε, μήπως δὲν εἶναι σταθερὰ ἢ διαβεβαίωσις ποῦ Τοῦ δίδομεν πολ- λάκις· «*οὐ φίλημά Σοι δώσω καθάπερ ὁ Ἰούδας*»;

Ὁ καθένας ἐξ ἡμῶν θὰ μπορούσε νὰ διερωτηθῇ, ὅπως οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸν Μυστικὸν Δείπνον, «*μήτι ἐγὼ εἰμι, Κύριε*»; (Ματθ. κς' 22). Μήπως καὶ τὰς ἰδικὰς μου διαθέσεις καὶ ὑποσχέσεις, ποῦ Σοῦ δίδω εἰς ἀγνωτάτας ἡμέρας —ὅπως σήμερα— καὶ εἰς ἱερὰς στιγμὰς μυστηριακῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν μυστικὸν Σου Δείπνον, δὲν τὰς βλέπεις σταθερὰς καὶ βεβαίας;

Ὅλοι μαζί, ἀδελφοί, ἃς παρακαλέσωμεν τὸν Ἑσταυρωμένον Σωτῆρά μας, νὰ μᾶς φωτίσῃ νὰ κατα-

νοήσωμεν τὸν ρόλον τοῦ Ἰούδα, ὡς παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴν παρομοίων διαθέσεων καὶ ἐνεργειῶν.

* * *

Ἄς μεταφερθῶμεν νοερῶς εἰς τὸν κήπον τῆς Γεθσημανῆ, τὴν ὥραν ποὺ καταφθάνει ὁ προδότης μαθητής.

Εἶναι ἡ νύκτα τῆς μεγάλης ἀγωνίας τοῦ Ἰησοῦ. Πλησιάζει ἡ ὥρα τοῦ μεγάλου μαρτυρίου Του. Ὁ Κύριος μόλις ἐτελείωσε τὴν ἀγωνιώδη προσευχήν Του.

«Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστί, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Εἶναι ἐξαιρετικὰ περιλυπὸς «ὥς θανάτου». Ὅχι διότι θὰ ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ τὸν θάνατον — ἀφοῦ δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν σκοπὸν εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν γῆν. Ἀλλὰ διότι ἡσθάνετο ἐπάνω Του ἓνα βάρος, τὸ ὁποῖον πολλὸ ἀπεχθάνετο καὶ ἐβδελύσσετο· τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Τὸ ἡσθάνετο νὰ πῆξῃ τὴν ἀγιωτάτην καρδίαν Αὐτοῦ, ὁ Ὅποιος δὲν ἐγνώρισέ ποτε ἁμαρτίαν.

Καὶ εἰς τὴν αἰτίαν αὐτὴν τῆς ὀδύνης τοῦ Κυρίου μας προσετίθετο τώρα καὶ ἄλλη· ἡ προδοσία.

Ἐνῷ οἱ μαθηταὶ ποὺ ἦσαν πλησίον Του ἐκοιμῶντο, οἱ ἐχθροὶ Του ἐκινεῖντο ἄγρυπνοι. Καὶ κατέστρωνον τὸ σχέδιον τῆς συλλήψεώς Του, μὲ τὴν προδοτικὴν βοήθειαν ἑνὸς ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν· τοῦ Ἰσκαριώτου Ἰούδα.

Ὁ οἰκτρὸς αὐτὸς μαθητής, δὲν ἐγεννήθη προδότης· ἀλλὰ ἔγινε προδότης. Δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς διεστραμμένος· ἀλλὰ βαθμηδὸν κατήντησε τοιοῦτος. Ὅταν διὰ πρώτην φορὰν ἤκουσε τὴν διδασκίαν τοῦ Κυρίου, ἡσθάνθη ζωηρὰ τὴν ἀπίχνησιν αὐτῆς εἰς τὴν ψυχὴν του. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Κύριος τὸν συμπεριέλαβεν εἰς τοὺς δώδεκα ἐκλεκτοὺς Του.

Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐπρόσεξε τὸν ἑαυτὸν του. Φαίνεται ὅτι εἰς τὴν ψυχὴν του ὑπῆρχον λανθάνοντα καὶ τὰ ἰδιοτελῆ καὶ ἐπιλήψιμα ἐλατήρια. Καὶ εἰς τὴν ἀπόφασίν του νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Χριστὸν ὡς μαθητῆς Του ἐβάρυναν καὶ αὐτά. Μαζὶ μὲ τὸν πόθον νὰ εὗρεθῇ εἰς τὸ περιβάλλον τοῦ Μεσσίας, ἐκινήθη καὶ ἀπὸ κάποιον συμφεροντολογικὸν ὑπολογισμόν. Δὲν ἦτο ἄσχετος ἢ ἀδιάφορος ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς σωτηρίας του. Καὶ ἐκαλλιεργήθη εἰς τοῦτο ὡς μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ. Πέραν τούτου ὅμως ἤλπιζεν ὅτι ὁ Χριστὸς θὰ ἐγκαθιδρύσῃ κοσμικὴν βασιλείαν — πανίσχυρον ἰουδαϊκὸν κράτος· καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ τὸ θησαυροφυλάκιον ἐφαντάζετο ὅτι θὰ τὸ ἐνεπιστεύοντο εἰς αὐτόν, ὅπως τοῦ εἶχον ἐμπιστευθεῖ τὸ μικρὸν ταμεῖον (τὸ «γλωσσόκομον») τῶν μαθητῶν. Ἐπὶ τρία ὁλόκληρα χρόνια μαθητῆς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ δὲν μπόρεσε νὰ πεισθῇ ὁ Ἰούδας περὶ τοῦ πνευματικοῦ χαρακτήρος τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον. Δὲν κατενόησεν ὅτι «οὕτως ἡγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόλῃται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον» (Ἰω. γ' 16).

Εἶχε δὲ ἀπ' ἀρχῆς τὸ φοβερὸν ἐλάττωμα τῆς πλεονεξίας καὶ τῆς φιλαργυρίας. Καὶ ἐξ αὐτοῦ ὠδηγήθηκε εἰς τὴν κλοπὴν. Δὲν ἐδίσταζε νὰ κλέπῃ καὶ νὰ ἰδιοποιητὰ χρήματα τοῦ κοινῆς ταμεῖου τῶν ἀποστόλων· «κλέπτῃς ἦν καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν» (Ἰω. ιβ' 6).

Παρ' ὅλην τὴν συνεχῆ ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, δὲν ἀνεπτύχθη εἰς τὴν ψυχὴν του, ὅπως θὰ ἀνεμένετο, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀποστροφὴ πρὸς τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ δὲν ἐπολέμησε τὸ πάθος ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατείχετο. Ἐάν, ἀφ' οὔτου εἰσῆλθεν εἰς τὸν κύκλον τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ κατέβαλλε προσπάθειαν νὰ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὸ πάθος του, θὰ ἡλευθερώνετο καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλάνην, τῆς προσδοκίας μιᾶς ἐξαιρετικῆς προσδοκοφόρου δι' αὐτὸν εὐκαιρίας πλουτισμοῦ, εἰς τὰ πλαίσια τῆς ἐγκοσμίου, ὅπως τὴν ἐφαντάζετο, βασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τὸ χειρότερον εἶναι ὅτι, προτοῦ ἐξασφαλίσῃ τὰ πολλὰ ποὺ ἀνέμενε, δὲν ἐδίσταζε νὰ κλέπῃ τὰ ὀλίγα. Καὶ ὅταν ἡ πραγματικότης διέψευσε τὰ ὀνειρά του — καί, μετὰ τριετὴ ματαίαν ἀναμονήν, ἤκουσε τὸν Χριστὸν νὰ ὁμιλῇ περὶ σταυροῦ καὶ θανάτου — ἐβυθίσθη εἰς ἀκόμη βαθύτερον σκότος. Καὶ μελετᾷ, ἀκόμη φοβερώτερον τῆς κλοπῆς ἐγκλημα, τὴν προδοσίαν.

* * *

Καὶ «ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος» (Μάρκ. ιδ' 21). Ἀλλοίμονον στὸν προδότην. Καλλίτερον νὰ μὴ ἐγεννᾶτο!

Ὁ ρόλος τοῦ Ἰούδα διηκολύνει τὰ σχέδια τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χριστοῦ.

Τὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας δὲν ἐχρειάζετο τὴν ἰδικὴν του παρέμβασιν, διὰ νὰ συντελεσθῇ. Ἡ «πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ» (Ἐφεσ. γ' 10) ἔχει πολλοὺς τρόπους νὰ ἀπεργασθῇ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὕτως ἢ ἄλλως θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ἡ ἐν Χριστῷ ἀπολύτρωσις τῶν ἀνθρώπων. Καὶ θὰ ἐξηλείφετο «τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον» (Κολ. β' 14). Ὁ ἀπόγονος τῆς γυναικὸς — ὁ υἱὸς τῆς Παρθένου — θὰ συνέτριβε τὴν κεφαλὴν τοῦ «ὄφεως τοῦ ἀρχαίου τοῦ καλουμένου διαβόλου καὶ σατανᾶ» (Ἀποκ. ιβ' 9), μὲ ἄλλα — τίς οἶδε ποῖα — ὄργανα τοῦ ἰδίου τοῦ διαβόλου, χωρὶς τὸν ρόλον τοῦ Ἰούδα.

Κύριε, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς, τίποτε ἂς μὴ μᾶς χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην Σου. Σὺ «πρῶτος ἡγάπησας ἡμᾶς» «μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Μὴ ἐπιτρέψῃς νὰ σὲ ἀρνηθῶμεν ποτὲ καὶ νὰ ἀπομακρυνθῶμεν ἀπὸ τὴν «ὁδὸν τὴν ἀπάγουσαν πρὸς τὴν ζωὴν» καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν σου. «Οὐ φίλημά σοι δώσωμεν καθάπερ ὁ Ἰούδας· ἀλλ' ὡς ὁ ληστής ὁμολογοῦμέν σοι· μνησθητι ἡμῶν, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Ἀμήν.

«ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ ΗΝΕΩΚΤΑΙ...»

(Σκέψεις καὶ προτάσεις γιὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστή)

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Νικαίας κ. ΑΛΕΞΙΟΥ

Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί,

Ἡ εἰσόδός μας γιὰ μία ἀκόμη φορὰ, μὲ τὴν Χάρη τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ μας, στὴν Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή, κατὰ τὴν ὁποία ἐντείνεται καὶ τὸ ποιμαντικὸ μας ἔργο μεταξὺ τῶν πιστῶν μας, ἔδωσαν τὴν εὐλογημένη ἀφορμὴ νὰ πραγματοποιηθεῖ ἡ συνάξή μας αὐτή. Ἡ σημερινή, ἐδῶ, παρουσία ὅλων ὑμῶν εἶναι ἐγγύησις, δι' ὅλους μας, τῆς πνευματικῆς μας πορείας, τῆς ἀγιοπατερικῆς Ὁρθοδόξου Διδασκαλίας καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου Ἠθους μας — ἀδελφοί — τὸ ὁποῖον Ἠθος μας ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, νοθεύεται κυρίως ἀπὸ κοσμικὰ φρονήματα, ξένα πρὸς τὴν πολιάν μας παράδοσιν καὶ γιὰ τὸ ὅχι ὑποβολιμαία, τὸ ἦθος αὐτό, ὑποβαθμίζεται ἀπὸ «δακτύλους» ὅπως οἰκονομῶμεν ξενокίνητους καὶ μακρὰν τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας μας. Εἶναι χρήσιμο νὰ ἐμβαθύνουμε λίγο στὸ περιεχόμενο αὐτῆς τῆς σπουδαιότητος γιὰ τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας περιόδου, διὰ νὰ οἰκοδομηθοῦμε πνευματικά, ἀλλὰ καὶ νὰ χαράξουμε ἀπὸ κοινοῦ κάποιες πρακτικὲς συντεταγμένες γιὰ τὴ διευκόλυνση τῆς ποιμαντικῆς μας διακονίας.

1. Οἱ Ἅγιοι Πατέρες μας μὲ τὸν ἀγιοπνευματικὸ φωτισμὸ τους ὁργάνωσαν λειτουργικὰ τὴν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς κατὰ τρόπο, ποὺ νὰ βοηθεῖται ὁ πιστὸς — καὶ ὁ Κληρικὸς μαζί — στὴ βίωση τοῦ πνευματικοῦ θησαυροῦ, ποὺ ἡ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας προσφέρει. Ἦδη ἀπὸ τὴν ἑναρξὴ τοῦ Τριωδίου προετοιμάζεται ὁ πιστὸς νὰ εἰσέλθῃ στὴν Μ. Τεσσαρακοστή, ἀφοῦ καὶ οἱ τέσσερις πρώτες Κυριακὲς τοῦ ὑποδεικνύουν τὰ πνευματικὰ μέσα, ποὺ θὰ χρησιμοποιήσει ὁ κάθε πιστός, γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ διέλθῃ ὀρθοδόξως καί, συνεπῶς, ἐπωφελῶς τὸ στάδιον τῆς Νηστείας, τὸ ὁποῖο συνιστᾷ πνευματικὰ «Εἰσαγωγή» στὸ Πάθος καὶ τὴν λαμπροφύρον Ἀνάστασι. Καὶ τὰ μέσα αὐτὰ εἶναι ἡ μετάνοια, ἡ ταπείνωση, ἡ προσευχή, ἡ νηστεία, ἡ ἐγκράτεια. Ἔτσι, εἰσάγεται κανεὶς παιδαγωγικὰ στὸ πνεῦμα καὶ τὸν σκοπὸ τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ποὺ εἶναι τὸ ἀνοιγμὰ τῆς καρδιάς τοῦ πιστοῦ στὴ Θεία καὶ Ἀκτιστὴ Χάρη. Γι' αὐτὸ καὶ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυρινῆς καθιερώθη ἡ ἀνάμνηση τοῦ γεγονότος τῆς πτώσεως καὶ τῆς ἐξώσεως

ἀπὸ τὸν Παράδεισο τῆς Θεοκοινωνίας, γιὰ νὰ ὑπογραμμισθῇ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπιστροφῆς στὸ «πρωτόκτιστον κάλλος», τὴν καθαρότητα τῆς θείας εἰκόνος μέσα μας, ὥστε νὰ καταστῇ δυνατὴ καὶ ἡ μὲ τὴν συνέργεια τῆς θείας Χάριτος ἀνοδικὴ πορεία πρὸς τὸ «καθ' ὁμοίωσιν», δηλαδή τὴ θέωση, ποὺ εἶναι ὁλοκλήρωση τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως μέσα στὸ δοξασμὸ τῆς Ἀγίας Τριάδος.

Ἡ περίοδος τὴν ὁποῖαν διανύομεν εἶναι ἡ σπουδαιότερα εὐκαιρία διὰ νὰ σώσωμεν τὴν Ἱερωσύνην μας καὶ τὸν λαόν μας.

Ἄς μὴν αὐταπατώμεθα!

Ἐὰν πρῶτοι ἡμεῖς δὲν βιώσωμεν — μετὰ δακρύων — τὸ Μυστήριον τῆς σωτηρίας μας, πυκνούντες τὰς λατρευτικὰς εὐκαιρίας ἐξαγνισμοῦ τῆς Ἱερωσύνης μας, ὅχι μόνον ἐντὸς τοῦ Ναοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ταμιεῖον μας — ἐνώπιον ἐνωπίῳ — ἐὰν πρῶτοι ἡμεῖς δὲν ἐξαγιάσωμεν τὰς στιγμὰς τοῦ Ἱερατικοῦ μας βίου, ἐν προσευχαῖς, ἐν νηστεαῖς, ἐν ἐλεημοσύναις, μυστικῶς καὶ ἀθορύβως πάντοτε, διακυβεύεται ἀλλῶς ἡ σωτηρία τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ἔχοντος ἀναξίους καὶ ῥαθύμους ποιμένας...

2. Αὐτὲς τὶς εἰσαγωγικὰς σκέψεις θέλησα νὰ ἐκθέσω στὴν ἀγάπῃ σας, ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί, γιὰ νὰ ἐμβαπτισθοῦμε ὅλοι στὸ πνεῦμα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν καὶ ἐνωμένοι γύρω ἀπὸ τὸ ἱερὸ θυσιαστήριον νὰ ἀναλάβουμε τὶς εὐθύνες μας ἀπέναντι τοῖς ἑαυτοῖς μας καὶ τὸν Λαὸ μας. Ποία ἡ θέση ἡμῶν τῶν Κληρικῶν μέσα στὰ συμβαίνοντα τὴν ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστή;

Πιστεύω, ὅτι θὰ συμφωνήσουμε ὅλοι, ὅτι ὁ Κληρικὸς δὲν εἶναι ἀπλῶς ὁ τελὼν τὶς διαφορὲς λειτουργικὰς πράξεις, ὁ τελετουργός, ἀλλὰ ὁ μυσταγωγὸς, ὁ ὁδηγὸς καὶ κατευθύνων τὸ πλήρωμα πρὸς τὸν Χριστόν. Ἀλλωστε, αὐτὴ εἶναι στὴν παράδοσή μας ἡ ἀποστολὴ τοῦ Πνευματικοῦ Πατρὸς — καὶ Πνευματικὸς Πατέρας εἶναι ὁ Κληρικὸς στὴν Ἑνορία του. Ἡ πνευματικὴ πατρότης εἶναι καὶ γιὰ τὸν Ἐπίσκοπο, ἀλλὰ καὶ γιὰ σὰς τοὺς Πρεσβυτέρους, ἡ βασικὴ ἀποστολή μας. Βοηθοῦμε τοὺς πιστοὺς, τὰ πνευματικά μας τέκνα, ποὺ μᾶς ἔχει ἐμπιστευθεῖ ὁ Κύριος, νὰ πραγματοποιοῦν συνεχῶς τὴν ὀρθὴ ἑνταξί τους

στο ἐκκλησιαστικὸ σῶμα, παρακολουθώντας ἄγρυπνα, ὅπως ὁ καλὸς ἱατρός, τὴν πνευματικὴν τους πορεία. Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο μας γίνεται πραγματικὰ βαρύντατο καὶ κοπιωδέστερο εἰδικὰ αὐτὴν τὴν περίοδο. Καὶ χρειάζεται περισσεία φωτισμοῦ καὶ δυνάμεως ποὺ μόνο ἡ Θεία Χάρις μπορεῖ νὰ μᾶς δώσει.

Γιατὶ ἐδῶ ἀκριβῶς εἶναι τὸ λεπτὸ σημεῖο. Ἡ ὀρθὴ καθοδήγηση τῶν πιστῶν προϋποθέτει Πνευματικὸ Πατέρα, ἐντεταγμένο ὁλόκληρο στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Ὅσο περισσότερο γνήσιοι καὶ ἀνυπόκριτοι εἴμαστε ἐμεῖς, τόσο περισσότερο θὰ βοηθεῖται πνευματικὰ ὁ λαὸς μας. Αὐτὸ μᾶς ὑπενθυμίζει συνεχῶς ὁ λειτουργικὸς ἐκεῖνος λόγος, ποὺ ἰσχύει ἐξίσου γιὰ κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς: «Ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα». Μιὰ τεμαχισμένη ζωὴ συνεπάγεται τεμαχισμένη - διασπαρμένη προσωπικότητα, ποὺ δὲν ἀνήκει πουθενά. Ἡ μᾶλλον ἀνήκει ὅπουδήποτε, ἀλλ' ὄχι στὸν Θεό. Ὁ Χριστὸς ἀπαιτεῖ ὁλόκληρη τὴ ζωὴ μας, γιὰ νὰ ἀγιάσει καὶ σώσει ὅλη τὴ ζωὴ μας.

Ἐδῶ ἀκριβῶς ἀναφύεται ἓνα πρόβλημα, ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν συμμετοχὴ στὴν ἐκκλησιαστικὴ μας λατρεία τὴν περίοδο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς. Ἡ λατρεία μας ἔχει μιὰν ἀρραγὴ ἐνότητα. Εἶναι ἓνα ὅλο, ποὺ κάθε διάσπασή του ἀποβαίνει εἰς βάρος τῆς πνευματικῆς μας καταρτίσεως. Καὶ μιλῶ πρῶτα γιὰ μᾶς τοὺς Κληρικοὺς καὶ μετὰ γιὰ τὸν Λαὸ μας. Ὁρθά ἔχει χαρακτηρησθεῖ σχολεῖον (παιδαγωγεῖον) τῆς πίστεως ἢ λατρεία μας, καὶ αὐτὸ ἦταν σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς δουλείας. Ὁ Ἑλληνισμὸς ἔσωσε τὴν ταυτότητά του κυριολεκτικὰ μέσα στὴν λατρεία. Κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ δὲν ὑπῆρχε κήρυγμα ἐπὶ αἰῶνες ἢ ἦταν θεολογικὰ ὑποβαθμισμένο.

Καὶ ὅμως! Μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ ἦταν ἀρκετὴ ἡ λατρεία, γιὰ νὰ σωθεῖ ἡ πίστη, ἡ ὀρθόδοξη παράδοση. Ἡ Λατρεία, μὲ τὸ λόγο καὶ τὶς πρακτικὲς τῆς καὶ τὴν ἀδιάρρηκτα συνδεδεμένη μαζί τῆς πνευματικότητας, ἀσκησις δηλαδὴ καὶ συνεχὴ μετάνοια. Ὁ λατρευτικὸς λόγος εἶναι ἡ ζῶσα Θεολογία τῆς Ἐκκλησίας μας. Γιατὶ εἶναι αὐτοῦσιος ὁ ἀγιοπατερικὸς λόγος, ποὺ ὡς ὕμνος προσφέρεται συνεχῶς στὸ λαὸ καὶ γίνεται ἱερὸν μάθημά του. Σχολεῖο, συνεπῶς, ἡ Λατρεία καὶ δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ ρίψουμε μιὰ ματιὰ στὸ Τριῶδιο, παρακολουθώντας τὴν σύνθεσή του. Ὅλα βαίνουν μὲ μιὰ τάξη καὶ συγκεκριμένη στοχοθεσία. Τὸ ἓνα τροπάριο μετὰ τὸ ἄλλο, ὁ

ἓνας λόγος μετὰ τὸν ἄλλο γίνονται διδασκαλία καὶ πνευματικὴ οἰκοδομὴ μας. Ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπει νὰ τὰ βιώσουμε μὲ τὸν ὀρθὸ τρόπο ἢ ἀποσπασματικότητα, ποὺ παρακολουθεῖται στὴ συμμετοχὴ στὴ λατρεία μας. Οἱ ἀκολουθίες ἔχουν μεταξύ τους μιὰ ἀδιατάρακτη ἐνότητα καὶ συνέχεια. Καὶ αὐτὸ βιώνεται ἰδιαίτερα στὰ Μοναστήρια. Θὰ τονίσουμε καὶ πάλι ἰδιαίτερα τὴ σημασία τοῦ Μοναστηριοῦ, ὡς μοναστικῆς Ἑνορίας, στὴ διακράτηση τῆς παραδόσεώς μας καὶ

στὸ χώρο τῆς Λατρείας: Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ καταβάλλεται ἢ κατὰ τὸ δυνατόν μεγαλύτερη προσπάθεια, ὥστε ἡ κοσμικὴ μας Ἑνορία νὰ ἀναπτύσσει τὴ ζωὴ τῆς κατὰ τὸ πρότυπο τῆς μοναστικῆς Ἑνορίας, τῆς Μονῆς. Στὶς ἐκκλησίες, ὅπου συνδιακονοῦν περισσότεροι ἐφημέριοι — καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἐδῶ κατὰ κανόνα — καλὸν εἶναι νὰ παρέχουμε τὴ δυνατότητα στοὺς πιστοὺς μας νὰ ζοῦν ὅλες τὶς ἀκολουθίες τῶν ἡμερῶν αὐτῶν, ὅπως ὑπάρχουν στὰ λειτουργικά μας βιβλία, χωρὶς περικοπὲς καὶ ὅποιες ἄλλες καινοτομίες. Καὶ στὶς ἀκολουθίες αὐτὲς πρέπει πρῶτα νὰ μετέχουμε ἐμεῖς οἱ Κληρικοί, γιὰ νὰ ἀποφύγουμε, ὅπως εἶπα, τὴν ἀποσπασματικότητα, ποὺ τεμαχίζει συγχρόνως καὶ τὴν πνευματικὴ ζωὴ μας. Ὅπου λοιπὸν ὑπάρχει αὐτὴ ἡ δυνατότητα ἢ Ἑνορία μας πρέπει νὰ παρουσιάζει πληρότητα λειτουργικὴ, καθισταμένη σχολεῖον τῆς εὐσεβείας, ἔστω καὶ γιὰ τὶς λίγες ψυχές, ποὺ ἐπιμένουν νὰ εἶναι φιλακόλουθες στὴν ἀποκαλυπτικὴ ἐποχὴ μας.

* * *

Μιὰ ἄλλη ὄψη τοῦ πνευματικοῦ ἔργου μας, ποὺ χρειάζεται ἰδιαίτερη τόνωση τὴν Μ. Τεσσαρακοστή, εἶναι τὸ κήρυγμά μας. Ὁ κληρικὸς εἶναι Ποιμένας καὶ Διδάσκαλος τοῦ Λαοῦ (πρβλ. Ἐφεσ. 4,11). Διδάσκαλος φυσικὰ πνευματικός, στὰ ἔργα τῆς μετανοίας καὶ εὐσεβείας. Ὑπάρ-

χει μιὰ παράδοση στην Ἐκκλησία μας, κατὰ τὴν ὁποία τὸ κήρυγμα γίνεται συχνότερο κατὰ τὴν περίοδο τῆς νηστείας, τόσο τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς, ὅσο καὶ πρὸ τῶν Χριστουγέννων. Αὐτὸ βλέπουμε νὰ συμβαίνει στὴν περίοδο τῆς δουλείας, ὅπως δείχνουν κυριακοδρομία τῆς ἐποχῆς, λ.χ. οἱ Διδαχὲς τοῦ Ἡλία Μηνιάτη. Οἱ Κληρικοὶ εὗρισκαν τότε τὴν εὐκαιρία νὰ πλησιάσουν περισσότερο τὸ Λαὸ, νὰ τὸν καλέσουν στὴν πνευματικὴ ζωὴ, νὰ τὸν βοηθήσουν στὴν κάθαρση τῆς καρδιάς του, γιὰ νὰ ἐορτάσει ἀληθινὰ τὴν Ἀνάστασι.

Καθοριστικὸ χαρακτῆρα σ' αὐτὴ τὴν κίνησι, ἄλλωστε, ἔχει ὁ λόγος τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ στὸν ἀναστάσιμο κανόνα του: «Καθαρθώμεν τὰς αἰσθήσεις, καὶ ὁψόμεθα τῷ ἀπροσίτῳ φωτὶ τῆς ἀναστάσεως, Χριστὸν ἐξαστράπτοντα καὶ χαίρετε φάσκοντα». Χωρὶς κάθαρση τῶν αἰσθήσεων δὲν μπορεῖ νὰ δεῖ κανεὶς τὸ ἄκτιστο φῶς τῆς Ἀναστάσεως, νὰ κάμει δηλαδὴ ἀληθινὸ Πάσχα. Αὐτὸ τὸ γνωρίζουν καλὰ οἱ Ἅγιοί μας καὶ γι' αὐτὸ τὸ διδάσκουν συνεχῶς στὸ λαό. Τὸ κήρυγμά μας, λοιπόν, κήρυγμα πνευματικότητος καὶ μετανοίας πρέπει νὰ εἶναι τὸ βασικὸ μέλημά μας αὐτὲς τὶς μέρες.

Στὸ σημεῖο ὅμως αὐτὸ δὲ πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ ἐπίκεντρο τοῦ ποιμαντικοῦ μας ἔργου, ἀλλὰ καὶ τῆς διδακτικῆς πρὸς τὸν λαὸ προσφορᾶς μας εἶναι τὸ μυστήριον τῆς ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως. Ἡ οὐσιαστικότερη πνευματικὴ καθοδήγησι γίνεται μὲ τὴν Ἐξομολόγησι, ποὺ δίνει τὴν δυνατότητα ἐξαπομικεύσεως. Ἀντιμετωπίσεως, δηλαδὴ, κάθε ψυχῆς μέσα ἀπὸ τὸ πρῶμα τῶν δικῶν τῆς πνευματικῶν προβλημάτων καὶ ἀναστολῶν. Εἶναι γεγονός, ὅτι ἡ Ἐξομολόγησι μεγάλου ἀριθμοῦ πιστῶν κατὰ τὴν Μ. Τεσσαρακοστή εἶναι ἰδιαίτερα κοπιώδης καὶ ἀπαιτεῖ καταβολὴ πολλῶν δυνάμεων. Δὲν πρέπει ὅμως αὐτὸ νὰ γίνεται ἀφορμὴ περιθωριοποιήσεως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μυστηρίου, τοῦ μυστηρίου τῆς πνευματικῆς πατρότητος.

Θὰ ἔλεγα, ὅτι εἶναι τὸ βασικότερο ἔργο μας μέσα σ' ὅλη τὴν ποιμαντικὴ μας διακονία. Ὑπάρχουμε ὡς Πνευματικοί, ὅπως εἶπαμε καὶ παραπάνω. Στόχος μας μόνιμος εἶναι νὰ βοηθήσουμε τοὺς πιστοὺς μας νὰ ἐπιθυμήσουν τὴν κάθαρση τῆς καρδιάς τους. Γι' αὐτὸ εἶναι ἐνδεδευμένες σχετικὲς ὁμιλίαι, στὴ διάρκειά μάλιστα τῶν τεσσάρων πρώτων Κυριακῶν τοῦ Τριωδίου, ποὺ θὰ βοηθοῦν τὸ Λαὸ νὰ συνειδητοποιήσει

τὴν ἀνάγκη, ἀλλὰ καὶ τὴ σημασία τῆς καταφυγῆς στὸ μυστήριον τῆς μετανοίας. Ἄν ἔχουμε ἀγάπη γιὰ τὸ λαὸ μας καὶ ἐπιθυμοῦμε τὴν πνευματικὴν του πρόοδο, θὰ μᾶς φωτίσει ὁ Θεός, ὥστε νὰ βροῦμε χίλιους τρόπους, γιὰ νὰ τὸν παρακινήσουμε νὰ προσέλθει στὴν Ἐξομολόγησι.

Ἡ ἔλλειψη ἀγάπης, ἀντίθετα, ὁδηγεῖ στὴν ὑποκατάστασι τῆς Ἐξομολογήσεως μὲ διάφορες ἄλλες ἐκκλησιαστικὲς πράξεις, σπουδαῖες καθ' ἑαυτὰς καὶ χρήσιμες, ἀλλὰ ποὺ δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ ὑποκαταστήσουν τὸ θεμελιώδες μυστήριον, ὅπως ἡ Ἐξομολόγησι. Τί ἐννοοῦμε μὲ αὐτὸ ποὺ λέμε;

Ἐννοοῦμε πρῶτον τὴ συνήθεια, ποὺ δυστυχῶς ἔχει σποραδικὰ ἐπικρατήσει νὰ περιορίζεται τὸ Μυστήριον στὴν ἀνάγνωσι τῆς Εὐχῆς καὶ μάλιστα ὁμαδικά, σὲ ὅλους δηλαδὴ τοὺς πιστοὺς πρὸ τῆς Θείας Μεταλήψεως. Περιττὸ ὅμως νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ Εὐχὴ δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ αὐτονομηθεῖ, διότι εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὸ Μυστήριον καὶ μάλιστα τὴν μεταμέλεια καὶ ἐξαγόρευσι τῶν ἁμαρτημάτων. Οἱ εὐχὲς τῆς Ἐκκλησίας μας δὲν ἐνεργοῦν αὐτόματα καὶ μαγικά, χωρὶς πνευματικὸ ἀγώνα. Διαφορετικὰ μένουν ἀνενέργητες. Ἡ ἀπολελυμένη αὐτὴ ἀνάγνωσι τῆς Εὐχῆς (συγχωρητικῆς) μοιάζει μὲ τὴν περίπτωσι ἑνὸς χειρουργοῦ, ποὺ ἀντὶ νὰ κάνει ἐγχείρησι στὸν ἀσθενή, περιορίζεται στὸ νὰ τοῦ διαβάξει ἱατρικὰ βιβλία... Ἡ Ἐξομολόγησι εἶναι ἡ πνευματικὴ ἐγχείρησι καὶ γι' αὐτὸ ἡ Εὐχὴ τὴν προϋποθέτει. Ἐπειδὴ μάλιστα ἡ Ἐξομολόγησι δὲν χρειάζεται σπουδὴ, καλὸ εἶναι νὰ ἐνημερώνουμε ἐγκαιρὰ τὰ πνευματικά μας τέκνα νὰ μὴν ἀφήνουν τὴν προσέλευσι στὴν Ἐξομολόγησι τὶς τελευταῖες ἡμέρες καὶ μάλιστα μέσα στὴν Μ. Ἑβδομάδα, ἀλλὰ νὰ προσέρχονται ἤδη σὶς πρώτες ἐβδομάδες. Αὐτὰ ὅλα τὰ ρυθμίζει ὁ καλὸς Πνευματικὸς κατὰ τὸν καλύτερον τρόπο. Ἀρκεῖ νὰ ἔχει τὴν σχετικὴ μέριμνα στὴν καρδιά του. Μιὰ ἄλλη ἀνεπίτρεπτη πρακτικὴ εἶναι ἡ ὑποκατάστασι τῆς Ἐξομολογήσεως μὲ τὸ Μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου, ὅπως συμβαίνει δυστυχῶς σὲ ἀρκετὰς περιπτώσεις.

Ὅσοι «παρακολουθήσουν», ὅπως λέμε, τὸ Εὐχέλαιο καὶ ἀκούσουν τὴν συγχωρητικὴν εὐχὴ, κοινωνοῦν ἀνεμπόδιστα. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ Εὐχέλαιο εἶναι ἄλλο μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ ὅτι κανένα μυστήριον δὲν μπορεῖ νὰ ὑποκαταστήσει κάποιο ἄλλο. Ἡ ὑπαρξὴ συγχωρητικῆς Εὐχῆς μέσα στὸ μυστήριον

τοῦ Εὐχελαίου εἶναι —κατὰ τοὺς εἰδικοὺς— ἐνδειξη ὅτι προηγήθη ἐξομολόγησις ἐκείνου, ἣ ἐκείνων, γιὰ τοὺς ὁποίους ἐγίνετο τὸ Εὐχέλαιο καὶ γι' αὐτὸ ἀκολουθεῖ καὶ ἡ (συγχωρητικὴ) Εὐχὴ τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας. Αὐτὸ πρέπει νὰ μὴ παραλείψουμε νὰ τὸ διδάσκουμε συνεχῶς στὸ Λαὸ μας, ἂν θέλουμε τὴν ὀρθὴ (τὴν ὀρθόδοξον δηλαδὴ) κατάρτισί του καὶ τὴν ὀρθὴ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ του. Αὐτό, ἄλλωστε, εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ποιμαντικοῦ μας ἔργου. Διαφορετικὰ θὰ μεταβάλουμε τὴν Ἱερωσύνη σὲ ἐπάγγελμα.

Ὁ Κληρικὸς ἐξ ἄλλου πρέπει νὰ εἶναι Πνευματικός, δηλαδὴ πνευματοφόρος καὶ ὄχι ἀπλῶς κατὰ κόσμον σοφὸς καὶ διανοούμενος. Ποτὲ ἢ Ἐκκλησία μας δὲν ὑπερετόνισε τὴν κοσμικὴ σοφία, ἀλλὰ τὴν ἄνωθεν, τὴν σοφίαν τῆς καθαρᾶς καὶ πνευματοφόρου καρδίας. Ὁ πνευματοφόρος Κληρικὸς ἔχει καὶ αὐτὸς τὸν Γέροντά του καὶ ἐξομολογεῖται καὶ καθαρίζεται, γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ καθαρίζει τοὺς ἄλλους. Μόνο ἓνας Πνευματικὸς μὲ αὐτὴ τὴν ἐννοία μπορεῖ νὰ ἀνήκει ὅλος στὸ λαὸ του καὶ νὰ ζεῖ καὶ νὰ ὑπάρχει ἐξ ὁλοκλήρου γιὰ τὸ ποίμνιό του.

* * *

Σ' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ σημεῖο θὰ μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ πῶ δύο λόγια καὶ γιὰ τὸν τομέα τῆς ἀγάπης. Ὅλες οἱ Ἑνορίες ἔχουν σὺν Θεῷ ἀναπτύξει τὸν τομέα τῆς φιλανθρωπίας καὶ ἤδη γίνονται πολλά. Εἶναι ὅμως ἐπιβεβλημένο νὰ ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας ἀκόμη περισσότερο μέσα στὴ Μ. Τεσσαρακοστή. Παρὰ τὰ φαινόμενα ὑπάρχει πολὺς πόνος καὶ μεγάλη ἀνέχεια, ἰδιαίτερα δὲ μοναχικὰ καὶ ἐγκαταλελειμμένα ἢ ἀσθενῆ πρόσωπα, ποὺ ἔχουν τὴν ἀνάγκη τῆς Ἑνορίας. Οἱ συνεργάτες τοῦ Ἐφημερίου, τὰ μέλη τοῦ τομέα τῆς ἀγάπης, πρέπει νὰ τὸν ἐνημερώνουν, ὥστε νὰ ἀντιμετωπίζονται ὅλες αὐτὲς οἱ περιπτώσεις. Ἡ ποιμαντικὴ τῶν ἁγίων Πατέρων μας εἶναι ἰδιαίτερα διδακτικὴ σ' αὐτὸ τὸ χῶρο. Ἡ τοπικὴ Ἐκκλησία ἀναπτύσσεται καὶ λειτουργεῖ πατερικὰ ὡς κοινωνία ἀγάπης καὶ σωτηρίας, μέσα στὴν ὁποία πραγματώνεται ἡ σταυρικὴ ὑπαρξὴ τοῦ πιστοῦ, στὴν ἐνωσή του μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς ἀδελφούς του.

Γι' αὐτό, πέρα ἀπὸ τὸ ὁργανωμένο φιλανθρωπικὸ ἔργο τῆς Ἑνορίας, πρέπει νὰ ἐμπνέουμε τὴν ἀγαπητικὴ διάθεσι καὶ τῶν πιστῶν μας, ὥστε κάθε ἐνορίτης μας νὰ δείχνει ἔμπρακτα τὴν ἀγάπην του στοὺς ἐν ἀνάγκαις ἀδελφούς του.

Μιλώντας ὅμως γιὰ ἀγάπην, δὲν πρέπει νὰ λησμονήσουμε καὶ μιὰν ἄλλην διάστασή της, πέρα ἀπὸ τὴν ὑλικὴ βοήθεια ἢ τὴν συμπαράστασις στὸν πόνο τοῦ ἄλλου. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀποκατάστασις τῶν σχέσεών μας μὲ τοὺς ἄλλους. Ἡ Ἐκκλησία μας μὲ τὴν παραδοσιακὴ ἀλληλοσυγχώρησις στὸν πρῶτο κατανυκτικὸ ἐσπερινὸ τῆς Τυρινῆς, αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπιδιώκει. Καὶ αὐτό, ὡς γνωστόν, ἐπαναλαμβάνεται καὶ τὴν νύκτα τοῦ Μ. Σαββάτου, μὲ τὸν ἀναστάσιμο ἀσπασμὸ τῆς ἀγάπης καὶ συναδελφώσεως. Τὸ Ἀπόδειπνο μᾶς δίνει μιὰ σπουδαία εὐκαιρία νὰ καλλιεργοῦμε αὐτὸ τὸ πνεῦμα, μὲ τὴν ἀλληλοσυγχώρησις, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται στὰ Μοναστήρια.

Αὐτὲς τίς πρακτικὰς τῆς λειτουργικῆς μας παραδόσεως δὲν πρέπει νὰ τίς ὑποτιμοῦμε, διότι, ἂν γίνουν σωστὰ καὶ ἐνσυνείδητα, μπορεῖ νὰ ἔχουν σημαντικὰ πνευματικὰ ἀποτελέσματα. Ἄλλωστε, τίποτα δὲν ὑπάρχει στὸ τυπικὸ τῆς λατρείας μας, ποὺ δὲν ἔχει δοκιμαστεῖ στὴν ζωὴ τῶν Ἀγίων μας καὶ δὲν ἔχει ἀποδώσει καρποὺς πνευματικούς. Ἡ ἀποκατάστασις ὅμως τῶν ἀδελφικῶν σχέσεων μὲ τοὺς ἄλλους ἀφορᾷ καὶ μᾶς τοὺς ἴδιους. Ἐχομε καὶ μεῖς τὴν εὐκαιρία νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ πρόσωπα, ποὺ τυχόν τὰ ἔχομε πικράνει. Αὐτὸ εἶναι κάτι σπουδαῖο. Ἄν ὁ Ἀπ. Παῦλος μὲ δάκρυα νύκτα καὶ ἡμέρα (Πράξ. 20,31) νουθετοῦσε τὰ πνευματικὰ του τέκνα, καὶ ἡ δική μας ταπεινώσις καὶ ὑποχωρητικότητα τονώνει πνευματικὰ τὰ δικά μας πνευματικὰ τέκνα.

Ὁ Κληρικὸς εἶναι ὁ Πατέρας τῶν Ἑνοριτῶν του καὶ θὰ πρέπει νὰ ἐνεργεῖ στὴ ζωὴ του, ὅπως ὁ καλὸς Πατέρας σὲ μιὰ οἰκογένεια. Ἡ περίοδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς προσφέρει πολὺς παρόμοιες εὐκαιρίες, τίς ὁποῖες ὁ καλὸς Πνευματικὸς μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ «εὐκαίρως, ἀκαίρως» γιὰ τὴν κατὰ Θεὸν ἐπιτέλεσις τῆς ἀποστολῆς καὶ διακονίας του.

Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοὶ καὶ Συλλειτουργοί,

Προσπάθησα νὰ ἀνοίξω τὴν καρδιά μου ὡς ταπεινὸς συναγωνιστὴς σας στὸν ἀμπελώνα τῆς Ἐκκλησίας μας καὶ νὰ ἐκθέσω στὴν ἀγάπην σας μερικὲς σκέψεις, ποὺ ἴσως μπορέσουν νὰ βοηθήσουν ὅλους μας στὴν ἀνάπτυξη τοῦ ποιμαντικοῦ μας ἔργου.

Καλὴ Τεσσαρακοστὴ σ' ὅλους σας*.

* Ἐκφωνήθηκε κατὰ τὴν Σύναξιν τοῦ Κλήρου τῆς Μητροπόλεως Νικαίας, στὸν ἱερό Ναὸ ὁσίας Ξένης (14.3.1996).

5. ΣΥΝΟΔΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ

Τού Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Ἡ βυζαντινὴ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση, λόγω τοῦ αὐτοκρατορικοῦ πολιτεύματος, διεμόρφωσε μιὰ αὐτοκρατορική καὶ μοναρχική ἀντίληψη περὶ τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν καί, ἰδιαίτερα, τῶν Ἐπισκόπων. Ἡ μεγάλη αἴγλη καὶ προβολὴ τοῦ βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος ἐπέδρασε καταλυτικὰ καὶ στὸν ἐκκλησιαστικὸ ὅμιλον. Ἔτσι, σιγὰ-σιγὰ, ἀφενδὸς ὑποβαθμίσθηκε τὸ λειτουργικὸ «Σύνθρονον» καὶ ἀφετέρου καθιερώθηκε καὶ ὑψώθηκε τόσο ὁ Δεσποτικὸς (ὁ αὐτοκρατορικὸς) ὅσο καὶ ὁ Ἀρχιερατικὸς θρόνος. Ἐξάλου, στὴν εἰκονογραφία, ἐπικράτησε ὁ τύπος τοῦ Ἐνθρόνου Βασιλέως Χριστοῦ καὶ στὴ λειτουργικὴ ἀμφίεση προστέθηκαν τόσο ἡ δεσποτικὴ Μίτρα (εἶδος βασιλικοῦ στέμματος) ὅσο καὶ ὁ αὐτοκρατορικὸς Σάκκος.

Ὡστόσο, ἡ ἀρχαία καὶ παγία παράδοση στὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐξακολούθησε νὰ εἶναι οὐσιαστικὰ **συνοδική**. Τόσο τὰ ὄργανα ὅσο καὶ τὰ πρόσωπα τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοίκησης λειτουργοῦσαν συνοδικῶς. Τὰ βασικὰ ὄργανα διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας ἦταν οἱ **Σύνοδοι**, (τοπικὲς, ἐπαρχιακὲς καὶ οἰκουμενικὲς), ἀκόμη καὶ οἱ ἐπὶ μέρους Ἐπίσκοποι ἀσκοῦσαν ἐπίσης συνοδικῶς τὸ βασιλικὸ τους ἀξίωμα.

Στοὺς μετὰ τὴν Ἀλωση χρόνους, ὅμως, λόγω τῶν δυσμενῶν ἱστορικοκοινωνικῶν συνθηκῶν, τὸ συνοδικὸ σύστημα χαλάρωσε, ἐνῶ ταυτόχρονα ἐνισχύθηκε ὁ κυριαρχικὸς ρόλος τοῦ τοπικοῦ Ἐπισκόπου. Ἔτσι, ὁ Ἐπίσκοπος, ἐκ τῶν πραγμάτων, ὑποχρεώθηκε νὰ ἀσκεῖ τὸ βασιλικὸ του ἀξίωμα ὄχι πιά συνοδικῶς, ἀλλὰ αὐτοτελῶς, ὡς κυρίαρχος μονάρχης. Τὸ σπουδαῖο ὅμως εἶναι ὅτι ἡ ἐνίσχυση τοῦ κυριαρχικοῦ ρόλου τοῦ Ἐπισκόπου συνοδεύθηκε καὶ μὲ τὴν ἐπικράτηση στοιχείων ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν ἄσκηση τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἡ μοναρχικὴ καὶ κυριαρχικὴ αὐτὴ ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἐκφράζεται ὡς ἑξῆς:

α) **Ἡ λήψη τῶν ἀποφάσεων:** Οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες καὶ ἰδίως οἱ μονάρχες ἐλάμβαναν καὶ λαμβάνουν ἀποφάσεις μὲ προσωπικὴ πρωτοβουλία καὶ εὐθύνη¹. Ἡ τακτικὴ ὅμως αὐτὴ εἶναι ἐν-

τελῶς αὐθαίρετη καὶ πολλαπλῶς ἐπικίνδυνη. Γιατὶ ὅσα προσόντα καὶ ἂν διαθέτει ὁ ἕνας, εἶναι φυσικῶς ἀδύνατο νὰ παίρνει κάθε φορὰ τὴν κατάλληλη ἀπόφαση, δεδομένου μάλιστα ὅτι πολλὰς ὑποθέσεις εἶναι περίπλοκες καὶ πολὺ δύσκολες.

Στὸν ἐκκλησιαστικὸ ὅμιλον, ἡ λήψη ἀποφάσεων εἶχε πάντοτε συνοδικὸ χαρακτήρα καὶ ἦταν ἀποτέλεσμα συνοδικῶν διαδικασιῶν. Ἀκόμη καὶ οἱ Ἅγιοι Ἀπόστολοι ἐλάμβαναν τὶς ἀποφάσεις **συνοδικῶς**. Ὅπως μᾶς πληροφορεῖ τὸ ἱερὸ κείμενο τῶν Πράξεων, οἱ Ἀπόστολοι, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ ἐπιδύσουν σημαντικὰ θέματα ποὺ ἀπασχολοῦσαν τὴν πρώτην χριστιανικὴ Ἐκκλησίαν, συνεκάλεσαν «Ἀποστολικὴ Σύνοδο». Στὸ «ἀνακοινωθὲν» τῆς Συνόδου αὐτῆς, φαίνεται μάλιστα καὶ ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖο ἐλήφθησαν οἱ σχετικὲς ἀποφάσεις: «Οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελφοί... τοῖς ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶν χαίρειν... Ἐδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδόν... ἔδοξε γὰρ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν» (ιε' 23-29).

β) **Ἡ διοικητικὴ ὁρολογία:** Ἡ γλώσσα τῆς κοσμικῆς διοίκησης ἦταν καὶ εἶναι πάντοτε τυπικὴ, ξηρὴ καὶ αὐστηρὰ ὑπηρεσιακὴ. Οἱ παραλήπτες τῶν διοικητικῶν ἀποφάσεων ἀντιμετωπίζονται συνήθως ὡς ἄπλοι ὑπάλληλοι καὶ ἐκτελεστὲς τῶν διαφόρων ἐντολῶν. Τὸ κείμενο τῶν ἀποφάσεων εἶναι συνήθως συντεταγμένο σὲ τόνο αὐταρχικὸ καὶ στίς περισπτώσεις ποὺ ἀναφέρεται σὲ συγκεκριμένο πρόσωπο, χρησιμοποιεῖται ὁ ἐνικὸς ἀριθμὸς!

Ἡ γλώσσα ὅμως τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως πρέπει νὰ εἶναι τελείως διαφορετικὴ. Οἱ παραλήπτες τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐγγράφων εἶναι συνήθως εἴτε ἀνώτεροι κληρικοί, Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι, εἴτε μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος. Ἡ ἀναφορά, λοιπόν, στὰ πρόσωπα αὐτὰ δὲν μπορεῖ νὰ γίνεται μὲ γλώσσα τυπικὴ καὶ ὑπηρεσιακὴ. Ὁ λόγος ὁ χριστιανικὸς, προφορικὸς καὶ γραπτὸς, κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου, πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε «ἄλατι ἡρτυμένος» (Κολ. δ' 6). Ὑπόδειγμα τέτοιας μορφῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσας ἀποτελεῖ πάλι τὸ κεί-

μενο τοῦ ἀνακοινωθέντος τῆς Ἀποστολικῆς Συνόδου ποῦ προαναφέραμε. Ὅπως βλέπομε, τὸ κείμενο εἶναι συντεταγμένο μὲ πολλή λεπτότητα καὶ ἀγάπη καὶ οἱ παραλήπτες του ἀποκαλοῦνται «ἀδελφοί» (στίχ. 23).

γ) Ἡ ἐκδοση τῶν διαταγῶν: Οἱ ἀξιωματοῦχοι ἔχουν τὸ προνόμιο τῆς διαταγῆς. Ἡ διαταγὴ εἶναι τὸ ξίφος τῆς ἐξουσίας. Τὸ ξίφος αὐτὸ φοβοῦνται καὶ τρέμουν οἱ πάντες. Τὸ προνόμιο τῆς διαταγῆς κάνει τὸν ἄρχοντα πανίσχυρο. Καὶ τοῦτο, γιατί κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ παραβεῖ, χωρὶς συνέπειες, μιὰ ἐπίσημη διαταγὴ. Γι' αὐτὸ καὶ μιὰ ἄδικη διαταγὴ ποῦ διατυπώνεται προφορικῶς ἢ ἐγγράφως, ἀπὸ ἐπίσημη ἀρχή, πολιτικὴ ἢ ἐκκλησιαστικὴ, μπορεῖ νὰ πλήξει ἀνεπανόρθωτα ἓνα ἢ περισσότερους ἀνθρώπους: ποινές, διωγμοί, ἀπολύσεις, ἐξώσεις, ἐκτοπίσεις, φυλακίσεις καὶ πολλὰ ἄλλα εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ δεινὰ, μὲ τὰ ὁποῖα πλήττονται καθημερινὰ χιλιάδες ἀνθρώποι, ἐξ αἰτίας μιᾶς ἄδικης διαταγῆς!

Ἡ ἐκδοση, ὅμως, μιᾶς διαταγῆς (ἐντολῆς) στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε «ἐν πραύτητι σοφίας» (Ἰακ. γ' 13) καὶ «ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ» (Κολ. α' 9). Ἡ ἐκκλησιαστικὴ διαταγὴ ἢ («παράκληση») τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ὅπως αὐτὴ ἐκφράσθηκε διὰ τοῦ προφήτου Ἡσαΐου: «Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε τὸν λαόν μου, λέγει ὁ Θεός. Ἱερεῖς λαλήσατε εἰς τὴν καρδίαν Ἱερουσαλήμ, παρακαλέσατε αὐτήν» (Μ' 1).

Ὅλα αὐτὰ ὑποχρεώνουν γιὰ μιὰ συνοδικὴ ἄσκηση τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος ποῦ ἀποτελεῖ καὶ τὴ γνήσια παράδοση τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Γιὰ νὰ ἀσκηθεῖ, ὅμως, συνοδικὰ τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα, πρέπει νὰ ὑπάρξουν οἱ ἐξῆς προϋποθέσεις:

α) **Συνοδικὴ ἀγωγή:** Ἡ συνοδικὴ ἄσκηση τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος δὲν εἶναι εὐκόλη. Τὰ ὁμαδικὰ ἢ συνοδικὰ σύνολα προϋποθέτουν πνευματικὴ καλλιέργεια καὶ κοινωνικὴ (δημοκρατικὴ) ἀγωγή. Ἐνας μάλιστα λόγος, γιὰ τὸ ὁποῖο ἡ συνοδικὴ ἄσκηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐξουσίας ἀτόνισε εἶναι καὶ τὸ ὅτι τὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶχαν (καὶ δὲν ἔχουν) τίς κατάλληλες πνευματικὲς καὶ κοινωνικὲς προϋποθέσεις, γιὰ νὰ λειτουργήσουν συνοδικὰ, μέσα στὸν ἐκκλησιαστικὸ χῶρο. Ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς, οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέτες, Ἐπίσκοποι καὶ Ἱερεῖς,

ἐγκαταλείπονται μόνοι, μὲ ἀποτέλεσμα ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐξουσία νὰ ἀσκεῖται μονομερῶς.

Οὐσιαστικὸ, ἐπομένως, χρέος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἡγεσίας εἶναι νὰ ἐκπαιδεύει καὶ νὰ καταρτίζει τὰ μέλη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος, γιὰ μιὰ συνοδικὴ λειτουργία καὶ διακονία, μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὀργάνων: Ἑνορία - Μητρόπολη - Περιφέρεια.

β) **Θεσμικὴ κατοχύρωση:** Ἡ συνοδικὴ ἄσκηση καὶ λειτουργία τοῦ βασιλικοῦ ἀξιώματος προϋποθέτει καὶ ἀντίστοιχη θεσμικὴ κατοχύρωση. Πρέπει δηλαδὴ νὰ ὑπάρξει μιὰ νομοθετικὴ ρύθμιση ποῦ θὰ προβλέπει τὴ συνοδικὴ λειτουργία τῶν ἐκκλησιαστικῶν προσώπων καὶ ὀργάνων, σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς καὶ τίς ἐκδηλώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ δραστηριότητος.

γ) **Ἀγιοπνευματικὲς καταρτισμός:** Τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα εἶναι χάρισμα τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἡ ἄσκηση τοῦ χαρισματικοῦ αὐτοῦ ἀξιώματος, μόνο μέσα στὰ πλαίσια τῆς ἀγιοπνευματικῆς ζωῆς μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ. Ἡ λειτουργικὴ προτροπὴ, γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν στὴν κοινωνία τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων: «Πρόσχωμεν, τὰ Ἅγια τοῖς ἁγίοις!»! ἰσχύει καὶ ἐν προκειμένῳ. Ἡ συμμετοχὴ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, στὶς ἐκκλησιαστικὲς, χαρισματικὲς λειτουργίες δὲν εἶναι ζήτημα τεχνικὸ ἢ γραφειοκρατικὸ, ἀλλὰ κατεξοχὴν ἀγιοπνευματικὸ. Ὁ συνοδικὸς θεσμὸς τῆς Ὁρθοδοξίας προϋποθέτει ἀναγεννημένους ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι θὰ ἔχουν κάνει βίωμα τῆς ζωῆς τους τὸ συνοδικὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα.

1. Αὐτὸ μᾶς υπενθυμίζει τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἐλάβαν τὶς ἀποφάσεις οἱ μονάρχες τῆς δυναστείας τῶν Λουδοβίκων. Στὰ διάφορα ἐπίσημα ἐγγράφα, πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τοῦ Βασιλέως ὑπῆρχε ἡ ἐξῆς φράση: car c' est mon gré (διότι ἐστὶ μοῦ ἀρέσει)!

ΧΡΗΣΙΜΑ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ ΤΗΛΕΦΩΝΑ
ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Δ/ση συνταξιοδοτήσεως (Δ/43) ἐφημερίων,
Κάνιγγος 29, 101 10 Ἀθήνα:

Διευθυντής:38 25 753, 33 29 248

Τμηματάρχης:38 37 764, 33 29 233

Ἀρμόδιοι ὑπάλληλοι:33 29 273, 33 29 276

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ*

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΝ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

537. Τὸ «Ἀλληλοῦῖα» κατὰ τοὺς ὁρθοὺς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ψάλλεται πάντοτε σὲ ἦχο πλ. δ' ἢ καὶ σὲ ἄλλους ἦχους; (Ἐρώτηση π. Ν.).

Τὸ τριπλὸν «Ἀλληλοῦῖα» ποὺ ψάλλεται τετράκις κατὰ τοὺς ὁρθοὺς τῶν καθημερινῶν τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ὡς ἐφύμνιο τῆς ὡδῆς τοῦ Ἡσαίου («Ἐκ νυκτὸς ὀρθοῖζει τὸ πνεῦμά μου...»), ἀντὶ τοῦ «Θεὸς Κύριος...», ψάλλεται πάντοτε στὸν ἦχο τῆς ἐβδομάδος τῆς Παρακλητικῆς, τὸν «ἐνόρδινο» ἢ τὸν «τυχόντα ἦχον» κατὰ τὰ Τυπικά. Ἡ ψαλμωδία του, δηλαδή, προσδιορίζεται ἀπὸ τὰ τριαδικὰ τροπάρια τοῦ ἦχου τῆς ἐβδομάδος ποὺ συνάπτονται στὸ «Ἀλληλοῦῖα», ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἦχος τοῦ «Θεὸς Κύριος...» κατὰ τὶς ἐορτὲς καὶ τὶς λοιπὲς ἡμέρες τοῦ ἔτους προσδιορίζεται ἀπὸ τὸν ἦχο τῶν ἀπολυτικίων. Αὐτὸς εἶναι γενικὸς κανόνας· οἱ ψαλμοὶ τῶν αἰῶνων, τοῦ λυχνικοῦ, παλαιότερα καὶ τῶν ὥρων καὶ τῶν ὠδῶν τῶν κανόνων, ψάλλονται κατὰ τὸν ἦχο τῶν τροπαρίων ἢ τοῦ πρώτου τροπαρίου ἢ τοῦ πρώτου κανόνου (στὶς ὡδὲς), ποὺ συνάπτονται σ' αὐτούς.

Τὸ νὰ ψάλλεται τὸ «Ἀλληλοῦῖα», κατὰ τὴν Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ πάντοτε σὲ ἦχο πλ. δ' ἢ ὀφείλεται σὲ ἄγνοια ἢ στὴν ἰσχυρὴ ἐπίδραση τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος ἢ καὶ τοῦ νεκρωσίου «Ἀλληλοῦῖα» τῶν ψυχосαββάτων. Ἀλλ' ἐκεῖ τὰ τροπάρια, «Ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται...», «Ὅτε οἱ ἐνδοξοὶ μαθηταί...», «Ὁ βάθει σοφίας...», εἶναι τοῦ πλ. δ' ἦχου. Ἐπομένως καὶ στὶς ἀνωτέρω περιπτώσεις ἐφαρμόζεται ὁ γενικὸς κανόνας, ποὺ ἀνωτέρω σημειώσαμε. Ὁρθῶς δὲ στὶς νεότερες ἐκδόσεις σημειώνεται ὅτι τὸ «Ἀλληλοῦῖα» ψάλλεται «εἰς τὸν ἦχον τῆς ἐβδομάδος». Ἡ πλαστὴ δικαιολογία ὅτι ὁ πλ. δ' ἦχος εἶναι κατανυκτικός, καὶ γι' αὐτὸ πιὸ κατάλληλος, εἶναι ἀνυπόστατη. Μᾶλλον προτιμᾶται, γιατί εἶναι πιὸ γνωστός. Εἶναι ἡ εὐκολότερη λύση, ποὺ εἰσέβαλε σὲ ἐνορίες καὶ σὲ μερικὰ ἀκόμη μοναστήρια, κακῶς βέβαια.

538. Γιατὶ στὴν ἀρτοκλασία ψάλλεται τὸ «Θεοτόκε Παρθένε»; Ποιά σχέση ἔχει μὲ τὴν εὐλόγησιν τῶν ἁγίων; (Ἐρώτηση π. Γ. Σ.).

Ὅπως καὶ ἄλλοτε γράψαμε, ἡ ἀρτοκλασία, στὴ μορφή ποὺ τελεῖται σήμερα στὶς ἐνορίες, εἶναι μιὰ νεωτερικὴ ἀκολουθία. Ὅτι συνετέθη σὲ περίοδο παρακμῆς φαίνεται ἀπὸ τὴ δομὴ της. Κατηρτίσθη ἀπὸ ἀνθολογία παλαιότερων στοιχείων, λίγο ἢ πολὺ ἀσυνδέτων μεταξὺ τους, ποὺ προέρχονται κατὰ βάση ἀπὸ

τὴν ἀκολουθία τοῦ μεγάλου μοναχικοῦ ἐσπερινοῦ, τῆς ἐκτενοῦς, τῆς λιτῆς καὶ τῆς εὐλογήσεως τῶν ἁγίων, ποὺ ἐντάσσεται στὴ μοναχικὴ ἀγρυπνία. Ἡ πραγματικὰ παραδοσιακὴ διαδοχὴ τῶν στοιχείων αὐτῶν στὸν μεγάλο ἐσπερινὸ εἶναι, ὡς γνωστό: ἐκτενής – «Καταξίωσον» – πληρωτικά – αἰτήσεις – κεφαλοκλισία – ἰδιόμελα τῆς λιτῆς – αἰτήσεις τῆς λιτῆς – κεφαλοκλισία – «Δέσποτα, πολυέλεε...» – ἀπόστιχα – «Νῦν ἀπολύεις» – τρισάγιο κ.λπ. – ἀπολυτίκιο – «Θεοτόκε Παρθένε...» – εὐχὴ τῶν ἁγίων – «Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου...» τρίς – ψαλμὸς λγ' «Εὐλόγησω τὸν Κύριον ἐν παντὶ καιρῷ...» μέχρι τοῦ στίχου 10 – «πλούσιοι ἐπώχευσαν...» τρίς – «Εὐλογία Κυρίου...». Αὐτὴν τὴν ἀρχαία καὶ μέχρι σήμερα ἰσχύουσα τάξη σχολιάζοντας ὁ ἅγιος *Συμεὼν Θεσσαλονίκης* στὰ κεφάλαια 341 καὶ 342 τοῦ «Διαλόγου» του, προσθέτει: «Ταῦτα μὲν οὖν τελεῖται εἰ ἔστιν ἀγρυπνία· εἰ οὐκ ἔστι δέ, μετὰ τὴν κεφαλοκλισίαν οὔτε λιτὴ γίνεται οὔτε εὐλόγησις τῶν ἁγίων... τὴν τῶν ἁγίων δὲ εὐλόγησιν οὐ ποιοῦσιν, ὅτι αὕτη ἐξαίρετως διὰ τὸν κόπον διευτυπώθη τῆς ἀγρυπνίας, ἵνα καὶ εὐλογίας Χριστοῦ καὶ μικρὰς παρακλήσεως οἱ ἀδελφοὶ διὰ τὸν κόπον τυχόντες, ἔκτοτε προσευχὴν διὰ τὴν κοινωνίαν τῶν φορικτῶν μυστηρίων ἔχωσι καὶ μάλιστα οἱ ἱερωμένοι». Κατὰ τοὺς χρόνους προφανῶς τῆς τουρκοκρατίας ἡ εὐλόγησις τῶν ἁγίων, ποὺ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς-πατέρες εἶχε εἰσαχθεῖ στὴν ἀκολουθία «διὰ τὸν κόπον τῆς ἀγρυπνίας», ἀπεσπᾶσθη ἀπὸ αὐτὴ καὶ μετεφέρθη καὶ στὶς ἐνορίες. Τότε διαμορφώθηκε καὶ μιὰ ἐιδικὴ ἀκολουθία, ποὺ κατ' ἀρχὰς μὲν συνήπτετο στὸν ἐσπερινὸ, ἀργότερα ὅμως καὶ στὸν ὁρθοὸ καὶ σ' αὐτὴ τὴ θεία λειτουργία ἢ ἐτελεῖτο καὶ αὐτοτελῶς. Ἐχασε δηλαδὴ τὸν ἀρχικὸ πρακτικὸ προορισμὸ της καὶ τὴν θέσιν της στὸ μέσον τῆς ὁλονυκτίου ἀκολουθίας, διατήρησε ὅμως κατὰ κάποιον τρόπο τὸν σκοπὸ της, ποὺ ἦταν καὶ εἶναι ὁ ἁγιασμὸς τῶν πιστῶν διὰ τῆς μεταλήψεως τοῦ εὐλογηθέντος ἁγίου. Τότε κατηρτίσθη καὶ ἡ ἐιδικὴ «ἀκολουθία» ἀπὸ τὸ προϋπάρχον λειτουργικὸ ὕλικό, ἀλλὰ σὲ μιὰ ἄλλῃ σειρᾷ, δηλαδή: ἀπολυτίκιο ἢ τὸ πρῶτο ἰδιόμελο τῆς λιτῆς – ἐκτενής (κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἐκτενοῦς τοῦ μεσονυκτικοῦ καὶ ὄχι τῆς λιτῆς) μὲ τὸ αἶτημα «ὑπὲρ τοῦ διαφυλαχθῆναι...» – ἡ εὐχὴ τῆς κεφαλοκλισίας τῆς λιτῆς «Δέσποτα πολυέλεε...» – τὸ «Θεοτόκε Παρθένε...» καὶ ἡ κατ' αὐτὸ θυμίασις τῶν ἁγίων ὅπως στὴν ἀγρυπνία – ἡ εὐχὴ τῆς ἀρτοκλασίας «...ὁ εὐλόγησας τοὺς πέντε ἄρτους...» καὶ ὁ 11ος στίχος τοῦ λγ' ψαλμοῦ «πλούσιοι ἐπώχευσαν...» τρίς. Σχετικὰ δηλαδὴ ἐπιτυχὴς ἀνθολογία. Θὰ ἦταν πιὸ ἐπιτυχὴς ἂν διετηροῦντο, κάπως ἴσως τροποποιημένους γιὰ νὰ ται-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 70 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 τεύχους.

ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΟΥ ΜΑΡΤΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ*

Τοῦ κ. ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου καὶ μὲ τὶς συστηματικὲς προσπάθειες τοῦ πατρὸς Γαβριὴλ Τσάφου οἱ δραστηριότητες καὶ ἡ ἀκτινοβολία τοῦ Παρεκκλησίου τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου τῆς ὁδοῦ Λευκωσίας (στὴν Ἀθήνα) ἐπεκτείνονται ὁλοκλήρως καὶ περισσότερον. Παραπλεύρως στὸν ἱερό τοῦτο ναὸ λειτουργεῖ παρεκκλήσιο μὲ πολλὰ καθίσματα, στὸ ὁποῖο ἐκκλησιάζονται κυρίως οἱ νέες μητέρες μὲ τὰ μικρὰ παιδιά τους.

Στὸ κατευθυνόμενο ἀπὸ τὸν π. Γαβριὴλ «Κέντρο Νεότητος» τοῦ Ὁρωποῦ βρίσκεται ναός, ποὺ κτίσθηκε τὸ 1983 μὲ τὴν εὐλογία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Ἀττικῆς Δωροθέου καὶ ποὺ εἶναι ἀφιερωμένος στὴν «Παναγία τῶν Βρουύλων» τῆς Μ. Ἀσίας.

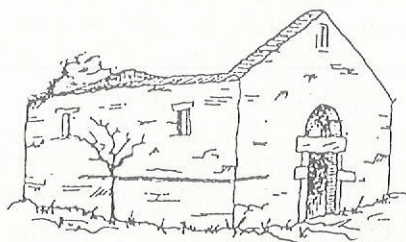
Ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τὰ ἔως τώρα ἐπιτευχθέν-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 84 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

ριάζουν στίς ἐνοριακὲς συνθήκες, οἱ εἰδικὲς καὶ πρᾶγματι ωραίες αἰτήσεις τῆς λιτῆς.

Τώρα ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα ἔρχεται μόνη της. Τὸ «Θεοτόκε Παρθένε...» εἶναι τὸ θεοτοκίον τῶν μεγάλων ἐσπερινῶν τῶν ἀγρυπνιῶν, ποὺ ψάλλεται ὅταν δὲν εἶναι δεσποτικὴ ἑορτὴ ἀντὶ τοῦ θεοτοκίου τοῦ ἡ-χου τοῦ ἀπολυτικίου. Φυσικὰ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν ἄρτοκλασίαν, ἢ μᾶλλον ἔχει τόση ὅση καὶ ἡ ἐκτενὴς καὶ ἡ εὐχὴ τῆς κεφαλολκισίας καὶ τὸ ἀπολυτίκιον ποὺ προηγήθηκε. Εἶναι τὰ γειτονικά πρὸς τὴν εὐχὴ τῆς εὐλογήσεως τῶν ἁγίων, ἀλλ' οὐσιαστικῶς ἄσχετα πρὸς αὐτὴν στοιχεῖα τῆς ἀκολουθίας τοῦ μεγάλου ἐσπερινοῦ. Μὲ ἓνα ἐπιπλέον λόγο ἐπιλογῆς, ὅτι κατ' αὐτὸ γινόταν ἡ θυμίαση τῶν ἁγίων, μόνον καὶ μόνον γιὰ τὴν προηγούμενη ἀμέσως τῆς εὐχῆς τῆς εὐλογίας των. Ἔτσι τὸ ἐρμηνεύει καὶ ὁ ἅγιος Συμεὼν τὸ 341^ο κεφάλαιο τοῦ «Διαλόγου»: «Τὸ τῆς ἑορτῆς τροπάριον ἄδεται καὶ τὸ ἑορτοκὸ Παρθένε...» μετὰ μέλους γεγονωτέρου. Τοῦτο δὲ τοῦ ἀρχαγγέλου ἐστὶ φωνὴ ἐπὶ τῇ τῆς Παρθένου θείᾳ συλλήψει. Ἐπεὶ οὖν ἀρχὴ αὕτη τῆς σωτηρίου οἰκονομίας καὶ ἐν Κυριακῇ γεγεννημένη, ὡς καὶ ἡ ἀνάστασις, λέγεται, διὰ τοῦτο μάλιστα καὶ ἐν ταῖς τῶν Κυριακῶν λέγεται ἀγρυπνίαις καὶ ἐν ταῖς ἑορταῖς τῶν ἁγίων, χωρὶς τῶν δεσποτικῶν μόνον ἑορτῶν, ὅτι καὶ τῶν ἁγίων ἀπάντων αὕτη ἑξαρχος καὶ ἡ ἀγιοσύνη τοῖς ἁγίοις ἐκ τοῦ παρθενικοῦ αὐτῆς τόκου».

τα, τοὺς τελευταίους μῆνες στέφθηκαν ἐπίσης ἀπὸ ἐπιτυχία οἱ προσπάθειες τῆς προετοιμασίας, γιὰ νὰ ἰδρυθῇ καὶ λειτουργήσῃ παραπλεύρως στὸν ἱ. ναὸ τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, γυναικεῖο μοναστήρι, ποὺ θὰ εἶναι στὴ διάθεσιν τῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ διακονῇ ἰδιαίτερος μέσα στὸν χώρὸ τῶν ἀναγκῶν τῆς χριστιανικῆς νεολαίας. Ἰδρύθηκε σὲ ἰδιοκτητοὺς χώρους, στὸν

τόπο ἀκριβῶς ὅπου ἦκμασε τὸ Μετόχι τῶν Πατησίων, στὸ ὁποῖο ἔδρασε σὲ μεγάλη ἔκτασι καὶ ὑπέστη τὰ βασανιστήρια τοῦ μαρτυρίου ἡ ἁγία Φιλοθέη ἡ Ἀθηναία. Πρόκειται γιὰ «πραγματικὴν εὐλογία Θεοῦ καὶ δῶρον τῆς Μάρτυρος. Μετὰ ἀπὸ 400 περίπου χρόνια ξαναστήνεται σὲ ἓνα ἁγιασμένο χώρὸ ἓνα καινούργιο Μοναστήρι» (φυλλάδιο Παρεκκλησίου Ἁγίου Ἀνδρέου).

Ἡ ἰδρυσις τῆς νέας ἱ. μονῆς ἐγένεν ὑπὸ τὴν αἰγίδα καὶ μὲ τὶς εὐλογίες τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ (ἐγγράφο ὑπ' ἀρ. 2866/21.9.1995) καὶ μὲ τὴν σύμφωνη γνώμη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Συνεδρία τῆς 2.11.1995 — ἐγγράφο ὑπ' ἀρ. 3226/3.11.1995). Ἦδη ἔχει ἐκδοθῇ τὸ σχετικὸ Προεδρικὸ Διάταγμα (ὑπ' ἀρ. 31 τῆς 29.1.1996 — Ἐφημερὶς τῆς Κυβερνήσεως, τεῦχος Α', ἀρ. φ. 22 τῆς 8.2.1996 καὶ περ. «Ἐκκλησία», ἀρ. φ. 6 τῆς 1/15.4.1996). Τὸ Διάταγμα αὐτὸ ἔχει τὸν τίτλο: «Ἰδρυσις Γυναικείου Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου μὲ τὴν ἐπωνυμίαν Ἑ Παναγία τῶν Βρουύλων» στὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν».

Ἐκτὸς τῶν ἄλλων, στὸ Προεδρικὸ αὐτὸ Διάταγμα ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:

Ἄρθρο 1: Ἰδρύεται μοναστικὸν Ἡσυχαστήριον Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν γυναικῶν, ἐπιθυ-

μουσῶν νὰ μονάσουν, ὑπὸ τὴν ἐπωνυμία «Ἡ Παναγία τῶν Βρυούλων». Ἐδρα αὐτοῦ ὀρίζεται ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν καὶ εἰδικότερα τὸ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Λευκωσίας ἀρ. 40, Πλ. Ἀμερικῆς - Πατήσια ἀκίνητο, δύναται ὁμως τοῦτο νὰ ἔχει μετόχια ἢ καθίσματα καὶ ἀλλαχοῦ».

Ἄρθρο 3: «Ὡς πρῶτος πνευματικὸς πατὴρ τῆς ἀδελφότητος ὀρίζεται ὁ ἀρχιμανδρίτης Γαβριὴλ Β. Τσάφος, ὅστις ὀρίζει καὶ τὸν ἀναπληρωτὴ του».

Ἄρθρο 39: «Ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τοῦ Ἡουχαστηρίου (ἀπὸ κτήσεως ὑπ' αὐτοῦ νομικῆς προσωπικότητος) καὶ ἐφεξῆς ἐπὶ τριετίαν, τὰ καθήκοντα τῆς Ἡγουμένης θὰ ἀσκῇ ἢ ἐκ τῶν ιδρυτριῶν Ἀναστασία θυγάτηρ Θεοδώρου Ἰωαννίδου. Ὡς μέλη τῆς Γεροντίας κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὀρίζονται αἱ: Βασιλικὴ Α. Καραθανάση καὶ Μαριὰννα Α. Φιλήντρα».

Ἦδη ἡ ὀρισθεῖσα γιὰ τὴν πρώτη τριετία ὡς ἡγουμένη θεολόγος Ἀναστασία Ἰωαννίδου ἐκάλεσε μοναχὴ τὴν ἐσπέρα τῆς 18ης Φεβρουαρίου καὶ πῆρε τὸ ὄνομα Φιλοθέη, γιὰ νὰ ἐπισημανθῇ ἡ πρόθεσις γιὰ προσπάθεια πρὸς ἀναβίωσι στὴν περιοχὴ αὐτῆς γυναικείου μοναστικοῦ ἔργου, ἐμπνεομένου ἀπὸ τὰ μοναστικὰ καὶ διακονικοκοινωνικὰ ιδεώδη τῆς ἁγίας Φιλοθέης.

Ἡ κουρὰ καὶ ἡ ρασοφορία, ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸν —ἐκπροσωποῦντα τὸν Μακ. Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ— Ἀρχιεγγραμματέα τῆς Ἱ. Συνόδου Θεοφ. Ἐπίσκοπο Διαυλείας κ. Δαμασκηνὸ (Καρπαθάκη), εἶναι τῷ ὄντι σταθμὸς στὴν Ἱστορία τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ποὺ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ὅλως ἰδιαίτερος. Ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἡ νεαρὰ θεολόγος Ἀναστασία ἀπαρνήθηκε ἐπίσης τὸν κόσμον καὶ περιεβλήθη τὸ ἀγγελικὸ σχῆμα, γιὰ νὰ ἀφιερῶσιν τὸ νεανικὸ της σφρίγος, τὴ θεολογικὴ της μόρφωσι καὶ τὴν ἱερὴ φλόγα τῆς καρδιάς της στὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἐκκλησίας, στὴν ἀναβίωσι τοῦ ἔργου τῆς ἁγίας Φιλοθέης, στὴ συνέχισι τῆς ἐνδόξου παραδόσεως τοῦ μοναστηρίου τῆς «Παναγίας τῶν Βρυούλων» καὶ στὴν προώθησι τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο ἔχει ὡς κέντρο καὶ πυρίνη ἐστία τοὺς φωτεινοὺς ὁραματισμοὺς τοῦ π. Γαβριὴλ, ὁ ὁποῖος ἐμψυχώνει τὸν ἱστορικὸ ἱ. ναὸ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς ὁδοῦ Λευκωσίας.

Ἡ ὅλη τελετὴ τῆς κουρᾶς καὶ τῆς ρασοφορίας τῆς νέας μοναχῆς, ἡ ὁποία τελετὴ συνδυάσθηκε μὲ τὸν πανηγυρικὸ ἐσπερινὸ τῆς ἐορτῆς

τῆς ἁγίας Φιλοθέης τῆς Ἀθηναίας, ὑπῆρξε συγκλονιστικὴ. Πολλὲς ἑκατοντάδες πιστῶν καὶ ἰδίως νέων καὶ νεανίδων εἶχαν κατακλύσει τὴν πλατεία ἔξω ἀπὸ τὸν ἱ. ναὸ καὶ τὸ παρακείμενον αὐτὸν παρεκκλήσιο, διότι δὲν ἦταν δυνατό νὰ εἰσέλθουν στὸν ἱ. ναὸ, ὁ ὁποῖος ἦταν ἀσφυκτικῶς γεμάτος. Ἐντὸς αὐτοῦ καὶ στοὺς πέριξ χώρους ἀντηχοῦσε ἡ ψαλμωδία τῶν ψαλτῶν καὶ ἡ συμψαλμωδία τῶν ἀναριθμῶν πνευματικῶν τέκνων τοῦ π. Γαβριὴλ. Ἡ συμψαλμωδία αὕτη ἔγινε ἰδιαίτερος αἰσθητὴ καὶ —ὅπως θὰ ἔλεγεν ὁ

Μ. Βασίλειος — «κατεβρόντησε» τοὺς πάντες, ὅταν ἐψάλησαν λ.χ. τὸ «Φῶς ἱλαρόν», τὸ ἀπολυτίκιο τῆς ἁγίας Φιλοθέης καὶ τὰ «Κύριε ἐλέησον» τῆς ρασοφορίας. Ὁ ἱ. ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου, ἡ ἐκτὸς αὐτοῦ πλατεία καὶ τὰ πέριξ ἐσειόντο κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὴν συμψαλμωδία αὐτῇ.

Ἡ κατάνυξις καὶ ἡ συγκίνησις κορυφώθηκαν, ὅταν ὁ μὲν τελέσας τὴν κουρὰ καὶ τὴ ρασοφορία Θεοφ. Ἐπίσκοπος Διαυλείας κ. Δαμασκηνὸς σὲ ὠραιότατο καὶ βαθυστόχαστο λόγο του προέβαλε τὰ ιδεώδη καὶ τὰ γνωρίσματα τοῦ Ὁρθοδόξου Μοναχισμοῦ, ὁ δὲ πατὴρ Γαβριὴλ Τσάφος στὴν προσφώνησί του, ποὺ ἦταν ἐκδήλως φορτισμένη συναισθηματικῶς ἀπὸ τὸ προσωπικό - βιωματικὸ στοιχεῖο, ἔκαμεν αἰσθητὲς μερικὲς ὁρατὲς καὶ ἀόρατες πνευματικὲς διαστάσεις καὶ συναρτήσεις τοῦ γεγονότος τῆς ἐσπέρας καὶ συνέδεσεν αὐτὸ μὲ τὴν ἀνάμνησι τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς του, ποὺ ἦταν τὰ Βουρλά τῶν παραλίων τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἀς ἐπιτραπῇ στὴ συνέχεια νὰ παρουσιάσωμε τὰ κύρια σημεία καὶ μερικὰ ἀποσπάσματα τῶν δύο ἀξιολόγων αὐτῶν λόγων.

(Συνεχίζεται)

Ο Ι. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ, Ἱεροκλήρουκος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Η ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΟΝ ΑΝΑΤΡΟΦΗ

1. Πρωτεύον θέμα

Ὁ Ι. Χρυσόστομος δὲν τόνιζε μόνο τὴν ἱερότητα τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου καὶ δὲν φρόντιζε μόνο νὰ διδάσκει γονεῖς καὶ νέους, ὥστε οἱ μελλόνυμφοι νὰ εἶναι ἀγνοὶ καὶ ἐνάρετοι χριστιανοί, καὶ δὲν ἐκάκιζε μὲ ὀξύτητα εἰδωλολατρικὰ καὶ ἀνήθικα γαμήλια ἔθιμα, ἀλλὰ ἐπεξέτεινε τὴν ποιμαντικὴ του μέριμνα καὶ μέσα πρὸς τὴν οἰκογένεια. Καὶ πρὸ συγκεκριμένα στὴν κατὰ Χριστὸν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν.

Στὸ θέμα αὐτὸ ἐπέμεινε πολὺ ὁ Ι. Πατὴρ. Ἐκτὸς ἀπὸ εἰδικὰς πραγματείας του, ὅμως ἐκείνη μὲ τὸν τίτλο «Περὶ κενοδοξίας καὶ ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα», μία ἀμφιλεγόμενη πραγματεία (δὲν περιελήφθη στὴν Πατρολογία τοῦ Migne)⁴⁰ καὶ σὲ ἄλλες πολλὰς ὁμιλίες του ἐπανέρχεται στὸ θέμα ἀναπτύσσοντας τὶς παιδαγωγικὰς του γνώμες.

Ἐπιμένει καὶ μὲ σαφήνεια καὶ μὲ ὕψος ἀνθρώπου ποὺ πιστεύει ἀπόλυτα στὶς ιδέες του, διατυπώνει τὶς «θέσεις» του. «Οὐ τὸ τεκεῖν ποιεῖ μητέρα, ἀλλὰ τὸ θρέψαι καλῶς»⁴¹. Ἡ γέννηση δὲν κάμει τὴν μητέρα, ἀλλὰ ἡ ἀνατροφή. Λέγοντας δὲ αὐτὸ δὲν ἐξαίρουσε ἀπὸ τὸ βαρὺ ἔργο τῆς ἀγωγῆς τὸν πατέρα. Ἀπλῶς τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς εὐθύνης τὸ ἔθετε στοὺς ὡμούς τῆς μητέρας, ἐπειδὴ (στὰ χρόνια του) ἡ μητέρα ἔμεινε περισσότερο χρόνο στὸ σπίτι. «Ἀμφοτέρων ἡμῶν ἐπιμελητέον τῶν παιδιῶν καὶ μάλιστα ταῖς γυναιξίν, ὅσα καὶ τὰ πλείονα οἶκοι κάθονται»⁴².

Ἐρμηνεύοντας ὁ Ι. Πατὴρ τὸ Α' Τιμ. 2,15 «σωθήσεται (ἡ γυνὴ) διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης» παρατηρεῖ τὰ ἑξῆς: «Αὐτὸ θέλει νὰ μᾶς πεῖ ὁ Ἀπόστολος: τότε θὰ πάρεις πολὺ μισθό, ἐὰν τὰ παιδιὰ ποὺ θὰ γεννηθοῦν, παραμείνουν στὴν πίστι, στὴν ἀγάπη καὶ τὸν ἁγιασμό. Ἄν λοιπὸν τοὺς ὁδηγήσεις σ' αὐτά, ἂν παρακαλέσεις, ἂν διδάξεις, ἂν συμβουλεύσεις, θὰ ἦς μεγάλη ἀμοιβὴ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ γι' αὐτὴ τὴν φροντίδα»⁴³.

Μεγάλῃ σημασίᾳ ἀπέδιδε ὁ Ι. Χρυσόστομος στὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν. Ἦταν τὸ πρωτεύον θέμα. «Ὅλα τὰ ἄλλα, ἔλεγε, ἄς ἔρχονται μετὰ ἀπὸ τὴν φροντίδα τῶν παιδιῶν, τὴν ἀνατροφή τους ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου»⁴⁴. «Προτεραιότητα, δηλαδή, στὴν παιδεία, εἴτε στὸ ἔργο τῆς οἰκογένειας, εἴτε τοῦ Κράτους. Τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ τοῦ Κρατικοῦ Προϋπολογισμοῦ, θὰ λέγαμε σήμερα, ὄχι στὰ ὄπλα καὶ στοὺς πολέμους, ἀλλὰ στὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν μας»⁴⁵.

Τόση δὲ σημασία εἶχε γιὰ τὸν Ἀγ. Ἰωάννη τὸ ἔργο τῆς χριστ. ἀνατροφῆς, ὥστε δὲν ἐδίσταζε νὰ χαρακτηρίσει τοὺς γονεῖς ποὺ τὴν παραμελοῦσαν ἐγκληματίες, φονιάδες, παιδοκτόνους! «Τούτους ἐγὼ τοὺς πατέρες (καὶ ἄς μὴ νομίζει κάποιος ὅτι τὸ λέγω πάνω στὸ θυμὸ μου) θὰ τοὺς ἔλεγα χειρότερα ἀπὸ φονιάδες»⁴⁶.

Καὶ χρησιμοποιοῦσε ὁ Ι. Πατὴρ τέτοιους βαρεῖς χαρακτηρισμούς, διότι ἐπίστευε ὅτι ἡ ἀγωγή διαδραματίζει σοβαρότατο ρόλο στὴν πορεία ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπὸ ποῦ, ἐρωτᾷ, πηγάζουν ὅλα τὰ κακὰ τοῦ κόσμου; Γιατί ἡ οἰκουμένη ἔγινε ἄνω κάτω; Ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῶν παιδιῶν, ἀπαντᾷ. Διότι φροντίζουμε μόνο γιὰ τὰ σώματά τους καὶ ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὴν ψυχὴ τους.

«Πόθεν τὰ μυρία κακὰ; Οὐκ ἐκ τοῦ μοχθηροῦς ὄντας τοὺς παῖδας περιορᾷ;... Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ τὴν οἰκουμένην ἀνατρέπει πᾶσαν, ὅτι τῶν οἰκείων ἀμελοῦμεν παῖδων, καὶ τῶν μὲν σωμάτων αὐτῶν ἐπιμελούμεθα, τῆς δὲ ψυχῆς αὐτῶν καταφρονοῦμεν»⁴⁷...

«Διὰ νὰ γίνῃ πλέον πιστευτὸς ὑπὸ τῶν γονέων, πρὸς τοὺς ὁποίους ἀπηρθύνετο, συνδέει ἐνίοτε τὴν εὐγενὴ αὐτῶν κλῆσιν πρὸς τὸ συμφέρον. Ἐν καλῶς πεπαιδευμένον παιδίον φέρει, πλὴν τὸν ἐκ μέρους τῶν συνανθρώπων ἔπαινον, ἀμοιβὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀμοιβὴ θὰ εἶναι πολὺ μεγαλυτέρα δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι καλλωπίζουν καὶ ἀποδίδουν καθ' ὁμοίωσιν τὴν βασιλικὴν εἰκόνα ἐν συγκρίσει πρὸς ἐκείνην τὴν ὁποίαν λαμβάνουν οἱ κατασκευασταὶ τῶν βασιλικῶν ἀγαλμάτων καὶ εἰκόνων. Εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν οἱ γονεῖς ἀμελοῦν τὴν ἀγωγήν τῶν τέκνων των, ὑφίστανται οἱ ἴδιοι τὰς συνεπείας, διότι τὸ κακοαναθρεμμένον παιδίον θὰ λυπήσῃ καὶ κατασχύνῃ πρωτίστως τὸν ἀναθρέψαντα. Τοῦτο θὰ ἀποβῇ κακὸν μέλος τῆς κοινωνίας ἢ

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 93 τοῦ ὑπ' ἀρ. 5 τεύχους.

ἀκόμη καὶ ἐγκληματίας, ὅποτε θὰ ἐπισύρη ἐπ' αὐτοῦ τὴν τιμωρίαν τῆς πολιτείας καὶ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ θὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τῶν γονέων του ἔστω καὶ ἂν αὐτοὶ εἶναι δίκαιοι, ὥς συνέβη εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἱερέως Ἡλίου⁴⁸.

2. Εὐαγγελικὴ ἀγωγή

Ἡ ἀγωγή ποὺ προτείνει ὁ ἱ. Χρυσόστομος στηρίζεται ἀπόλυτα στὸ ὄραμα ζωῆς, ποὺ προβάλλει τὸ Εὐαγγέλιο. Στηρίζεται στὴ διδασκαλία του γιὰ τὸν ἄνθρωπο, τὴν ὁποία διαρκῶς ἐκκήρυττε. Τί ἐδίδασκε γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὁ ἱ. Χρυσόστομος; «Ἄνθρωπος, ἔλεγε, δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔχει σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνή, ἀλλ' αὐτὸς ποὺ ἔχει ψυχὴ ἀνθρώπου καὶ διάθεση ψυχῆς. Τὴν ψυχὴ δὲ τὴν ἀνθρώπινη τίποτε δὲν τὴν φανερώνει τόσο, ὅσο ὁ ἔρωτας τοῦ θεοῦ λόγου». Καὶ ἄλλοτε ἔλεγε: «Ἄνθρωπο θὰ ὠνόμαζα ἐκεῖνον ποὺ διατηρεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι, ποὺ πειθαρχεῖ στὶς ἐντολὲς τοῦ Χριστοῦ»⁴⁹.

Ἡ οὐσία, λοιπόν, τῆς ἀνατροφῆς, κατὰ τὸν Ἁγ. Ἰωάννη, εἶναι ἡ πορεία πρὸς τὴ Βασιλεία τῶν οὐρανῶν: «Ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἐτόνιζε στοὺς γονεῖς καὶ τοὺς παιδαγωγούς, αὐτοὺς εἰς τὴν πολιτείαν εἰσάγων τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς»⁵⁰.

Ὁ στόχος, βέβαια, ποὺ θέτουν οἱ ἅγιοι Πατέρες στὴν ἐπὶ γῆς πορεία τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἐπόμενο νὰ σκανδαλίζει κάθε ἐποχὴ καὶ ἀσφαλῶς καὶ τὴν δική μας, ποὺ πάσχει ἀπὸ ἓνα ὑλιστικὸ ὀριζοντισμὸ, θέτοντας σὰν στόχο τοῦ ἀνθρώπου τὴν οἰκονομικὴ ἐπιτυχία, τὴν εὐζωία καὶ ἀδιαφορώντας γιὰ τὴν κάθετο διάσταση, τὴν πνευματικότητα... Ὅλα ὅμως κυριολεκτικὰ τὰ ἱσοπεδώνει ἡ τεχνικὴ, ἡ παραγωγή, ἡ κατανάλωση. Ἀνθρωπισμὸς καὶ ἀγιότητα ὑποχωροῦν μπροστὰ στὴν τεχνολογία καὶ τὴν διάθεση πλουτισμοῦ καὶ καλοπέρασης»⁵¹.

3. Σφάλματα τῶν γονέων

Ὁ οὐρανός, λοιπόν, ἡ πορεία πρὸς τὸν Χριστόν, πρέπει κατὰ τὸν ἱ. Χρυσόστομο, ν' ἀποτελοῦν τοὺς στόχους, τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῆς κατὰ Χριστὸν ἀνατροφῆς. Ὅμως ὁ ἱ. Πατὴρ, γνώστης ἀριστος τῆς ψυχολογίας τῶν συγχρόνων του, δὲν ἔτρεφε φροῦδες ἐλπίδες. Ἦξερε καλὰ τί κατὰ τὸ πλεῖστον συνέβαινε. Ἦξερε τὴν τακτικὴ τῶν περισσότερων χριστιανῶν γονέων, οἱ ὁποῖοι συμβουλευόντας τὰ παιδιὰ τους γιὰ τὸ μέλλον τους, συνήθως μὲ τίς

συμβουλές των ἀνάβουν στὶς ψυχὰς τῶν ἀπογόνων τους «δύο τυραννικώτατους ἔρωτες», τὴ «φιλοχρηματία καὶ τὴν κενοδοξία»⁵².

Ὁ διακαὴς πόθος τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀνόδου ἐνεργεῖ ἀνασταλτικὰ κατὰ τὸν ἅγιο Πατέρα στὴν πνευματικὴ πρόοδο τῶν παιδιῶν. Ἡ φιλαργυρία καὶ ἡ κενοδοξία σὰν δύο χεῖμαρροι μαζὶ ἐνωμένοι καταστρέφουν τὰ καλὰ συστατικά τῆς ψυχῆς καὶ τὴν καθιστοῦν ἀπρόσφορη γιὰ πνευματικὴ καρποφορία:

«...Σὰν κάποιοι χεῖμαρροι ἐνωμένοι, καταστρέφουν ὅλα τὰ καλὰ, συγκεντώνοντας τόσα ἀγκάθια, τόσο πολλὴ ἄμμο, τόσο πολὺ βόρβορο, ὥστε νὰ κάμουν τὴν ψυχὴ ἄκαρπη, ἀνίκανη νὰ παρῶγει ὅλα ἐκεῖνα τὰ καλὰ...»⁵³.

«Ἀλογία» χαρακτηρίζει ὁ ἱ. Πατὴρ τὴ στάση ἐκεῖνων τῶν γονέων ποὺ συγκεντρώνουν ὅλη τὴ φροντίδα τους στὴν ὑλικὴ εὐημερία τῶν παιδιῶν τους. «Ἀσκησον, ἔλεγε, τὴν ψυχὴν τοῦ παιδός, καὶ κατόπιν θὰ ἐπακολουθήσουν τὰ ἄλλα· διότι ἂν ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἀγαθὴ, οὐδόλως ὠφελοῦν τὸν παῖδα τὰ χρήματα· ἂν δὲ αὐτὴ εἶναι διορθωμένη, οὐδόλως τὸν βλάπτει ἡ πτωχεία. Θέλεις νὰ καταλίπῃς τὸν παῖδα πλούσιον; Δίδαξον εἰς αὐτὸν νὰ εἶναι ἀγαθός. Διότι οὕτω θὰ δυνηθῇ νὰ διαχειρισθῇ καὶ τὰ κτήματα, καὶ ἐὰν δὲν ἀποκτήσῃ ἄλλα, ὅμως δὲν θὰ ἐλαττώσῃ τὰ ὑπάρχοντα»⁵⁴.

Θεϊκὴ σοφία καὶ ἀπλή, ἀνθρώπινη γνώση καὶ πείρα μαζὶ γιὰ ἓνα βασικὸ θέμα, ποὺ εἶναι ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Ἀξιοπρόσεκτες παρατηρήσεις ἐνὸς ἀγίου καὶ ἐμπειροῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἀποσκοποῦν νὰ βοηθήσουν τοὺς χριστιανοὺς γονεῖς στὴν ἐκπλήρωση τῆς ὑψηλῆς ἀποστολῆς των.

(Συνεχίζεται)

40. J. Quasten, *Patrology* III, 1960, σ. 466.

41. Ἱ. Χρυσ., *Εἰς τοὺς Μακκαβαίους Α'*, 626B, ΑΑΠ 24.

42. Ἱ. Χρυσ., *Περὶ Ἀννης Α'*, 705B, ΑΑΠ 31.

43. Ἐνθ. ἀν.

44. Κ. Κορνιτσέσκου, *μνημ. ἔργ.* σ. 83.

45. Γ. Μεταλληνού, *μνημ. ἔργ.* σ. 187.

46. Ἱ. Χρυσ., *Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Γ'*, 83C, ΑΑΠ 13.

47. Εἰς Γ. Μεταλληνού, *μνημ. ἔργ.* σ. 187-188.

48. Κ. Κορνιτσέσκου, *μνημ. ἔργ.* σ. 84.

49. Γ. Μεταλληνού, *μνημ. ἔργ.* σ. 189.

50. Ἱ. Χρυσ., *Περὶ Ἀννης Γ'*, 728B-C, ΑΑΠ 31.

51. Γ. Μεταλληνού, *μνημ. ἔργ.* σ. 188-189.

52. Ἱ. Χρυσ., *Πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸν μοναχικὸν βίον Γ'*, 840, ΑΑΠ 13.

53. Ἱ. Χρυσ., *ἐνθ. ἀν.* 85A, ΑΑΠ 13.

54. Κ. Κορνιτσέσκου, *μνημ. ἔργ.* σ. 84.

Οί κυβερνήσεις της Ευρωπαϊκής Ένώσεως μπροστά στο πρόβλημα των αιρέσεων και της παραθρησκείας

4. 'Αποφάσεις Γερμανικών Δικαστηρίων*

Τού π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ, Δρ. Θεολ. - Δρ. Φιλολ.

Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου, η οργάνωση του Osho-Rajneesh αποτελεί «θρησκεία» ή «κοσμοθεωρία», με την έννοια του άρθρου 4 του Γερμανικού Συντάγματος. Καί αυτή η απόφαση περιλαμβάνει βασικές θέσεις για την αρμοδιότητα της Πολιτείας να περιορίζει τις θρησκευτικές ελευθερίες, προκειμένου να προστατεύσει ατομικά ή κοινωνικά έννομα αγαθά, συνταγματικά κατοχυρωμένα. Στη συνέχεια θα αναφέρουμε μερικά από αυτά τα αποσπάσματα, τα οποία κινούνται στο γράμμα ή στο πνεύμα των προηγούμενων αποφάσεων:

«Η ελευθερία της θρησκείας και της κοσμοθεωρίας κατοχυρώνεται βέβαια στο άρθρο 4 του Συντάγματος ανεπιφύλακτα. Όμως αυτό δεν σημαίνει ότι αυτό το βασικό δικαίωμα δεν επιτρέπει καθόλου περιορισμούς. Πολύ περισσότερο η Πολιτεία, κάτω από την έποψη της ενότητας του Συντάγματος για την προστασία βασικών δικαιωμάτων των πολιτών, δηλαδή στην άσκηση του καθήκοντος προστασίας που της επιβάλλεται από το βασικό δικαίωμα, επιτρέπεται να περιορίσει ακόμη και δικαιώματα που κατοχυρώνονται απεριορίστα, συμπεριλαμβανομένων και του βασικού δικαιώματος του άρθρου 4 του Συντάγματος.

»Σ' ένα τέτοιο προστατευτικό σκοπό θεμελιώνεται —όπως και οι εκφράσεις του έναγομένου για τις "θρησκείες της νεότητας / αιρέσεις της νεότητας"— και η ενίσχυση των όμοδίκων, επειδή η έναγομένη πλευρά φοβείται ότι από τη δραστηριότητα αυτών των κινήσεων προέρχονται κίνδυνοι για δικαιώματα των πολιτών, που θεμελιώνονται ως βασικά δικαιώματα.

»Η ανάληψη καθήκοντος προστασίας βασικού δικαιώματος δεν απαλλάσσει, φυσικά, την Πολιτεία από την αναγκαιότητα νομοθετικής εξουσιοδότησεως προς επέμβαση, επειδή οι έγγραφοι που εξασφαλίζουν την ελευθερία της αρχής του Κράτους δικαίου και των βασικών δικαιωμάτων, απαιτούν ισχύ και απέναντι —σε σχέση με άλλους πολίτες— του Κράτους που δρα με σκοπό την προστασία του βασικού δικαιώματος.

»Εξ αυτής της αιτίας το Δικαστήριο, στην ά-

πόφασή του στις 23 Μαΐου 1989 (BVerwGE 82, 76), που αναφέρεται στις εκφράσεις της έναγομένης πλευράς στο θέμα "θρησκείες της νεότητας / αιρέσεις της νεότητας", έδικαίωσε την επέμβαση του τότε ενάγοντος στα συνταγματικά δικαιώματα, όχι μόνο επειδή αποσκοπούσε στην άσκηση του καθήκοντος προστασίας βασικών δικαιωμάτων, αλλά επίσης και μάλιστα κατά κύριο λόγο, επειδή αποσκοπούσε στην άσκηση αρμοδιοτήτων της Όμοσπονδιακής Κυβέρνησης, που συνδέονται με λειτουργίες δημόσιας δραστηριότητας και στο δικαίωμα που απορρέει από αυτές, να παίρνει θέση δημόσια. Ός βάση έτέθη εδώ, το ότι αυτό το δικαίωμα της Όμοσπονδιακής Κυβέρνησης περιλαμβάνει και κριτικές εκφράσεις για επί μέρους φορείς θεμελιωδών δικαιωμάτων και, πέρα από αυτό, παρομοιαζόμενο υπό αυτήν την άποψη με την ελευθερία της γνώμης σύμφωνα με το άρθρο 5 παράγραφος 1 του Συντάγματος, περιλαμβάνει και δραστηριότητες προς το κοινό.

»Η αρμοδιότητα της Όμοσπονδιακής Κυβέρνησης για δημόσια δραστηριότητα και επομένως το περιλαμβανόμενο σ' αυτή δικαίωμα έκφρασης, απορρέει από τις λειτουργίες της ως όργανο της διοίκησης του Κράτους.

»Βέβαια η Πολιτεία, μπροστά στις δραστηριότητες θρησκευτικών ή κοσμοθεωριακών κοινοτήτων, δεν εμποδίζεται ούτε από αυτές τις έγγραφοι της ελευθερίας της θρησκείας και της κοσμοθεωρίας (άρθρο 4 του Συντάγματος), ούτε από την έπιταγή της θρησκευτικής - κοσμοθεωριακής ουδετερότητας (άρθρο 4, παρ. 1, άρθρο 3, παρ. 3, άρθρο 33, παρ. 3, άρθρο 140, άρθρο 136, παρ. καί 4, άρθρο 137, παρ. 1 του Συντάγματος), προκειμένου να προβεί σε ενεργητική προστασία των απειλούμενων θεμελιωδών δικαιωμάτων.

»Εκτός από αυτό πρέπει να σκεφθεί κανείς ότι η Πολιτεία, αν ή ίδια εκφράζεται προειδοποιητικά για τη δραστηριότητα ορισμένων θρησκευτικών ή κοσμοθεωριακών κοινοτήτων, σ' αυτή την περίπτωση, για το συμφέρον του θιγομένου φορέως θεμελιωδών δικαιωμάτων, υπόκειται στο καθήκον της αμεροληψίας και της αντικειμενικότητας».

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια από τη σελ. 71 του υπ' αρ. 4 τεύχους.

Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες

Τοῦ κ. Α. Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ, Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Ζητεῖται ἐλπίς

Παράξενο ὄνομα γιὰ πλοῖο «ΑΓΩΝΙΑ 937» εἶχα ψιθυρίσει, ὅταν πρωτοδιάβασα ἐκεῖνο τὸ ποίημα τοῦ Γ. Σεφέρη γιὰ τὴν Ἑλλάδα ποὺ τὸν πλήγωνε ὅπου καὶ νὰ ταξίδευε... Ἦταν ἄραγε ἡ Ἑλλάδα τὸ καράβι ἐκεῖνο ποὺ ταξιδεύει καὶ ποὺ ἐπέγραφε τὴν ἀγωνία της γιὰ ὄνομα; Μὰ τότε θὰ μπορούσε καὶ σήμερα νὰ παραλλάξει τοὺς ἀριθμοὺς καὶ νὰ ὀνομαστεῖ «ΑΓΩΝΙΑ 996». Ἄλλωστε εἶναι κοινὸ μυστικὸ ὅτι καὶ τότε καὶ τώρα, μετὰ ἐξήντα χρόνια, ἡ Ἑλλάδα μας εἶναι πνιγμένη στὶς ἀγωνίες, στὰ ἄγχη, στὸ στρέψ, καὶ οἱ περισσότεροι «ἔχουμε βαρεθεῖ νὰ περιμένουμε τὰ καράβια ποὺ δὲν μποροῦν νὰ κινήσουν»¹. Ἄλλους τοὺς πιάνει ἀπόγνωση, ἀπελπισία.

Ἄλλοι, ἀπὸ καιρὸ, ἀναγκάζονται ν' ἀπευθυνθοῦν στὶς Μικρὲς Ἀγγελίες, ἐκεῖ ὅπου «ζητοῦνται» τόσα χρήσιμα καὶ ἄχρηστα πράγματα, γιὰ ν' ἀναζητήσουν λίγη ἐλπίδα. Ζητεῖται ἐλπίς, ἐπέγραψε τὸ 1954 ὁ Ἀντώνης Σαμαράκης μίᾶ συλλογὴ διηγημάτων του, ποὺ κυκλοφορεῖ σήμερα (1996) σὲ τεσσαρακοστὴ πέμπτη ἐκδοσὴ καὶ ἔχει πουλήσει πάνω ἀπὸ 196.000 ἀντίτυπα. Γι' ἄλλους ἡ ἀπελπισία εἶναι προνόμιο (Χρήστος Γιανναράς, 1973), κι ὅσοι ἐλπίζουν, ὀφείλουν «νὰ εἶναι ἐτοιμοὶ πρὸς ἀπολογία ἐῖς τὸν καθένα ποὺ θὰ τοὺς ζητήσῃ λόγον γιὰ τὴν ἐλπίδα ποὺ ἔχουν μέσα τους (Α' Πέτρου γ' 15). Ὁ ἀείμνηστος Ν. Νησιώτης φρόντισε γι' αὐτὴ τὴν «ἀπολογία» μὲ τὸ μελέτημά του, *Ἡ ἀπολογία τῆς ἐλπίδος* (1975). Ἄλλωστε ὅλες αὐτὲς οἱ συζητήσεις ἐσηματοδοτοῦντο ἀπὸ ἐρωτήματα γιὰ τὴν οὐσία τῆς ἐλπίδας, γιὰ τὴ σχέση της μὲ τὴ θρησκεία, γιὰ τὴ θεολογία τῆς ἐλπίδας, ποὺ ἐκαλλιεργοῦντο σὲ φιλοσοφικοὺς καὶ θεολογικοὺς κύκλους (Ernst Bloch, J. Moltmann)².

Ἐνα ἄλλο ζήτημα βέβαια ποὺ ἐγείρεται εἶναι κατὰ πόσον ἡ ἐλπίδα μπορεῖ νὰ εἶναι μίᾶ κατάστασις ἀμυγῆς ἢ σύμμεκτι μετὰ ἀγωνία ἐνικοῦ ἢ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ. Μπορῶ δηλαδὴ νὰ ἔχω ἀγωνία καὶ ὅμως νὰ ἐξακολουθῶ νὰ ἐλπίζω; Νὰ ἀντιμετωπίζω δύσκολες περιστάσεις, ἀρρώστια, θά-

νατο, πιέσεις καὶ ὅμως νὰ μὴν λυπᾶμαι, νὰ μὴν ἀπελπίζομαι; Εἶναι τὸ ἴδιο νὰ αἰσθάνομαι ἄγχος καὶ ἀγωνία γιὰ τὴ σωτηρία μου, ἄγχος καὶ ἀγωνία γιὰ τὴν καθημερινή μου ζωὴ; Ἡ ἢ ὑπέρβασις καὶ τῶν δύο προϋποθέτει κάποιους ὅρους;

Τί νὰ εἶναι ἄραγε ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἐπιτρέπει «νὰ κρατῶ τὸν νοῦν μου εἰς τὸν Ἄδην καὶ νὰ μὴν ἀπελπίζομαι», ὅπως ἐμήνυσε ὁ Κύριός μας στὴν ἀρχὴ τοῦ παρόντος αἰῶνος στὸν μακάριο Γέροντα Σιλουανό³; Μὰ τί ἄλλο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό; Ἡ ἐλπίδα δὲν εἶναι μίᾶ ἀφηρημένη ἐννοια, μίᾶ κατάστασις μόνο. Ἡ ἐλπίδα ἔχει ὄνομα.

Ἡ ἐλπίδα ἔχει ὄνομα

Κάθε πρὶ ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς ἀπευθύνεται στὴν προοιμιακὴ του προσευχὴ στὸν Χριστὸ καὶ τὸν δοξολογεῖ ἀποκαλώντας τὸν «ἡ ἐλπίδα μας». «Δόξα σοι, Χριστέ ὁ Θεός, ἡ ἐλπίς ἡμῶν, δόξα σοι». Κι ἔτσι καταλήγει καὶ στὴ θ. Λειτουργία ὁ ἱερεὺς. Στὴ Θ. Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου, στὴν εὐχὴ ποὺ διαβάζει ὁ ἱερεὺς μετὰ τὸ «Ἐξαιρέτως...» ἀπευθυνόμενος στὸν Κύριο λέγει: «Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε, ἡ ἐλπίς τῶν ἀπηλπισμένων...»⁴. Ἡ ἐλπίδα ἔχει ὄνομα: Χριστός!

Πάγια εἶναι ἡ πεποίθησις αὐτῆ τῶν χριστιανῶν ἀπ' ἀρχῆς· ἀποτυπώνεται μάλιστα σὲ ἐπιτάφειες πλάκες στὶς κατακόμβες σὲ σύμπλεγμα ποὺ συνδυάζει τὴν ἄγκυρα —σύμβολο ἀσφαλείας, ἐλπίδας καὶ σωτηρίας— μὲ τὴ λέξη «ΙΧΘΥΣ» καὶ στὸ ὁποῖο σαφῶς ὑποδηλώνεται ἡ ἐννοια «ἡ ἐλπίς μου εἶ ὁ Χριστός»⁵.

Αὐτὴ ἡ πεποίθησις ὥθησε καὶ τοὺς ἰθύνοντας τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν νὰ ὀρίσουν ὡς θέμα τῆς Η' Γενικῆς Συνέλευσης ποὺ θὰ γίνῃ στὴν πόλιν Χαράρε τῆς Ζιμπάμπουε ἀπὸ 24 Αὐγούστου ἕως 7 Σεπτεμβρίου 1998 τὸ «Ἐπεστράφητε πρὸς Θεὸν καὶ χαίρετε ἐλπίζοντες»⁶.

Όπως βλέπουμε υπάρχει μία κινητικότητα στο θέμα αυτό. Οί χριστιανοί δεν μπορούν να συμπεριφέρονται «καθώς και οί λοιποί οί μὴ ἔχοντες ἐλπίδα» (Α' Θεσσαλονικεῖς 4,13), ἐφ' ὅσον ἡ ἐλπίδα μας αὐτὴ εἶναι «ὡς ἀγκυρά τῆς ψυχῆς ἀσφαλὴς τε καὶ βεβαία» (Εβραίου 5' 19). Ὁφείλουν ὁμως νὰ ἀνανεώνουν τὴν ἐλπίδα τους αὐτὴ ἄσχετο ἂν τὴ βιώνουν ἀνάμικτη μὲ φόβο καὶ ἀγωνίες, ἂν παλινδρομοῦν καὶ «ἐκκρεμοῦν» μεταξὺ ἀπελπισίας, ἀπόγνωσης καὶ ἐλπίδων. Δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι οἱ καταστάσεις αὐτὲς ὑφίστανται ὡς ἓνα δίδυμο, ὡς ἓνα δίπολο πού ὀρίζει τὸν ἄξονα γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖο στρέφεται ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ, ἡ ἀνθρώπινη ὑπαρξή.

Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς ὄντας μέσα στὴν ἀγωνία, νὰ μὴν ἀπελπιστοῦμε, νὰ μὴ μᾶς καταλαμβάνει ἀπόγνωση. Ἡ ὑπέρβαση φαίνεται ὅτι εἶναι τροπικὴ καὶ ὄχι τοπικὴ. «Μὴ ἀπελπίζου» ἀκοῦμε τὴ φωνὴ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Ἅγιο Σιλουανό. Πρέπει νὰ τὸ τολμήσουμε· νὰ ἱκνηλατήσουμε δηλαδὴ τὸ δρόμο ἀπὸ τὴν ἀπόγνωση ὡς τὴν ἐλπίδα. Δὲν εἶναι ἀπλὸ καὶ εὐκόλο. Ἀπαιτεῖται ἡ συνδρομὴ περισσοτέρων, ἀνθρώπων καὶ ἐπιστημῶν⁷.

Διεπιστημονικὴ προσέγγιση

Αὐτὴ ἀσφαλῶς ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ σημασία ἐνὸς τέτοιου θέματος ἔκανε καὶ τοὺς ὑπευθύνους τοῦ «Διεθνoῦς Συνδέσμου Ἱατροψυχολογικῶν καὶ θρησκευτικῶν Μελετῶν» (A.I.E.M.P.R.) νὰ ὀρίσουν ὡς θέμα τοῦ προσεχοῦς XIIIου Διεθνoῦς Συνεδρίου του, πού θὰ γίνῃ 24 ἕως 28 Ἰουλίου 1996 στὴν Λουβαῖν-Λὰ-Νὲβ (Louvain-La-Neuve) Βελγίου, τὸ «Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες».

Δὲν χρειάζεται νὰ παρουσιάσουμε τὸ ἔργο τοῦ Συνδέσμου. Εἶναι γνωστὸ ἀπὸ παλαιότερα δημοσιεύματά μας⁸. Ὁ διεθνὴς αὐτὸς Σύνδεσμος ὁ ὁποῖος σκοπεύει στὴ σύσφιγξη τῶν σχέσεων τῶν ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴ Θεολογία καὶ τὴν Ἐκκλησία, ρωμαιοκαθολικῆς ἐμπνεύσεως κατὰ τὴν

ἀφετηρία του, ἐπεδίωξε ἀνοίγματα καὶ πρὸς τὴν Ὁρθόδοξη Θεολογία καὶ Ἐκκλησία καὶ τὴν προώθηση τῆς ιδέας τῆς δημιουργίας μιᾶς ἑλληνικῆς ὁρθοδόξου ομάδος ἐργασίας, ἡ ὁποία μὲ προϋποθέσεις τῆς ἰδικῆς μας Ὁρθοδόξου Παραδόσεως θὰ ἐνεβάρθυνε στὶς σχέσεις μεταξὺ ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ Θεολογίας.

Ἦδη ὑφίσταται μικρὸς πυρήνας, καὶ γίνεται προσπάθεια διεκρύνσεώς του, ἐξ Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, ὁ ὁποῖος καλλιεργεῖ τὴν προσέγγιση αὐτὴ καὶ συμβάλλει στὴν πληρέστερη πληροφόρηση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ὡς πρὸς τὶς σύγχρονες ἐξελίξεις τῶν σχέσεων μεταξὺ ἐπιστημῶν τοῦ ἀνθρώπου, Θεολογίας καὶ Ἐκκλησίας. Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μὲ εἰσήγηση τοῦ Προέδρου Αὐτῆς Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ ἐνεθάρρυνε τὶς ἐπαφὲς μὲ τὸν ἐν λόγῳ Σύνδεσμο καὶ ἐτίμησε τὸν ὑπογράφοντα ὀρίζοντάς τον ἐπανειλημμένως ὡς ἐκπρόσωπον Αὐτῆς καὶ ἀποστέλλοντάς τον ὄχι μόνον εἰς τὰ συνέδρια ἀλλὰ καὶ τὰς συναντήσεις τοῦ ἐκτελεστικοῦ Γραφείου.

Ὁ προβληματισμὸς τοῦ συνεδρίου

Τὸ φετινὸ συνέδριο παρουσιάζει μεγάλο ἐνδιαφέρον λόγῳ τῆς θεματικῆς του. Οἱ σκέψεις γενικὰ πάνω στὴν ἀγωνία εἶναι πολυάριθμες, θὰ ἔλεγα ἀναρίθμητες. Αὐτὲς πού ἀφοροῦν στὴν ἐλπίδα εἶναι πὺλ σπάνιες. Ἐκεῖνο πού ἐπιδιώχτηκε κατὰ τὴν προετοιμασίᾳ τοῦ συνεδρίου ἦταν νὰ προκληθοῦν ἐργασίες γιὰ τὶς σχέσεις μεταξὺ ἀγωνιῶν καὶ ἐλπίδων, γιὰ τὸ τί στὸ σημερινὸ μας κόσμο μπορεῖ νὰ συνδέσει τὴν ἀγωνία μὲ τὴν ἐλπίδα ἢ ἀντίθετα τί εἶναι ἐκεῖνο πού μπορεῖ νὰ μᾶς κάνει νὰ χάσουμε τὴν ἐλπίδα καὶ νὰ γκρεμιστοῦμε στὴν ἀγωνία.

Οἱ ἐργασίες πού ἔχουν ἤδη ὑποβληθεῖ στὴν ἐπιστημονικὴ ἐπιτροπὴ δείχνουν πῶς τὸ θέμα ἀγγίζει τὸν καθένα μας πολὺ βαθιὰ καὶ ἀφορᾷ ἐπίσης ἔντονα καὶ τὸ ἐπαγγελματικὸ καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ μας περιβάλλον. Τί θέση ἔχει ὁ θάνατος σ' αὐτοὺς τοὺς προβληματισμούς; Πῶς σκέπτονται οἱ σύγχρονοί μας γι' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ γιὰ τὴν ἐπέκεινα ζωὴ; Πιστεύουν καὶ πῶς ἐπενδύουν σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ; Σ' αὐτὸ τὸ μέλλον τὸ κάπως μυστηριώδες ἐναποθέτουν τὴν ἐλπίδα τους; Ἡ ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι πηγὴ ἐλπίδας; Ἐλπίδας ὁμως πού μπορεῖ νὰ ἀποξενώνει ἀπὸ τὴ ζωὴ ἡ ἐλπίδας πού θὰ ὠθεῖ σὲ μία δημιουργικότητα;

Τὸ θέμα «Ἀγωνίες καὶ ἐλπίδες» δὲν τοποθετεῖται μόνον σὲ προσωπικὸ ἐπίπεδο. Ἀπασχολεῖ τὴν κοινωνία καθ' ὁλοκληρίαν καὶ προσλαμβάνει

καὶ πολιτικὴ διάσταση. Δὲν εἶναι καθόλου τυχαῖο ὅτι μετὰ ἀπὸ δεκαετίες καθηλώσεως σὲ ἐνασχολήσεις οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση, στὴ συνέχεια τοῦ Ζάκ Ντελόρ, εὐχεται διακαῶς τὴν διεύρυνσή τους σὲ πνευματικὴ φύσεως προοπτικὲς ξεπερνώντας τὰ σύνορα τῶν ιδεολογιῶν, προοπτικὲς γεμᾶτες νόημα, ἐλπίδα, ἐλπίδες γιὰ τὸν αὐριανὸ κόσμο. Τὸ πῶς θὰ γίνῃ αὐτὸ ἀπαιτεῖ μεγάλη σύνεση καὶ πολλὴ σοφία. Δὲν παύει νὰ στοιχειοθετεῖ μία πολύτιμη προσέγγιση τοῦ θέματος τοῦ συνεδρίου.

Τὸ πρόγραμμα

Κάθε μία ἀπὸ τὶς τέσσερις ἡμέρες τοῦ συνεδρίου θὰ εἶναι ἐπικεντρωμένη σὲ μία ξεχωριστὴ προσέγγιση τοῦ θέματος. Θὰ ὑπάρχει ἓνας κύριος ὁμιλητής, θὰ ἀκολουθεῖ συζήτηση πάνω στὴν ὁμιλία καὶ στὴ συνέχεια συγκεντρώσεις μὲ ομάδες ἐργασίας σύμφωνα μὲ τὴν προσέγγιση τῆς ἡμέρας καὶ μὲ ἀνακοινώσεις τῶν ἐθνικῶν ομάδων ποὺ ἔχουν ἤδη κατατεθεῖ καὶ θὰ ἐκδοθοῦν σὲ τόμο πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ συνεδρίου.

Ἡ πρώτη ἡμέρα (24 Ἰουλίου) θὰ εἶναι ἀφιερωμένη στὴν *Ίατρο-ψυχολογικὴ προσέγγιση*. Ἡ δευτέρη ἡμέρα (25 Ἰουλίου) στὴν *ἀνθρωπολογικὴ-ψυχχαναλυτικὴ προσέγγιση*. Ἡ τρίτη ἡμέρα (26 Ἰουλίου) στὴ *Θεολογικὴ προσέγγιση*, ποὺ φέρει καὶ τὸν πολλὰ ὑποσχόμενο τίτλο: «Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἑνωση ὡς πρότυπο τῆς διαλεκτικῆς ἀγωνίας - καὶ ἐλπίδες». Θὰ παρέμβει μάλιστα ὁ Marc Luyckx μέλος τῆς κυψέλης (cellule): Προοπτικὴ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐπιτροπῆς. Σημειώνουμε τὴν ὁμιλία τοῦ π. Ἰγνατίου Berten: «Οἱ θρησκευτικὲς παραδόσεις, παράγοντες ἀγωνιῶν καὶ ἐλπίδων στὴν εὐρωπαϊκὴ οἰκοδόμηση».

Ἡ τέταρτη ἡμέρα (26 Ἰουλίου) θὰ εἶναι ἀφιερωμένη στὴν *καλλιτεχνικὴ καὶ πολιτισμικὴ προσέγγιση*. Πέραν τῆς παρουσιάσεως τῶν ἐργασιῶν τῶν ἐθνικῶν ομάδων θὰ λάβει χώραν ἓνα κονσέρτο-μαρτυρία τοῦ συγκροτήματος «Μουσικὴ ἐλπίδα» καθὼς καὶ ἀναφορὰ στὶς δραστηριότητές του. Θὰ παρουσιασθοῦν ἐπίσης οἱ δραστηριότητες διαφόρων «Ἐργοταξίων τῆς ἐλπίδας», ὁργανώσεων δηλαδὴ ποὺ ἐργάζονται σὲ περιοχὲς ζωῆς ποὺ δὲν περιοδεύει ἡ ἐλπίδα, ὅπως ἡ «Δράση τῶν χριστιανῶν ἐνάντια στὰ βασανιστήρια» (ACAT), ἡ ὁργάνωση «Τέρμα στὴν παιδικὴ πορνεία στὸν ἀσιατικὸ τουρισμὸ» (ECPAT), «Διεθνὴς Ἀμνηστία», τὸ «Διεθνὲς Γραφεῖο Παιδικῆς Ἡλικίας» (BICE).

Στὶς προθέσεις τῆς ὁργανωτικῆς ἐπιτροπῆς εἶναι καὶ μία ἔκθεση μὲ ἔργα ζωγραφικῆς καὶ φωτο-

γραφικοῦ ὑλικοῦ πάνω στὸ θέμα τοῦ συνεδρίου.

Ἡ πέμπτη ἡμέρα (Κυριακὴ, 28 Ἰουλίου) θὰ ἀσχοληθεῖ μὲ τὴ σύνθεση τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου.

Ὁρθόδοξη συμμετοχὴ

Μέλη τῆς ἑλληνικῆς ομάδος ποὺ ἀναφέραμε πρὸ πάντων προτίθενται νὰ λάβουν μέρος στὸ συνέδριο καὶ νὰ παρουσιάσουν ἐργασίες τους βασισμένες στὶς ἐπὶ μέρους πτυχὲς τοῦ θέματος. Οἱ μέχρι τώρα ἐπαφές μας μὲ τοὺς ὑπευθύνους, ἀλλὰ καὶ μὲ μέλη τῶν ἐθνικῶν ομάδων, μᾶς ἔχουν καταστήσει σαφῆ τὴν προσδοκία τοῦ Διεθνoῦς Συνδέσμου ἐκ τοῦ ἀνοίγματος πρὸς τὸν πλοῦτο τῆς Ὁρθόδοξου Παραδόσεως καὶ τὴν ζῶσα ἐπαφή του μὲ τὴν Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία καὶ Θεολογία. Ἰδιαίτερα μάλιστα γιὰ ἓνα θέμα ὅπως αὐτὸ τοῦ παρόντος συνεδρίου. Γιὰ ὅλα αὐτὰ ἐπιφυλασσόμεθα νὰ ἀναφερθοῦμε σὲ προσεχὲς ἄρθρο μας.

1. Βλ. τὸ ποίημα «Ὅπου καὶ νὰ ταξιδέψω ἡ Ἑλλάδα μὲ πληγώνει...», στὴν *Ἀνθολογία 1708-1952* τοῦ Η. Ν. Ἀποστολίδη, Ἀθήναι, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», 1954, σ. 665-666.

2. Γιὰ τὸ τελευταῖο αὐτὸ ζήτημα βλ. στὴ διδακτορικὴ τοῦ Ἀπ. Β. Νικολαΐδη, *Ἡ «νέα ἀνθρωπολογία τῆς θρησκείας» στὴ Φιλοσοφία τοῦ Ernst Bloch*, Ἀθήνα 1995, μ.ἀ. τὴν παράγραφο «ἡ ἀφύπνιση τῆς χριστιανικῆς ἐλπίδας», σ. 279-281.

3. Ἀχμμανδρίτου Σωφρονίου, *Ὁ Γέρον Σίλουανὸς τοῦ Ἀθῶν (1866-1938)*, Θεσσαλονίκη, Ἐκδ. «Ὁρθόδοξος Κυψέλη», χ.χ., σ. 43. Τὸ νόημα τῆς φράσεως αὐτῆς ἀναλύεται σὲ βάθος στὶς σ. 217-222 τοῦ βιβλίου. Βλ. ἐπίσης τὸν Ἐπίλογο τοῦ βιβλίου τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως, *Ὅψόμεθα τὸν Θεὸν καθὼς ἐστί*, Ἑσσεξ Ἀγγλίας, Ἱερὰ Μονὴ Τιμίου Προδρόμου, 1992, σ. 415-416.

4. Ἡ Παναγία ἀποκαλεῖται ἐπίσης στὴν Εὐχὴ τοῦ Ἀποδείπνου, Εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον, «ἡ τῶν ἀηγιωμένων μόνη ἐλπίς». Στὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἀρχαδίου ὑπάρχει φορητὴ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἐπιγραφόμενη «Ἡ Ἐλπίς τῶν Ἀπελπισμένων» (βλ. ἔκδοση τῆς Χριστιανικῆς Στέγης Καλαμάτας σὲ κάρτα εὐχετήρια). Ἀλλὰ καὶ στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Νικολάου τῆς Ἀνδρου ὑπάρχει θαυματουργὸς εἰκόνα ἐπιγραφόμενη «Παναγία, ἡ τῶν πάντων ἐλπίς».

5. Βλ. λήμμα «Ἀγκυρα» τοῦ Ἀνδρέα Παπαγεωργακοῦ, στὴ Θ.Η.Ε. τ. 1, 1962, σ. 279-280.

6. Ἐφημερίς «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 1 Νοεμβρίου 1994. Ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι ὅπου συνήλθε ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου Ἐκκλησιῶν (14-19 Σεπτεμβρίου 1994).

7. Ἀπαιτεῖται πρῶτα μία ὀρθὴ θεολογικὴ διαφύτιση τοῦ ζητήματος. Πρόχειρα βλ. τὸ λήμμα «ἐλπίς» στὴν Θ.Η.Ε., τ. 5, 1964, σ. 664-672 (τὸ ὑπογράφει ὁ Γ. Γρατσέας) καὶ στὸ *Λεξικὸ Βιβλικῆς Θεολογίας*, Ἀθήνα 1980, σ. 351-356. Θὰ ἦταν παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθοῦμε στὶς γλαφυρὲς καὶ μεστὲς θεολογικοὺς στοχασμοὺς σελίδες ποὺ ἀφιερώνει στὸ θέμα τῆς ἐλπίδος, ὁ Ἅγιος Νεκτάριος (Κεφαλᾶς) στὸ βιβλίο του, *Τὸ γινώθι σαυτὸν*, Ἀθήναι, Ἐκδ. «Ὁ Ἅγιος Νικόδημος» 1973 (1905), σ. 50-63.

8. Βλ. «Ὁ Ἐφημέριος» 1993, σ. 168-169, 184-185.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΗ ΚΑΙ ΤΗ ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ*

Τοῦ Αἰδεσιμολ. κ. ΑΣΤΕΡΙΟΥ ΓΕΡΟΣΤΕΡΓΙΟΥ, Δρος Θεολογίας

Ὅπως εἶναι γνωστὸν σχεδὸν εἰς ὅλους σας, διὰ δύο ἐβδομάδες ἐταξίδευσα τὸν περασμένο μῆνα Σεπτέμβριο (1995) μαζί μὲ 21 ἐνορίτες μας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, τὴν σημερινὴν Τουρκίαν. Ἐκεῖ ἐπεσκέφθημεν τὸ Οἰκουμενικὸν μας Πατριαρχεῖον, τὸ κέντρον τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας, καὶ εἵχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν ἰδίους ὁμιασιν ὑπὸ ποίας συνθήκας ἐξασκεῖ τὴν ὑπεύθυνον διακονίαν Του πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν ἀνὰ τὸν κόσμον.

Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ποιήσω κοινωνοὺς ὅλων τῶν συναισθημάτων μου κατὰ τὴν ἐκεῖ ἐπίσκεψίν μας. Ἀλλὰ τοῦτο θὰ ἐχρειάζετο χρόνον πολύν. Θὰ ἐχρειάζετο νὰ γραφῇ ὁλόκληρον βιβλίον. Νὰ γράψω πάλιν πολὺ ὀλίγα λόγια, θὰ ἀδικοῦσα καὶ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ σᾶς ποὺ θέλετε νὰ ἀκούσετε πολλὰ. Οὕτω, ἀπὸ τὸ καθημερινὸν ἡμερολόγιον ποὺ ἐκράτησα, θὰ προσφέρω στὴν ἀγάπη σας τὰ ἐξῆς σταχυολογηθέντα:

Ἡ ἀφιξὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν

Ἀνεχωρήσαμε ἀπὸ τὴν Βοστώνην τὴν 18ην Σεπτεμβρίου μὲ τὴν Βρετανικὴν Ἀεροπορικὴν γραμμὴν (British Airways), περὶ ὥραν 8.30 βραδυνήν. Τὴν ἐπομένην ἡμέραν καὶ μέσω Λονδίνου ἐφθάσαμε καλῶς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐκεῖ μᾶς ἀνέμενεν τὸ λεωφορεῖον μὲ δύο ὁδηγοὺς καὶ τὸν ξεναγόν. Καὶ οἱ τρεῖς τῶν ἦσαν εὐγενεῖς καὶ πολὺ ἐξυπηρετικοί. Πρὶν ἐξέλθωμεν ἐκ τοῦ ἀεροδρομίου καὶ μετὰ τὸν σχετικὸν ἔλεγχον, ἔπρεπεν ὅλοι οἱ κατέχοντες ἀμερικανικὸν διαβατήριον νὰ πληρώσουν 20 δολλάρια ἕκαστος διὰ τὴν εἴσοδον εἰς τὴν χώραν. Οἱ ἔχοντες ἑλληνικὸν ἢ ἄλλο διαβατήριον δὲν ὑπεχρεοῦντο διὰ κάτι τέτοιο. Οὕτω ἦτο δι' ἡμᾶς ὁ πρῶτος κεφαλικὸς φόρος εἰσόδου καὶ παραμονῆς μας εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ τοῦτο διότι εἴμε-

θα Ἀμερικανοὶ πολῖται. Διὰ τὴ συμβαίνει αὐτὴ ἡ διάκρισις, δὲν κατέστη δυνατόν νὰ γνωρίσω, ἂν καὶ προσεπάθησα νὰ τὸ πληροφορηθῶ. Τὸ ξενοδοχεῖον, ὅπου ἐν συνεχείᾳ μετεφέρθημεν καὶ κατελύσαμε, ὀνομάζεται Σαβόυ (Savoy) καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν πλατείαν Ταξιμ. Εἶναι δὲ ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸ μεγάλο τετράγωνο τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου Ζάππειον. Τὸ ξενοδοχεῖον, ἥτο ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα παρακείμενα ξενοδοχεῖα μικρό, ἀλλὰ πολὺ σύγχρονο, κατηγορίας τεσσάρων ἀστέρων. Ἡ διαμονὴ μας ἐκεῖ ἦτο εὐχάριστος. Καθ' ὁδὸν πρὸς αὐτὸ καὶ πλησίον τῆς πλατείας Ταξιμ μετὰ λύτης εἶδαμε πολλὰ ἐρειπωμένα κτίρια καὶ ἄλλα σὲ ἀθλίαν κατάστασιν. Ὅλα εἶναι ἑλληνικά. Οἱ Ἕλληνες τὰ ἐγκατέλειψαν μετὰ τὰ φοβερὰ γεγονότα τοῦ 1955 καὶ μετέβησαν κυρίως εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἄλλας χώρας τοῦ κόσμου. Ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ τὰ πωλήσουν καὶ νὰ πάρουν τὰ χρήματά των ἐκ τῆς Τουρκίας. Ἀλλὰ καὶ τοὺς φόρους, τοὺς ὁποίους οἱ Τοῦρκοι τοὺς ἐπιβάλλουν νὰ πληρώσουν, δὲν πληρώνουν, διὸ καὶ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ θέματα ποὺ καλοῦνται αἱ κυβερνήσεις Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας νὰ λύσουν.

Τὸ πρῶτο ἀπόγευμα εἰς τὴν Πόλιν τὸ διήλθαμε καλῶς. Ἀφοῦ ἐξεκουράσθημεν ἀπὸ τὸ μακρὺ καὶ κοπιαστικὸ ταξίδι μας, μετὰ τὸ βραδινὸ φαγητὸ εἰς τὸ Ξενοδοχεῖο, περπατήσαμε γύρω ἀπὸ τὴν πλατεῖα Ταξιμ καὶ εἰς τὰς πλησίον ὁδοὺς καὶ κυρίως γύρω ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ τετράγωνον τοῦ Ζαπείου καὶ τῆς Ἀγίας Τριάδος. Μᾶς ἐντυπωσίασαν ὁ ἱερὸς Ναὸς καὶ τὸ Σχολεῖον καθὼς καὶ τὰ πολλὰ μικροεστιατόρια, ὡς καὶ τὸ πλῆθος τοῦ κόσμου. Οἱ ἀμέτρητοι καὶ βιαστικοὶ περαστικοί, ὅλοι σχεδὸν νέοι, ξερακιανοί, σπαθᾶτοι καὶ κυρίως ἄνδρες. Παχυσαρκία πουθενά. Αἱ γυναῖκες μετὰ τὰς 6.30 ἐξαφανίζονται. Κλείονται εἰς τὰς οἰκίας των. Ὅλοι τοὺς ὁμοιάζουν μὲ μεσογειακοὺς λαοὺς καὶ κυρίως μὲ Ἕλληνας, Ἰταλοὺς, Ἀλβανούς, κ.λπ. Ἡ ἐνδυμασία των καλὴ. Περπατοῦν βιαστικὰ κρατοῦντες σακκοῦλες μὲ ψώνια εἰς τὰ χέρια των. Ὑπάρχουν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πάρα πολλὰ ταξί, γύρω στὶς 14 χιλιάδες, ὅλα χρώματος κιτρίνου, καὶ τὰ ὅποια κατασκευάζονται εἰς τὴν Τουρκίαν. Ἀλλὰ καὶ ἰδιωτικὰ αὐτοκίνητα, κυρίως γερμανικά. Διεπιστώσαμε, ὅτι ὑπάρχει αὐτὸς ὁ συνωστισμὸς καὶ

* Σημ. τοῦ «Ἐφημερίου»: Ὁ συντάκτης τοῦ παρόντος Αἰδεσιμολογώματος Πρωτοπρ. π. Ἀστέριος Γεροστεργίος, Διδάκτωρ Θεολογίας, συχνὰ ὁργανώνει προσκυνηματικὰς ἐπισκέψεις τῶν ἑλληνοαμερικανῶν ἐνοριτῶν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ἀγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης (Καίμπριτζ Βοστώνης) στὴν Ἑλλάδα, ΚΠολη, Μ. Ἀσία, Κύπρο, Ἀγίους Τόπους. Ἀπὸ τῆς σχετικῆς ἐκθεσῆς τῆς τελευταίας ἐπισκέψεως (18.9-4.10.1995) πρὸς τοὺς ἐνορίτες καὶ τοὺς φίλους τῆς Κοινότητός του, δημοσιεύονται ἐκτενῆ ἀποσπάσματα, λόγω τοῦ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος ποὺ παρουσιάζουν καὶ γιὰ τοὺς ἀναγνώστες μας.

αὐτὸ τὸ πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τὰ τόσα ταξί, διότι μία τόσοσιν πολυάνθρωπος πόλις, ὡς εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολις, μὲ τὰ 12 ἑκατομμύρια πληθυσμοῦ, δὲν ἔχει ὑπόγειον συγκοινωνίαν. Ὁ ὑπόγειος σιδηρόδρομος εὐρίσκεται ὑπὸ κατασκευῇ. Ὑπολογίζεται ὅτι σὲ δύο-τρία ἔτη θὰ εἶναι ἔτοιμος πρὸς χρῆσιν. Πιστεύεται ὅτι θὰ βοηθήσῃ πολὺ εἰς τὴν ὁμαλωτέραν κίνησιν καὶ ζωὴν τῆς πόλεως.

Τὸ φαγητὸ γενικῶς εἰς τὴν Τουρκίαν εἶναι καλὸ καὶ ὁμοιάζει μὲ τὴν ἑλληνικὴν κουζίνα, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι ἔχει περισσότερα μπαχαρικά, τὰ δὲ γλυκά των ἔχουν πολὺ σιρόπι. Τὰ πολλὰ μικροεστιατόρια προσφέρουν εἰς τοὺς βιαστικούς περαστικούς γύρο, ψητὲς κότες καὶ ἀρνί, ἀκόμη καὶ ψητὸ χοιρινό, πού, ὡς γνωστόν, δὲν τὸ ἐπιτρέπει ἡ θρησκεία των. Ἡ μεγάλη πόλις καὶ ὁ τουρισμὸς ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς ἀλλαγῆς τῶν ἡθῶν καὶ γενικῶς τῆς ζωῆς τοῦ τουρκικοῦ λαοῦ.

Ἄλλο χαρακτηριστικὸ εἶναι ἡ ὁμοιόμορφος καὶ σεμνὴ ἐνδυμασία τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῶν δημοσίων καὶ ιδιωτικῶν Σχολείων. Εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἄλλας πόλεις, παρετηρήσαμεν τὴν μεγάλην τάξιν καὶ πειθαρχίαν τῶν μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ ὅλων γενικῶς τῶν ἀνθρώπων. Οὔτε ὕβρεις, οὔτε αἰσχρολογίαι, μήτε ζητιάνοι καὶ μεθυσμένοι εἰς τοὺς δρόμους. Εἶναι ὡς νὰ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ ἔτη 1950-1955. Φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν αὐστηραὶ κυρώσεις εἰς τοὺς παραβάτας. Ὁ στρατὸς καὶ ἡ ἀστυνομία δὲν ἀστειεύονται. Εἶναι κρυφὸς στρατιωτικὸς νόμος.

Ἡ φοίτησις τῶν παιδιῶν εἰς τὰ σχολεῖα εἶναι ὑποχρεωτικὴ μόνον διὰ τὰς πρώτας πέντε τάξεις. Προαιρετικὴ εἶναι ἡ φοίτησις εἰς τὴν ἀνωτέραν καὶ ἀνωτάτην ἐκπαίδευσιν. Τὰ Δημοτικά καὶ Γυμνάσια εἶναι κυρίως ἀρρένων καὶ θηλέων, ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ μικτὰ σχολεῖα. Οἱ μαθηταὶ διδάσκονται καὶ ξένες γλώσσες καὶ κυρίως ἀγγλικά καὶ γερμανικά. Λόγω τῆς αὐξήσεως τοῦ τουρισμοῦ ἐδημιουργήθη Σχολὴ προετοιμασίας ξεναγῶν καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων τῶν ξενοδοχείων. Τὸ εὐχάριστο δι' ἡμᾶς ἦτο, ὅτι ὑπῆρχε κοπέλλα εἰς τὸ γραφεῖον ὑποδοχῆς τοῦ ξενοδοχείου μας, ποὺ ὠμιλοῦσε, ἐκτὸς ἄλλων γλωσσῶν, καὶ ὠραία ἑλληνικά. Οἱ δὲ ὑπάλληλοι γενικῶς τῶν ξενοδοχείων, ὅπου κατελύσαμε, ἦσαν ὅλοι των εὐγενεῖς καὶ πολὺ ἐξυπηρετικοί.

Εἰς τὸ Πατριαρχεῖον

Ἡ εἰκοστὴ Σεπτεμβρίου, δευτέρα ἡμέρα τοῦ ταξιδίου μας, ἦτο ἄκρως ἐνδιαφέρουσα, διότι θὰ ἐπισκεπτόμεθα τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον διὰ ξενάγησιν καὶ συνάντησιν μὲ τὸν Παναγιώτατον

Οἰκουμενικὸν μας Πατριάρχην κ. Βαρθολομαῖον. Οὕτω, μετὰ τὴν ἔγερσιν καὶ τὸ πρωῒνόν, μετέβημεν εἰς τὸ ἱστορικὸν Φανάρι. Δὲν ἦτο πολὺ μακρὺ ἀπὸ τὴν πλατεία Ταξίμ. Περάσαμε τὴν γέφυραν τοῦ περιφήμου Κερατίου Κόλπου καὶ σὲ λίγο εὐρισκόμεθα ἔμπροσθεν τῆς κεκλεισμένης θύρας τοῦ Πατριαρχείου, ὅπου ἐκρεμάσθη ὑπὸ τῶν ἐξαγριωθέντων Τούρκων, λόγῳ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως τοῦ 1821, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Γένους καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε'. Συνενκινήθημεν βαθύτατα. Ἄλλοτε ἔκαιεν ἐκεῖ ἀκοίμητος κανδήλα. Σήμερον διὰ τὴν ἀποφυγὴν ἐρεθισμοῦ τῶν Τούρκων ἀφηρέθη. Ὅμως ἡ πύλη μένει κλειστή. Ἡμεῖς εἰσῆλθομεν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ Πατριαρχείου διὰ τῆς πλαίνης θύρας καὶ ἔμπροσθέν μας ἦτο ὁ πάνσεπτος Πατριάρχικος Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ δεξιὰ μας ἡ μεγάλη πτέρυξ τοῦ κτιρίου τοῦ Ὁρθόδοξου Οἰκουμενικοῦ κέντρου. Ἐδῶ κτυπᾷ ἡ καρδιά τοῦ Γένους καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἐδῶ σμίγονται θρύλοι καὶ ἱστορίαι. Ἐδῶ εὐρίσκεται καὶ ἀγρυπνεῖ ἡ κεφαλὴ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τέκνα τῆς ὁποίας εἴμεθα ὅλοι ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι χριστιανοί, οἱ διασκορπισμένοι εἰς ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τῆς γῆς.

Μὲ κατάνυξιν εἰσῆλθομεν ἐντὸς τοῦ Πατριαρχικοῦ Ναοῦ, ἀνάψαμε τὸ κερί μας καὶ προσκυνήσαμε τὰς ἱερὰς εἰκόνας. Ἐν συνεχείᾳ παρέλαβεν τὴν ὁμάδα μας ὁ ἱεροδιάκονος Ταράσιος καταγόμενος ἐξ Ἡ. Π. Ἀμερικῆς καὶ ἀπόφοιτος τῆς ἐνταῦθα Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ καὶ ἐπὶ μίαν καὶ πλέον ὥραν ἐξενάγησεν αὐτὴν εἰς ὅλα τὰ κτίρια καὶ αἰθούσας τοῦ Πατριαρχείου. Ὁ ὑποφαινόμενος ἀνέμενον ὁμοῦ μετ' ἄλλων ἱερέων καὶ λαϊκῶν ἔξωθεν τοῦ Γραφείου τοῦ Πατριάρχου νὰ μὲ καλέσουν νὰ εἰσέλθω, νὰ ὑποβάλω τὰ σέβη μου καὶ λάβω τὴν εὐχὴν του. Ἦτο ἡ πλέον ἀκατάλληλος ἡμέρα διὰ τοιαύτην ἐπίσκεψιν. Ἦτο ἡμέρα προετοιμασίας τοῦ Πατριάρχου καὶ τῆς Συνοδείας του διὰ τὴν ἀναχώρησίν των εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τὰς ἐορτὰς τῆς νήσου Πάτμου. Οἱ Συνοδικοὶ Ἀρχιερεῖς ἀνέμενον τὸν Πατριάρχην διὰ συνεδρίασιν, οἱ ἔχοντες κλείσει συνάντησιν μετὰ τοῦ Πατριάρχου ἀνέμενον παρὰ τὴν θύραν τοῦ Γραφείου. Τελικῶς ἐζήτησεν ὁ Παναγιώτατος νὰ εἰσέλθω, καὶ διὰ πέντε λεπτὰ συνωμύλησαμεν δι' ἐλάχιστα, ἀλλὰ καίρια σημεῖα τῆς ζωῆς μας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀμερικῆς, προσέφερον τὰ δῶρα ἐκ τῆς Κοινότητος καὶ τῆς Φιλοπώχου Ἀδελφότητος Κυριῶν (1.000 καὶ 500 δολλάρια ἀντιστοίχως), καὶ ἐκ μέρους ὅλων ἡμῶν τῶν προσκυνητῶν, καθὼς καὶ ἐξ ἄλλων προσώπων ἐκ Βοστώνης. Ἐλυπήθη ὁ

Πατριάρχης καὶ ἡμεῖς, διότι δὲν ἡδυνήθημεν νὰ τὸν ἴδωμεν καὶ συνομιλήσωμεν καὶ ἐζήτησεν νὰ μᾶς ἴδῃ μετὰ τὸ πέρας τοῦ ταξιδίου μας καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐκ τῆς νήσου Πάτμου. Τοῦτο κατέστη ἀδύνατον δι' ἡμᾶς, διότι ὅτε ἐπεστρέψαμεν εἰς τὴν Πόλιν ἦτο πλέον ἀργά, ἤτοι 8.15 μ.μ., ἡ δὲ ἀναχώρησίς μας ἐκ τῆς Πόλεως ἐγένετο λίαν πρωΐ τῆς τετάρτης Ὀκτωβρίου.

Ἰππόδρομος, Μπλε Τζαμί, Τόπκαπι

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας εἰς τὸ Πατριαρχεῖον μετέβημεν εἰς τὸν Ἰππόδρομον, ὅστις ὑπῆρξεν τὸ δημόσιον κέντρον τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους διὰ μίαν ὁλόκληρον χιλιετηρίδα καὶ πλέον. Ἐκεῖ εἶδομεν τοὺς τρεῖς ὀβελίσκους, ἤτοι τὸν ἓνα μεταφερθέντα ἐξ Αἰγύπτου, τὸν ἕτερον κτισθέντα ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου καὶ τὸν τρίτον μεταφερθέντα ἐκ τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, ὅστις, κατὰ τὴν παράδοσιν, κατεσκευάσθη ἐκ τοῦ χαλκοῦ καὶ ὀρειχάλκου τῶν ἀσπίδων τῶν Περσῶν, τῶν νικηθέντων εἰς τὸν θρυλικὸν Μαραθῶνα ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων.

Ἐπόμενος σταθμὸς μας ἦτο τὸ περίφημο μουσουλμανικὸν τέμενος, τὸ καλούμενον Μπλε Τζαμί, μὲ τοὺς ἑξ μιναρέδες, μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του, κτισθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σελήμ. Τὸ τέμενος τοῦτο ἐκτίσθη πλησίον καὶ ἐναντι τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας μὲ σκοπὸν νὰ ξεπεράσῃ τὸ χριστιανικὸν δημιούργημα εἰς λαμπρότητα καὶ σπουδαιότητα. Ὅμως οὔτε καὶ δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ βυζαντινὸν τοῦτο καλλιτέχνημα. Ἐν συγκρίσει μὲ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν τὸ τουρκικὸ τοῦτο τέμενος εἶναι ἓνα βαρὺ καὶ ἐλλειπὲς κτίσμα, ἓνα κακὸ ἀντίγραφο τοῦ χριστιανικοῦ μνημείου. Ἄν καὶ ἡ Ἀγία Σοφία στερεῖται τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς διακόσμου, καὶ ἐξωτερικῶς χάνει κατὰ πολὺ ἐκ τῆς ἀρχικῆς λαμπρότητός της, λόγῳ τῶν μετεγενεστέρων μουσουλμανικῶν προσθηκῶν τῶν τεσσάρων μιναρέδων καὶ ἄλλων κτισμάτων, ἐν τούτοις ὁ ἐπισκέπτης μένει ἐκθαμβὸς ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀνεπανάληπτον τοῦτο ἀρχιτεκτονικὸν καλλιτέχνημα.

Ἄλλος σταθμὸς μας εἶναι τὸ Παλάτι τῶν Σουλτάνων, καλούμενον Τόπκαπι. Καθ' ὁδὸν πρὸς αὐτὸ εὐρισκόμεθα ἔμπροσθεν τοῦ κομποῦ Βυζαντινοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Εἰρήνης, καλουμένου μικρὰ Ἀγία Σοφία. Εἶναι ὁ Ναὸς ἐκεῖνος εἰς τὸν ὁποῖον τὸ πρῶτον κατέφυγεν τὸ Πατριαρχεῖον ἀμέσως μετὰ τὴν πῦσιν τῆς Πόλεως εἰς τὰς χεῖρας τῶν κατακτητῶν. Ἀργότερον ὁ Ναὸς ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν Τούρκων ὡς ὀπλοστάσιον. Σήμερον εἶναι Μουσεῖον. Εἰς τὴν πρώτην αὐλὴν τοῦ παλατίου, ἔνθα εἶναι καὶ ὁ ὡς ἄνω Ναός, οἱ ἐπισκέπται τῶν Σουλτάνων ἐστάθμευον καὶ ἄφιναν τὰς ἀμάξας

καὶ τὰ ἄλογά των. Ἐν συνεχείᾳ εἰσῆλθομεν εἰς τὴν δευτέραν αὐλὴν τοῦ παλατίου μὲ τοὺς κήπους καὶ ἀκολούθως μετέβημεν εἰς τὸ παρακείμενον μεγάλο καὶ ἀνοικτὸν ἐστιατόριον διὰ τὸ μεσημεριανὸν μας φαγητόν. Ἀπὸ τὸ ἐστιατόριον ἦτο θαυμασία ἡ θέα τῆς Προποντίδος ἢ θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ. Στὸ βάθος ἀτενίσαμε τὰ Πριγκιπόννησα εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κτισμένη ἡ περίφημος Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἣτις μένει κλειστὴ ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπὸ τὸ ἔτος 1972. Τελευταίως ὁ νέος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Βαρθολομαῖος καταβάλλει μεγάλας προσπάθειάς διὰ τὴν ἐπαναλειτουργίαν τῆς Σχολῆς, ἣτις εἰρήσθω, πρὸ ὀλίγου καιροῦ ἐώρτασε τὰ 150 ἔτη ἀπὸ τῆς ιδρύσεώς της.

Εἰς τὸ ἐστιατόριον ἦτο πλήθος τουριστῶν καὶ τὸ φαγητὸ ὄχι καὶ πολὺ καλόν. Ἄν καὶ ἡ ὥραία θέα τῆς Προποντίδος μᾶς κρατοῦσε καὶ δὲν μᾶς ἄφινε νὰ φύγωμε ἀπὸ τὸ ἐστιατόριον, ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ ἀναχωρήσωμε σύντομα διὰ νὰ συνεχίσωμε τὴν ξενάγησίν μας εἰς τὸ Μουσεῖον τοῦ Παλατίου καὶ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Τὰ ἐκθέματα ἐν τῷ Μουσείῳ ἦσαν ἀρκετά, ἀλλ' ὄχι καὶ πολὺ ἐντυπωσιακά. Τὸ ἴδιο καὶ εἰς τὴν πτέρυγα τῶν Μαγειρείων τῶν Σουλτάνων μὲ τίς πορσελάνες ἐκ Κίνας καὶ ἄλλων ἀνατολικῶν χωρῶν. Ἐντύπωσιν μᾶς ἔκαμε ἡ αἰθουσα συνεδριάσεων - ἀκροάσεων τῶν πρέσβων τῶν διαφόρων χωρῶν μὲ τίς βρύσες πέριξ αὐτῆς, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἀκουστὰ τὰ συζητούμενα ἐν αὐτῇ.

Ἡ Ἀγία Σοφία

Ὁ ἐπόμενος σταθμὸς μας ἦτο ἡ Ἀγία Σοφία. Ἡ ἀγωνία ἦτο μεγάλη. Τὰ μάτια μας θὰ ἀντίκρουζαν τὸ μέγιστον ἱστορικὸν μνημεῖον τοῦ Βυζαντίου. Τὰ πόδια μας θὰ ἐπατοῦσαν ἀκριβῶς ἐκεῖ ποῦ περιεπάτησαν ἅγιοι καὶ ἥρωϊκοὶ πατριάρχαι καὶ ἔνδοξοι αὐτοκράτορες. Ἐδῶ ἀνηγγέλθησαν νίκαι κατὰ βαρβάρων καὶ ὑμνήθη ὁ ἐν Τριάδι Θεὸς τῶν χριστιανῶν διὰ περισσότερον ἀπὸ μίαν ὁλόκληρον χιλιετηρίδα. Ἐδῶ ποῦ ἐτελέσθη διὰ τελευταίαν φορὰν ἡ Θεία Λειτουργία, πρὶν πέσῃ ἡ βασιλεύουσα πόλις καὶ γίνῃ ὁ Ναὸς μουσουλμανικὸν τέμενος. Σήμερον εἶναι μουσεῖον καὶ εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κυριότητα καὶ φροντίδα τῆς τουρκικῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας καὶ ἄλλων διεθνῶν ὀργανισμῶν.

Εἰσῆλθομεν διὰ τῆς κυρίας εισόδου μὲ τὰς τρεῖς βασιλικὰς θύρας. Αἱ τεράστιαι θύραι, ποῦ κλείουν καὶ ἀσφαλίζουν τὸν Ναὸν μέχρι καὶ σήμερον, εἶναι αἱ ἴδιαι αἱ βυζαντιναί, διότι φέρουν χριστιανικὰ σύμβολα, ὡς εἶναι ὁ τίμιος σταυρός. Οὕτως εὐρέθημεν εἰς τὸν πρῶτον Νάρθηκα. Ἐν συνεχείᾳ εἰσῆλθομεν διὰ δευτέρας σειρᾶς θυρῶν εἰς

τὸν δεύτερον Νάρθηκα. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὸν κυρίως Ναόν. Τὸ θέαμα τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ Ναοῦ ἦτο ἐξάίσιον. Ἐμείναμε ἄφωνοι! Μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν καὶ ἀμηχανίαν, ῥίψαμε βλέμματα ἐπάνω, δεξιὰ, ἀριστερά, ἔμπροσθεν. Τί νὰ πρωτοθαυμάσῃ κανεὶς; Τὸ ὕψος τοῦ κεντρικοῦ τρούλλου τῶν 56 μέτρων, τὰ πλήθη τῶν παραθύρων διὰ τῶν ὁποίων εἰσέρχεται ἄπλετον φῶς, τὰς σειρὰς τῶν κιονοστοιχιῶν μὲ τὰ περιτέχνως σκαλισμένα λαμπρὰ κιονόκρανα, τὴν μεγίστην ἀνατολικὴν κόγχην, ὅπου ἄλλοτε ἦτο τὸ ἱερὸν Βῆμα, τὸ μέγιστον ὑπερῶν - γυναικωνίτην μὲ τὰς σειρὰς τῶν κιονοστοιχιῶν του; Ὅλα προκαλοῦν τὸ θάμβος!

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν μας εἶδομεν νὰ γίνονται ἔργα ἀνασθηλώσεως - συντηρήσεως ὑπὸ τῆς ἀρχαιολογικῆς ὑπηρεσίας. Ὑπάρχουν ἐντὸς τοῦ Ναοῦ καὶ ἀρκετὰ μουσουλμανικὰ κτίσματα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπ' αὐτῶν διὰ τὴν λατρείαν των, ὅτε ὁ Ναὸς ἦτο τέμενος. Ταῦτα καθὼς καὶ ἡ ἔλλειψις τοῦ ἀρχικοῦ ἐσωτερικοῦ διακόσμου ἀφαιροῦν πολὺ ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν λαμπρότητα τοῦ μνημείου τούτου. Θὰ ἠθέλαμεν νὰ μείνωμεν ἐκεῖ δι' ἀρκετὴν ὥραν, ἀλλὰ μᾶς ἐπέβη ὁ χρόνος. Ἡ ξενάγησίς μας εἰς τὸν κυρίως Ναὸν ἦτο καλὴ, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ ὑπερῶν καὶ ἀπολαύσωμεν τὸ ἐσωτερικὸν του ἀπὸ ἐκεῖ ἐπάνω. Ἐπίσης εἰς τὸ ὑπερῶν εἶδομεν ἀπὸ μακρὰν ὠρισμένα περίφημα μωσαϊκὰ μὲ παραστάσεις αὐτοκρατόρων καὶ ἄλλων προσώπων. Ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἰς ἄλλα μέρη τοῦ Ναοῦ καὶ κυρίως ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τῶν Ναρθηκῶν καὶ τῶν πλαγίων κλιτῶν διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν, διότι εἶχον καλυφθῇ μὲ ἀμμοκονίαμα ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τώρα οἱ ἀρχαιολόγοι τὰ φέρουν ἐκ νέου εἰς φῶς ἀφαιροῦντες τὰ ἐπικαλύμματα ταῦτα. Πολλὰ ἐξ αὐτῶν τῶν μωσαϊκῶν εἶναι ἀληθινὰ ἀριστουργήματα. Ἐφύγαμε ἀπὸ τὸν Ναὸν μὲ συναισθήματα ἀναμμιγμένα ἀπὸ χαρὰν καὶ λύπην, διότι ὁ Ναὸς οὗτος δὲν εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ὀρθοδόξων χριστιανῶν, διὰ νὰ ἐκπληροῖ τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ, πὺν εἶναι ἡ λατρεία τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Σήμερον τὸ ἱστορικὸν τοῦτο μνημεῖον εἶναι, ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς, τουλάχιστον εἰς τὰ κύρια σημεῖα, ὡς τὸ ἔκτισεν ὁ εὐσεβὴς Αὐτοκράτωρ (532-537 μ.Χ.).

Μετὰ ταῦτα μετέβημεν εἰς τὸ μεγαλύτερον καὶ λαμπρότερον τέμενος τῶν μουσουλμάνων εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀνεγερθὲν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σουλεῖμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς (1494-1566). Ὅμως δὲν μᾶς ἐνεθουσίασεν διόλου. Ἡ σκέψις καὶ ἡ καρδιά μας εἶχον μείνει εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν.

Ἐπεστρέψαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον διὰ τὸ βραδινὸν φαγητὸν καὶ ἀνάπαυσιν γεμάτοι ἀπὸ τόσας συγκινήσεις καὶ ἐντυπώσεις τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει.

Εἰς τὴν Ἀγκυραν

Λίαν πρωΐ, τὴν 21ην τοῦ μηνός, ἠγγέρθημεν καὶ μετὰ τὸ πρωῒνόν μας φαγητὸ ἀνεχωρήσαμεν διὰ τὸ ἀεροδρόμιον. Κατὰ τὸ πρόγραμμά μας ἔπρεπε νὰ ταξιδεύσωμεν διὰ τὴν Ἀγκυραν, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ σημερινοῦ τουρκικοῦ κράτους. Μετὰ ἀπὸ ὀλίγην ταλαιπωρίαν εἰς τὸν ἀερολιμένα, διότι δὲν ὑπῆρχον καροτσάκια, ἀλλ' οὔτε καὶ βοήθεια ἀπὸ ὑπαλλήλους, ἀνεχωρήσαμε διὰ τὴν Ἀγκυραν στὰς 9.30' π.μ. Μετὰ ἀπὸ μίαν ὥραν καλῆς πτήσεως προσεγειώθημεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Ἡ ἐντύπωσις μας ἐκ τῶν δύο ἀερολιμένων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀγκύρας ἦτο σχετικῶς καλὴ. Δὲν ὑπῆρχεν κλιματισμὸς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἦτο ζέστη. Εἰς τὴν Ἀγκυραν ὅμως δὲν ἐχρειάζετο, διότι ἔκανε κρύο. Ἐδῶ ὁ καιρὸς ἦτο εὐχάριστος. Κι ἐδῶ δὲν ὑπῆρχον καροτσάκια, ἀλλ' ὑπῆρχεν βοήθεια. Ἀπὸ τὸ ἀεροδρόμιον μετέβημεν κατ' εὐθείαν εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖο τῆς πόλεως. Καθ' ὁδὸν εἶδαμε τὴν σύγχρονον πόλιν μὲ τὰς πλατείας λεωφόρους τῆς καὶ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν κτιρίων τῆς. Εἰς τὸ Μουσεῖον ὑπῆρχον ἐκθέματα ἐκ τῆς προϊστορικῆς κυρίως ἐποχῆς τῶν λαῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὡς εἶναι οἱ Χετταῖοι, οἱ Ἀσσύριοι, οἱ Λυκαονεῖς, οἱ Κίλικες, κ.λπ. Τὰ εὐρήματα ἐκ τῆς Ἑλληνιστικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς προκαλοῦν ἐνδιαφέρον, ἂν καὶ εἶναι πολὺ ὀλίγα. Πάντα τὰ ἐκθέματα ταῦτα εὐρέθησαν κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων.

Ἐπόμενος σταθμὸς μας ἦτο τὸ Μουσῶλειον τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ, ἰδρυτοῦ τοῦ σύγχρονου τουρκικοῦ κράτους. Τὸ Μουσῶλειον τοῦτο, αὐτὸ καθ' ἑαυτό, εἶναι πολὺ ἐντυπωσιακόν, ἀλλὰ τὰ ἐκθέματα εἰς τὸ ἐκεῖ Μουσεῖον τοῦ ἐκ τῆς ζωῆς καὶ χρήσεως τοῦ Κεμάλ Ἀτατούρκ εἶναι πενιχρὰ καὶ ὄχι ἐντυπωσιακά. Εἰς τὸ Μουσῶλειον εἶναι ἐνταφιασμένον τὸ σῶμα τοῦ Ἀτατούρκ καὶ σπουδαῖα τμήματα ἐκ λόγων του εἶναι ἐγκεχαραγμένα μὲ χρυσὰ γράμματα ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Μουσῶλειου. Τὸ συμπέρασμα ἐκ τῶν λόγων τούτων εἶναι: Αἱ νεώτεραι γενεαὶ νὰ φυλάττουν τὰ κληροδοτηθέντα ὑπ' αὐτοῦ καὶ κυρίως νὰ φυλάττουν τὴν ἐνότητα καὶ ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους. Ὅμιλεῖ περὶ εἰρήνης μετὰ τῶν γειτονικῶν λαῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι λησμονοῦν οἱ σημερινοὶ κυβερνῆται τῆς Τουρκίας.

(Συνεχίζεται)

Παρακλητικὸς Κανὼν εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν «Γηροκομήτισσαν»

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ Φ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ

1. Κόσμημα καὶ μνημεῖον καὶ προσκύνημα προσφιλέως τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν ἡ ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τιμωμένη ἱερὰ Μονὴ τοῦ Γηροκομείου, ἀποτελεῖ ἀπὸ πολλῶν αἰῶνων κτῆμα ἀναπόσπαστον αὐτῆς, καὶ κατὰ τὸν ἐθνικὸν μας ποιητὴν Κωστὴν Παλαμᾶν, τὸ πρῶτον στοιχεῖον τῆς εἰκόνης τῆς πόλεως, ὅπου καὶ ὁ ἴδιος ἐγεννήθη.

Καὶ μόνον τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς Γηροκομείου ἐνθυμίζει τὴν βυζαντινὴν αὐτῆς καταγωγὴν, γνωστοῦ ὄντος ὅτι τὰ μοναστήρια, κατὰ τὴν βυζαντινὴν περίοδον, ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς, πάσης μορφῆς. Κατὰ τὸν ἱστορικὸν τῆς πόλεως Στεφ. Θωμόπουλον, ἡ Μονὴ ἐμφανίζεται ἀκμάζουσα καὶ πλουσιωτάτη στὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰ., ὅπως δὴποτε ὅμως πρέπει νὰ εἶχεν αὕτη προηγουμένην ζωὴν καὶ ἱστορίαν.

Συνδεδεμένη μὲ τὴν παράδοσιν τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Ἀρτεμίου, ὅστις πιθανότατα ἀνεκόμισεν ἐξ Ἀχαΐας εἰς Κων/πολιν τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου, καὶ ἔχουσα ὡς ἱερὸν θησαυρίσμα τὴν ἱερὰν εἰκόνα τῆς Παναγίας, ἀπέβη διὰ τῶν αἰῶνων πόλος ἔλξεως τῶν πιστῶν κατοίκων τῶν Πατρῶν καὶ τῶν εὐρύτερων περιοχῶν. Ἀναρίθμητα πλήθη συρρέουν καθ' ὅλον τὸ ἔτος, καὶ ἰδιαίτερος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐορτῆς, ὡς εὐλαβεῖς προσκυνηταί, συνοδεύοντες πολλάκις ἀσθενεῖς καὶ ἄλλους ἔχοντας διάφορα προβλήματα, μὲ ἔκδηλον τὴν πίστιν καὶ ἔντονον τὴν ἐλπίδα νὰ εἰσακουσθῇ ἡ δέησις καὶ ἡ προσευχὴ των καὶ νὰ χαρίσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ ποθοῦμενον ἢ Παναγία ἢ «Γηροκομήτισσα».

2. Ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἠθέλησε νὰ χαρίσῃ στὴν ἱερὰν Μονήν, διὰ τὰς θρησκευτικὰς καὶ λατρευτικὰς ἀνάγκας τῶν εὐλαβῶν προσκυνητῶν αὐτῆς, ἓνα καλαίσθητον ὑμνολογικὸν κείμενον, τὸ ὁποῖον προσφάτως εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, δαπάναις τῆς Ἀδελφότητος τῆς ἱερᾶς Μονῆς, τῆς ὁποίας προΐσταται ὁ πανοσιολ. ἀρχιμανδριτῆς κ. Συμεὼν Χατζῆς, εἰς τὸ ἐνεργητικὸν τοῦ ὁποίου καταγράφονται ἐκτὸς τῶν ἄλλων καὶ ἑτεραι ἐπιτυχεῖς καὶ ἐπιμελημέναι ἐκδόσεις θρησκευτικῶν καὶ ἱστορικῶν βιβλίων. Πρόκειται διὰ τὸν Παρακλητικὸν Κανόνα εἰς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον τὴν «Γηροκομήτισσαν», ποίημα τοῦ πολιοῦ ποι-

μενάρχου τῆς Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τῶν Πατρῶν κ. Νικοδήμου.

Ὅπως ἐπισημαίνεται στὸ μικρὸν «εἰσαγωγικὸν σημείωμα», διπλὸς ὑπῆρξεν ὁ σκοπὸς τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐν λόγῳ ἀκολουθίας. Πρῶτον μὲν τὸ χρέος ὅπως ἀποδώσῃ δι' αὐτῆς ἡ Ἀδελφότης τῆς ἱερᾶς Μονῆς τὰ εὐχαριστήρια «πρὸς τὴν Κυρίαν καὶ Γερόντισσαν τῆς Μονῆς», καὶ δεύτερον «νὰ προσφέρῃ εἰς τοὺς εὐλαβεῖς προσκυνητὰς τῆς Γηροκομητίσεως τὴν δυνατότητα νὰ ἐπικαλοῦνται τὴν προστασίαν της μὲ τὴν βοήθειαν ἐιδικῆς ἱερᾶς ἀκολουθίας». Ἀναντιρρήτως δὲ τὸ πλέον κατάλληλον πρόσωπον διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ ἦτο ὁ πολυμερὴς, πολυγράφος καὶ ἔμπειρος ὑμνογράφος Σεβασμ. Μητροπολίτης Πατρῶν κ. Νικόδημος, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστὸν, γνωρίζει κάλλιστα τὴν ψαλτικὴν τέχνην καὶ τὴν ποιητικὴν παράδοσιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, καὶ διὰ πολλῶν ἄλλων ὑμνογραφικῶν του συνθέσεων ἔχει ἐμπλουτίσει τὴν ὑμνογραφικὴν παρακαταθήκην αὐτῆς.

3. Ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος Παρακλητικὸς Κανὼν ἔχει ὡς ἀκροστιχίδα «Δέσποινα δέξαι εὐχὴν ἱκέσιον» Νικοδήμου» εἶναι πλήρης, εἰς ἧχον πλάγιον τοῦ δ', καὶ ἔχει ὡς πρότυπον τοὺς εἰρημοὺς τοῦ γνωστοῦ καὶ δημοφιλῆς Μικροῦ Παρακλητικοῦ Κανόνος πρὸς τὴν Θεοτόκον «Υγρὰν διοδεύσας ὡσεὶ ξηράν».

Μὲ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς εὐλαβείας του καὶ τὴν πολυποικιλίαν τῆς ἐκφράσεως, ὅπως ἀποτυπώνεται αὕτη εἰς τὰ τροπάρια τοῦ Κανόνος, ὁ ὑμνογράφος ἱεράρχης πραγματοποιεῖ, κατὰ τρόπον ἐπιδέξιον καὶ ἄκρως ἐπιτυχή, τὸν πληθωρικὸν μεταπλάσμον τοῦ ἰδίου δημοφιλῆς θέματος, ποὺ εἶναι ἓνας ἀκόμη ὑπέροχος ὕμνος πρὸς τὴν Παναγίαν τὴν «Γηροκομήτισσαν». Μὲ τὸν ἐντεχνον ὑμνογραφικὸν του λόγον καταγράφει τὰ βιώματα τῶν πιστῶν καὶ προσεγγίζει τὴν λαϊκὴν εὐαισθησίαν μὲ συνεχῇ τὴν προσφώνησίν του πρὸς τὴν Παναγίαν, χρησιμοποιῶν πολλὰ ἀπὸ τὰ γνωστά, καθιερωμένον τύπου, κοσμητικὰ ἐπιθέτα, τὰ ὁποῖα ἐπιλεκτικῶς συναρμολογεῖ διὰ νὰ ἀπαρτίσῃ τὴν νέαν ὑμνογραφικὴν του σύνθεσιν.

Δείγματος χάριν παραθέτομε τὸ α' τροπάριον, μετὰ τὸ «Θεὸς Κύριος» εἰς ἧχον δ' («Ὁ ὑψωθεὶς ἐν τῷ Σταυρῷ»):

*«Τῇ παναχράντῳ Θεοτόκῳ προσδράμωμεν,
καὶ τὴν Εἰκόνα τὴν σεπτὴν ἀσπασώμεθα,
ἐν εὐλαβείᾳ κλίνοντες τὸ γόνυ τῆς ψυχῆς.
Τὴν Γηροκομήτισσαν, μοναζόντων προστάτιν,
τῶν Πατρῶν γινώσκομεν
ἀναφαίρετον πλοῦτον,
τῆς θείας χάριτος ἀκένωτον πηγὴν,
τοῖς δεομένοις ἰάματα βρύουσαν».*

Ἐμπνεόμενος ὁ Μητροπολίτης ἀπὸ τὴν τοπικὴν θρησκευτικὴν παράδοσιν καὶ ἱστορίαν, καὶ ἔχων ὡς πηγὴν τὸν ἀκένωτον θησαυρὸν τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησιαστικῆς ὑμνογραφίας, ὅπως ἀπαιτεῖται οὗτος μέσα ἀπὸ τὰ λειτουργικὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας, προσέφερε στὸ ποιμνίό του ἓνα ὡραῖον ὑμνογραφικὸν κείμενον, ὡς πνευματικὴν κληρονομίαν, ἀντάξιον τοῦ ποιητικοῦ καὶ μουσικοῦ του ταλάντου. Καὶ ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἦτο τόσο ἐπιτυχὴς ἡ νέα αὕτη ὑμνογραφικὴ του δημιουργία ἂν, ἐξειδικεύων τὴν Ἀκολουθίαν, δὲν ἀνεφέρετο στὰ εἰδικὰ ἐκεῖνα περιστάτικα, τὰ ὁποῖα τὸν παρεκίνησαν, προφανῶς, στὴν σύνθεσιν αὐτῆς, καὶ τὰ ὁποῖα, εἴτε ἐμφανῶς καὶ ζωηρῶς, εἴτε ἐνδεκτικῶς, συνδέονται μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς Μονῆς καὶ κυριαρχοῦν στὴν μνήμη τῶν πιστῶν, ὅπως ἡ ἰδρυσις τῆς ἱερᾶς Μονῆς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀρτεμίου, ἡ ἀνακομιδὴ τοῦ σκηνώματος τοῦ Πρωτοκλήτου μαθητοῦ ἐξ Ἀχαΐας εἰς Κων/πολιν κ.ἄ.

Ἰδοὺ σχετικὰ δείγματα:

*«Ἐξ Ἀχαΐας τοῦ πρωτοκλήτου τὸ σκῆνωμα
εἰς Βασιλεύουσαν πόλιν ἐκζητοῦσιν ἀνακομίσαι
τοῦ ἀνακτος δὲ βουλὴ
ὑδωρ Πατρεῦσι δωροφορεῖ
καὶ Ἀρτεμίου νοῖ, Παναγία,
σὴν εἰκόνα προτυποῖς, Γηροκομήτισσα».*

(Β' τροπάριον εἰς ἤχον α' «Ἐν τῇ γεννήσει», μετὰ τὸ «Θεὸς Κύριος»).

*«Θεῖον ἰατρεῖον τὴν σὴν Μονήν,
ἀνήγειρε πάλαι
ὁ Ἀρτέμιος ὁ κλεινός,
ἐνθα προσιόντες
οἱ δοῦλοι σου, Παρθένε,
παντοίας βλάβης ρῦσαι,
θερμῶς δεόμεθα».*

(Μεγαλνάριον)

Ἐγνωσμένη εἶναι ἡ ἀφοσίωσις τοῦ Ποιμενάρχου στὴν παράδοσι τῆς Ἐκκλησίας. Τοῦτο ὅμως δὲν τὸν ἐμποδίζει νὰ παρακολουθῇ μὲ σπανίαν ἐργήγορσιν καὶ τὴν σύγχρονον ζωὴν, ἡ ὁποία τοῦ παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ πρωτοτυπῇ στὰ ὑμνογραφήματά του καὶ νὰ προσεγγίξῃ τοιοῦτοτρόπως, ἔτι μᾶλλον, τὴν λαϊκὴν εὐαισθησίαν. Αὐτὴν τὴν εὐαισθησίαν τῶν Πατρίων πρὸς τὴν Παναγίαν τὴν «Γηροκομήτισσαν» ἀ-

ποτυπώνει καὶ στὴν παρούσα ποιητικὴν του σύνθεσιν, ὅπως τὴν διεπίστωσεν «ιδίοις ὄμμασιν», κατὰ τὴν διαμονὴν του εἰς τὰς αὐλὰς τῆς ἱερᾶς Μονῆς πέραν τῆς δεκαετίας, καὶ αὐτὴν στὴν ἀκολουθία του, ὡς ἐξῆς, συντηρεῖ καὶ ἐδραιώνει:

*«Ἰκέσιον προσευχὴν ἐπάκουσον,
Θεοτόκε, καὶ Χριστὸν ἐκδυσώπει·
Ἐπὶ γονάτων βαδίζοντες ἦλθον
τῇ Ἱερᾷ Σου Μονῇ, ἐξαιτούμενοι
τὴν σὴν βοήθειαν, πιστοί,
λυτρώσθηναι δεινῶν περιστάσεων».*
*«Κακώσεως καὶ φθορᾶς ἀπάλλαξον
τοὺς ἐλπίζοντας εἰς σὲ τὴν Τεκνοῦσαν
τὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν Λόγον, Παρθένε·
πρὸς τοὺς λαμπάδας κομίζοντας ἔπιδε,
πάντα γὰρ δύνασαι ποιεῖν
τῇ ἀμάχῳ καὶ θεῖᾳ πρεσβείᾳ σου».*

(β' καὶ γ' τροπάρια στ' ὠδῆς).

Κορύφωσιν τῆς ἐγκωμιαστικῆς καὶ ἱκετευτικῆς ἐξάρσεως πρὸς τὴν Παναγίαν ἀποτελοῦν τὰ τέσσαρα «Μεγαλνάρια» μετὰ τὴν Θ' ὠδὴν τοῦ Κανόνος, διακρινόμενα ἰδιαίτερος διὰ τὴν ποιητικὴν ἑξαορσιν, τὴν καλλιέπειαν καὶ τὴν δαψύλειαν τῶν νοημάτων.

Τέλος ἀπὸ τὴν νέαν ὑμνογραφικὴν δημιουργίαν τοῦ ἱεράρχου ἀξίζει νὰ παρατεθῇ ἐδῶ καὶ ὁ ἱκετήριος ὕμνος ποῦ ἐγράφη διὰ νὰ ψάλλεται «χοροστατοῦντος τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου».

*«Ἀνδρέα Ἀπόστολε τοῦ Χριστοῦ,
πάτρων τῶν Πατρῶν,
Ἐκκλησίας στυλὸς στερρός,
διάδοχον θρόνου,
καὶ μέτοχον σὼν τρόπων,
ἡμῶν τὸν Ποιμενάρχην
τήρει ἀλώβητον».*

4. Εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν ὁ Παρακλητικὸς οὗτος Κανὼν εἶναι ἓνα ἐπὶ πλέον ὑμνολόγημα τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς, ποῦ ἀποπνέει τὸ ἄρωμα τῆς καθολικῆς ἀφοσιώσεως καὶ τὸ περίσσευμα τῆς καρδίας τοῦ ὑμνογράφου καὶ τοῦ λογικοῦ ποιμνίου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως του πρὸς τὴν ἀειπάρθενον Θεοτόκον. Ἀναντιρρήτως ἀνταποκρίνεται στὸ πηγαῖο θρησκευτικὸ συναίσθημα τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ, ὅπως καὶ στὴν ἀνάγκη νὰ καλλιεργῆται τοῦτο εἰς βάθος, ἀναζωπυρούμενον, ἐξ ἀφορμῆς ποικίλων γεγονότων εἴτε τῆς τοπικῆς εἴτε τῆς ὅλης Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐπὶ πλέον διεργμηνεῖ εὐγνώμονα συναισθήματα, τὰ ὁποῖα ἐκφράζει διὰ τῆς γραφίδος του ὁ πνευματικὸς ποιμὴν τῆς ἐπαρχίας, ὡς γνήσιος καὶ πεπνυμένος ἀρχιερεὺς, προικισμένος μὲ τὸ θεῖον τάλαντον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐπιτρέπει «ὕμνους ὑφαίνειν συντόνως τεθηγμένους» καὶ τὸν ἀναδεικνύει χαρισματοῦχον ὑμνογράφον.

ΓΕΡΩΝ ΠΑΪΣΙΟΣ ΤΟ ΓΕΝΝΗΜΑ ΤΗΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑΣ*

Τοῦ κ. ΑΘΑΝ. Γ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΗ, Θεολόγου

Master of Theology - Th.D. (cand.)

Στὴν περιοχὴ αὐτὴ «κατὰ τὴν σύντομη σχετικὰ παραμονή του (1958-1962)... ὁ Γέροντας εἶχε ἀναπτύξει μιὰ πολὺ ἀξιόλογη δραστηριότητα. Εἶχε θέσει σὲ ἐνέργεια τὰ φιλόπρωχα συναισθήματα τῶν Κονιτωιωτῶν. Σὲ ὅλες τὶς γειτονιὲς εἶχε ἀφήσει ἀπὸ ἓναν κουμπαρά, συγκροτώντας καὶ μιὰ ὀλιγομελὴ ἐπιτροπὴ διαχειρίσεως. Ὁ κόσμος γινώριζε σὲ ποιά σπίτια ὑπάρχει κουμπάρᾶς καὶ προσέφερε τὸν ὀβολό του. Κατὰ διαστήματα, ὁ Γέροντας καὶ οἱ ἐπιτροπές, ἀνοίγαν τοὺς κουμπάρᾶδες καὶ διέθεταν τὰ ποσὰ σὲ ὅσους εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ ψωμί, ρούχα, φάρμακα, κ.λπ.

»Τὰ χωράφια τοῦ μοναστηριοῦ ὁ Γέροντας τὰ ἔδινε σὲ φτωχοὺς καὶ ἀποροὺς καλλιεργητές. Δὲν καθόριζε ἐνοίκιο. Ἄν θὰ εἶχαν σοδειά, μποροῦσαν νὰ δώσουν κάτι στὸ μοναστήρι. Ὁ Θεὸς πάντα εὐλογοῦσε καὶ ἡ ἀπόδοση ἦταν μεγάλη.

»Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Γέροντα, ὅσο ἔμεινε στὸ Στόμιο, κυρίως εἶχε στραφεῖ στοὺς εὐαγγελικοὺς καὶ μωαμεθανούς. Καλύτερα νὰ βλασφημεῖ κανεὶς, παρὰ νὰ εἶναι αἰρετικός. Ὁ βλάσφημος ἔχει τὸ ἐλαφρυντικὸ τοῦ θυμοῦ, ἔλεγε ὁ Γέροντας. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνῃ στὴν Κόνιτσα ὑπῆρχε μιὰ φωλιὰ εὐαγγελικῶν, καταγομένων ἀπὸ τὰ Φάρασα τῆς Καππαδοκίας. Στὴν ἐκκλησίᾳ τους μαζεῦονταν περὶ τὰ πενήντα ἄτομα, τὰ ὁποῖα ἀνεπαίσθητα προσηλυτιζόνταν. Ὁ Γέροντας ἀνησυχοῦσε πολὺ. Πλησίασε ὅλους αὐτοὺς, τοὺς διαφώτισε καὶ ἔμεινε ἡ ἐκκλησίᾳ τῶν εὐαγγελικῶν ἄδεια. Γιὰ τοὺς αἰρετικούς αὐτοὺς εἶχε γραμμένο ἀναλυτικὸ κείμενο, στὸ ὁποῖο ἀποδείκνυε τὶς πλάνες τους. Τὸ εἶχε ἀναρτήσῃ στὸ χαγιάτι τῆς ἐκκλησίας τοῦ μοναστηριοῦ.

»Τοὺς μωαμεθανούς, ποὺ δὲν ἦταν σκληροὶ καὶ ἀδιάλλακτοι, τοὺς μάζεψε κάθε Παρασκευὴ σὲ διάφορα σπίτια καὶ συζητοῦσε. Ἦταν σίγουρος ὅτι θὰ τοὺς ἔκανε χριστιανούς»¹⁰¹.

Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1958 φθάνει στὴν Κέρκυρα μὲ σκοπὸ νὰ κάνει τὴν ἐκπαφὴ καὶ ἀνακομιδὴ τοῦ Λειψάνου τοῦ Ἁγίου Γέροντός του πατρὸς Ἀρσενίου¹⁰².

Νοσταλγώντας τὴν ἔνωση μὲ τὸν Κύριο Ἰησοῦ, περνούμενος «θεϊκῶ ἔρωτι», ἐγκαθίσταται ὡς ἐρημίτης στὴν ἱστορικὴ καὶ βυζαντινὴ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Θεοβαδίστου Σινᾶ. Ζεὶ ζωὴ ἐρηγόρσεως καὶ νή-

ψεως. «Προσεύχεται ἀγωνιζόμενος καὶ ἀγωνίζεται προσευχόμενος». Αἰσθάνεται τὰ μυστικὰ βιώματα τῶν Ἀγίων. Μὲ εὐγνωμοσύνη εὐχαριστεῖ, δοξολογεῖ τὸν Θεὸ γι' αὐτὴ τὴν εὐλογημένη παραχώρηση νὰ βρεθεῖ στὸν τόπο αὐτό. Δὲν περιορίζεται μόνον στὰ θρησκευτικὰ καὶ μοναχικὰ του καθήκοντα. Προσπαθεῖ νὰ ὀδηγεῖ καὶ τοὺς γύρω του στὸ θεῖο ἔρωτα, μὲ εὐαισθησία καὶ ἀγάπη. Ἔτσι «ὅταν ἐμόναζε ὁ Γέροντας στὸ Σινᾶ, ἔδειχνε ἀγάπη καὶ στοὺς μόνιμα ἐγκατεστημένους στὸ μοναστήρι Βεδουϊνοὺς. Τοὺς ἔδινε ὅ,τι εἶχε. Μιὰ φορὰ εἶχε πολλοὺς σταυροὺς ἀπὸ τσίγκο καὶ τοὺς μοίρασε στὰ παιδιὰ τους. Ἐκεῖνα χαροῦμενα τοὺς φύτευαν στὴν ἄμμο καὶ καθὼς ἔπεφταν οἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλίου ἐπάνω τους ἔλαμπαν ἐντυπωσιακά. Ἦταν ἓνα ὠραῖο θέαμα»¹⁰³.

Σίγουρα, ὕστερα ἀπὸ θεῖα πληροφωρία, ὑπακούοντας στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὸ Σινᾶ. Ἐπιζητώντας περισσότερη ἄσκησις ἐπιστρέφει, τὸ 1964, στὴν ἀφετηρία του, στὸ σταθμὸ ἐπιβιβάσεώς του, στὸ Ἁγίον Ὄρος καὶ ἐγκαταβιώνει σὲ Ἰβηρικὴ Σκήτη τῆς ὁποίας τὸ 1965 ὑπῆρξε καὶ δικαίος¹⁰⁴. Τὸ 1970, μεταφέρει τὰ Λείψανα τοῦ Πατρὸς Ἀρσενίου ἀπὸ τὴν Κόνιτσα στὸ νεόκτιστο Γυναικεῖο Ἱερὸ Ἱουχαστήριο τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ποὺ βρίσκεται στὴν Σουρωτὴ τῆς Θεσσαλονίκης¹⁰⁵.

Ἀναπτύσσοντας ἰδιαίτερο σύνδεσμο, ὅπως θὰ δοῦμε πιὸ κάτω, γηροκόμησε τὸν γέροντα ρώσσο ἡσυχαστὴ παπὰ - Τύχωνα (1884-1968) ὁ ὁποῖος ἄφησε ὄνομα μεγάλου καὶ χαρισματοῦχου ἀγωνιστοῦ στὸ Ὄρος. Ἔτσι ὁ Γέροντας Παῖσιος ἦρθε τὸ 1968, στὴν ἄκρῃ τῆς Καψάλας (πάνω ἀπὸ τὴν Καλιάγρα) στὸ Σταυρονικητιανὸ Κελλί «Τίμιος Σταυρὸς» στὸ ὁποῖο ὀλοκλήρωσε τὸ 1977 καὶ τὴν βιογραφία τοῦ Γέροντα¹⁰⁶. Ὁ π. Παῖσιος ἀφοῦ πέθανε τὸ Γεροντάκι καὶ πῆρε τὴν εὐχή του, ἔμεινε μόνος του στὸ κελλί γιὰ ἀρκετὰ χρόνια (1979-1993) καὶ «ὄχι μόνον δὲν ἀμέλησε τοὺς πνευματικούς του ἀγῶνες, ἀλλὰ τοὺς αὗξησε καὶ ἐπόμενο ἦταν νὰ δεχθῇ πλοῦσια τὴν χάρη τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ ἀγωνιζόταν φιλότιμα καὶ μὲ πολλὴ ταπεινὴση»¹⁰⁷.

«Ἄγρυπνος, ἀκούραστος καὶ μόνος μοναχὸς τοῦ μικροῦ ἀσκηταριοῦ του διάγει τὸν μοναχικόν του δίαυλον»¹⁰⁸ στὴν συνέχεια στὸ Κουτλουμουσια-

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 78 τοῦ ὑπ' ἀρ. 4 τεύχους.

νὸ Κελλί «Παναγούδα» σὲ ἀπόσταση 1.000 μ. περίπου ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Μονὴ Κουτλουμουσιῶν πρὸς τὴν Ἱερὰ Μονὴ Ἰβήρων. Αὐτὸς ἦταν καὶ ὁ τελευταῖος γήινος σταθμὸς τοῦ Γέροντα. Σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ χρονικὸ διάστημα ὁ Γέροντας ἐφτιαξε ἓνα γυναικεῖο ἡσυχαστήριον στὴ Σουρωτὴ τῆς Θεσσαλονίκης τοῦ ἁγίου «Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου» στὸ ὁποῖο βρισκόταν συχνὰ γιὰ τὴν σωτηρία καὶ τὴν ψυχικὴ ὠφέλεια τοῦ κόσμου. Διάνυσε τὴ ζωὴ τοῦ ἐρημίτη, τοῦ κοινοβιᾶτη, τοῦ ἡσυχαστῆ, ζώντας «ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος», ἀγιάζοντας καὶ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ Ὄρος εὐεργετώντας καὶ ὠφελώντας.

Ζώντας ἔντονα καὶ ὁλοκληρωτικὰ τὸ Θεό, λάτρης τῆς ἡσυχαστικῆς ζωῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ἀνυψώσεως διὰ τῆς προσευχῆς, ἀναγκαζόταν σὲ μικρὲς ἢ μεγάλες ἱεροαποδημίες γιὰ νὰ ἀποφεύγει τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων, ἀκόμα καὶ τῶν συνασκητῶν του. Ὅμως «ἡ ἀρετὴ, βλέπετε, δὲν κρύβεται, ὅσο καὶ νὰ θέλῃ κανεῖς, ὅπως ὁ ἥλιος δὲν κρύβεται μὲ τὸ κόσκινο, διότι ἀπὸ τίς τρυπούλες θὰ περάσουν ἀκτίνες ἀρκετές. Τὸ ἴδιο γινόταν καὶ μὲ τὸν Ἅγιο Πατέρα» ὅσο καὶ νὰ κρυβόταν, εἶχαν περάσει ἀρκετὲς ἀρετὲς του στὴν ἀντίληψη τῶν ἀνθρώπων»¹⁰⁹.

Γέροντας καὶ Γέροντες

Εὐλογημένες συναντήσεις

«Σύσκηνος ἐγένετο, τῶν Ἀγίων ἀπάντων»¹¹⁰

Ὁ Γέροντας εὐρισκόμενος ὡς νεαρὸς «φοιτητῆς» στὸ «ἐλεύθερο καὶ ἀληθινὸ πανεπιστήμιον»¹¹¹ τοῦ Ἁγίου Ὁρους φρόντισε μὲ ἀξιοθαύμαστη ἐπιμέλεια¹¹² νὰ γνωρίσει ἁγίου Γέροντες καὶ νὰ ἔλθει σὲ ζωντανὴ ἐπαφὴ μαζί τους. Ξέροντας ὅτι «ὁ Θεὸς μᾶς δίνει πολλὰς εὐκαιρίες γιὰ νὰ κερδίσουμε τὸν Παράδεισον»¹¹³ ἐπιδόθηκε στὴν ἀναζήτησι ἀγίων Γερόντων γιὰ νὰ ἀξιοποιήσει ὅλες τίς εὐκαιρίες¹¹⁴ καὶ νὰ ἔχει ὅσο τὸ δυνατό περισσότερες πνευματικὲς ἐμπειρίες στὰ νεαρά του χρόνια πού ἡ πνευματικὴ ζωὴ¹¹⁵ εἶναι πιὸ ἐφικτή¹¹⁶. Περνώντας ἀπ' ὅλα τὰ στάδια τῆς δοκιμασίας, εὐλογήθηκε ἰδιαίτερα καὶ μαθήτευσε κοντὰ σὲ πνευματικὲς ἀγιοπατερικὲς φρυσιογνωμίες ὑψηλῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ βιωματικῆς ἐμπειρίας.

«Ἐφυγε ἀπὸ τὴν πατρίδα του μικρὸ παιδάκι, ἄφησε τοὺς γονεῖς του γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ἔβγαλε τὴν ἀγάπη του ἀπ' τὴν μικρὴ του οἰκογένεια καὶ ἔτσι ἀπέκτησε θεϊκὴ ἀγάπη, ὥστε νὰ νιώθῃ ὅλον τὸν κόσμον ἀδέλφια του, καὶ ἐγινε παιδί τῆς μεγάλης οἰκογενείας, τοῦ Ἀδάμ — τοῦ Θεοῦ! Δὲν εἶχε σχέδια δικὰ του, γι' αὐτὸ τὸν πέρασε ὁ

*Κουτλουμουσιανὸ Κελλί «Παναγούδα».
Ὁ τελευταῖος γήινος σταθμὸς τοῦ Γέροντα.*

Θεὸς στὸ θεῖο Του σχέδιο, τὸν ἔκανε Πνευματικὸ Πατέρα. Ἐπειδὴ εἶχε γνωρίσει τὴν μεγάλη ἀξία τοῦ Ἀγγελικοῦ Σχήματος, δὲν ἐπιθύμησε ἄλλα ἀξιώματα»¹¹⁷.

Γιὰ νὰ προσεγγίσουμε τὸ πνευματικὸ κλίμα καὶ τὴν ἀρωματισμένη ἀπὸ τὴν ἀγιότητα ἀτμόσφαιρα, πού ἐπικρατοῦσε τὴν ἐποχὴ πού ἔζησε ὁ Γέροντας στὸ Ὄρος, ἐγκύπτουμε στὸ κείμενο πού περιέχουν μαρτυρίες, νοσταλγικὲς ἀναμνήσεις, ἀφηγήσεις καὶ ἀναπολήσεις, ἐρανισμένα ἀπὸ τοὺς λόγους καὶ τὰ γραπτὰ τοῦ Γέροντος Παϊσίου.

«Παλαιότερα, πρὶν ἀπὸ εἴκοσι χρόνια» σημειώνει ὁ Γέροντας, «εὗρισκε κανεῖς ἀκόμη τὴν ἀπλότητα ἀπλωμένη στὸ Περιβόλι τῆς Παναγίας, καὶ ἐκεῖνο τὸ ἄρωμα τῆς ἀπλότητος τῶν Πατέρων μάζευε τοὺς εὐλαβεῖς ἀνθρώπους, πού μιμοῦνταν τίς μέλισσες, καὶ τοὺς ἔτρεφε, καὶ αὐτοὶ μετέφεραν καὶ στοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν πνευματικὴ αὐτὴ εὐλογία, γιὰ νὰ ὠφεληθοῦν»¹¹⁸. Ἐκτιμώντας καὶ τιμώντας τὴν παρουσίαν αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ὁρους, ὁ Γέροντας μιλοῦσε πάντοτε μὲ θαυμασμὸ γιὰ τὴν ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τους. «Γιὰ νὰ δώσω μιὰ ζωντανότερη εἰκόνα τῆς Χάριτος», σημειώνει προλογικὰ ὁ Γέροντας στὸ βιβλίο του «Ἀγιορεῖται Πατέρες καὶ Ἀγιορεῖται», «καὶ γιὰ νὰ καταλάβουν καλύτερα οἱ ἀναγνώστες τὸ πνεῦμα τὸ Πατερικόν, πού ἐπικρατοῦσε πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια, θεωρήσα καλὸ νὰ ἀναφέρω, σὰν παραδείγματα, μερικὰ περιστατικὰ ἀπὸ τὰ ἀπλὰ Γεροντάκια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης»¹¹⁹... πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς εἶχα γνωρίσει καὶ ἀπὸ κοντά»¹²⁰.

Τὴν παρούσα παράγραφο τὴν ἐπιγράψαμε: εὐλογημένες συναντήσεις τοῦ Γέροντα μὲ Γέροντες, γιατί πραγματικὰ μέσα ἀπὸ αὐτὲς τὶς «συναντήσεις ζωῆς» ὁ π. Παῖσιος ἔφτασε σὲ μεγάλα ὕψη τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Τὰ προσόντα ποὺ ἀπέκτησε διὰ τῆς ἀσκήσεως ὁ Γέροντας καλλιεργήθηκαν μέσα ἀπὸ τὶς εὐλογημένες αὐτὲς συναντήσεις, οἱ ὁποῖες στάθηκαν οὐσιαστικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴν πνευματικὴν του πρόοδο. Οἱ ἅγιοι αὐτοὶ Γέροντες βοήθησαν καὶ ἐπηρέασαν βαθύτατα τὸν Γέροντα Παῖσιο στὴν διαμόρφωση τῆς «εἰκόνης τοῦ Χριστοῦ» μέσα του. Τὸν ὁδήγησαν στὴν ὀρθόδοξη πνευματικὴ ζωὴ ἐν Χριστῷ, στὴν θαυματουργὴ πίστι καὶ ἀγάπη, στὴν «μυστικὴ» καὶ μυστηριακὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας, στὴν ἀνγνωσία καὶ αὐτομομφὴ μὲ ἓνα ξεχωριστὸ τρόπο, ἔτσι ποὺ νὰ δηλώνει ὁ Γέροντας ὅτι ἂν καὶ γνώρισε τοὺς Ὁσίους Πατέρες, δυστυχῶς δὲν τοὺς μιμήθηκε καὶ βρίσκεται πολὺ μακριὰ τους¹²¹.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἅγιο Ἀρσένιο τὸν Καππαδόκη, ὁ Γέροντας συνδέθηκε πνευματικῶς μὲ τὸν παπα - Τύχωνα ποὺ γεννήθηκε στὴ Ρωσία καὶ μόνωσε στὸ Ὄρος. Μὲ πολλὴ γλαφυρότητα καὶ εὐαισθησία ὁ Γέροντας περιγράφει τὴν θεία σχέση τους. Ἐνδεικτικὰ τοῦ συνδέσμου τοὺς εἶναι τὰ ὅσα μᾶς ἀναφέρει ἀλλὰ ἰδιαίτερα τὰ τελευταῖα, πρὸ τῆς θανάτου τοῦ παπα - Τύχωνα στίς 10 Σεπτεμβρίου 1968. Κατὰ πληροφωρίαν τῆς Παναγίας, ὁ παπα - Τύχων προεῖδε τὴν κοίμησίν του καὶ τὴν προτελευταία μέρα εἶπε στὸν π. Παῖσιο:

— Αὐριο θὰ πεθάνω καὶ θέλω νὰ μὴ κοιμηθῆς, γιὰ νὰ σὲ εὐλογήσω.

Ἐγὼ — σημειώνει ὁ Γέροντας — τὸν λυπόμουν ἔκείνο τὸ βράδυ, ποὺ κουραζόταν, γιατί συνέχεια τρεῖς ὥρες εἶχε τὰ χέρια του ἐπάνω στὸ κεφάλι μου, μὲ εὐλογοῦσε καὶ μὲ ἀσπάζόταν γιὰ τελευταία φορά. Γιὰ νὰ ἐκφράσῃ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην του γιὰ τὸ λίγο νερὸ ποὺ τοῦ εἶχα δώσει στὰ τελευταία του, μοῦ ἔλεγε:

— Γλυκὸ μου Παῖσιο, ἐμεῖς, παιδί μου, θὰ ἔχουμε ἀγάπη εἰς αἰῶνας αἰώνων· ἡ ἀγάπη εἶναι ἀκριβὴ ἢ δική μας. Ἐσὺ θὰ κάνης εὐχὴ ἀπὸ ἐδῶ, καὶ ἐγὼ θὰ κάνω ἀπὸ τὸν Οὐρανό... Ἐγὼ θὰ λειτουργῶ πὰρ στὸν Παράδεισο. Ἐσὺ νὰ κάνης εὐχὴ ἀπὸ ἐδῶ, καὶ ἐγὼ θὰ ἔρχωμαι κάθε χρόνον νὰ σὲ βλέπω. Ἐὰν ἐσὺ θὰ καθήσῃς στὸ κελλί αὐτό, ἐγὼ θὰ ἔχω χαρά...

Ἐὰν ἐπαναλάμβανε ὁ Γέροντας:

— Ἐμεῖς, παιδί μου, θὰ ἔχουμε ἀκριβὴ ἀγάπη εἰς αἰῶνας αἰώνων, καὶ θὰ ἔρχωμαι κάθε χρόνον νὰ σὲ βλέπω, καὶ τὰ μάτια του ἔτρεχαν δάκρυα συνέχεια.

Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐκείνες οἱ δέκα τελευταῖες ἡμέρες ποὺ παρέμεινα κοντά του, ἦταν ἡ μεγαλύτερη εὐλογία τοῦ Θεοῦ γιὰ μένα, γιατί βοηθήθηκα περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ἀφοῦ μοῦ δόθηκε ἡ εὐκαιρία νὰ τὸν ζήσω λίγο ἀπὸ κοντὰ καὶ νὰ τὸν γνωρίσω καλύτερα. Αὐτὸ ποὺ μοῦ ἔκανε μεγαλύτερη ἐντύπωση ἦταν τὸ πόσο στὰ ζεστά εἶχε πάρει τὸ θέμα τῆς σωτηρίας τῆς ψυχῆς!... Ἐτσι μᾶς ἔφυγε ἡ ἀγιασμένη του ψυχὴ καὶ μᾶς ἄφησε τὸ σῶμα του καὶ ἓνα μεγάλο κενό»¹²².

Ἡ θεία αὐτὴ σχέση τῶν ἁγίων Γερόντων συνεχίζεται καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς - Τύχωνα γιατί ἡ ἀγάπη τους ἦταν ἀκριβὴ καὶ αἰώνια. Συγκινητικὴ, ἔτσι ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Γέροντας, εἶναι ἡ ἐπίσκεψη, ἡ πρώτη μετὰ ἀπὸ τρία χρόνια τοῦ παπα - Τύχωνα στὸν π. Παῖσιο. «Στίς 10 Σεπτεμβρίου 1971, βράδυ, μετὰ τὸ μεσονύκτιο. Ἐνῶ ἔλεγα τὴν εὐχὴ, βλέπω ξαφνικὰ τὸν Γέροντα νὰ μπαίνει στὸ κελλί! Πετάχτηκα καὶ τοῦ ἔπιασα τὰ πόδια καὶ τὰ φιλοῦσα μὲ εὐλάβεια»¹²³ καταγράφει ὁ Γέροντας. Πάντα αἰσθάνεται τὴν συμπαράστασιν τοῦ Γεροντῆ του. Ἐγκαταβιώνει γιὰ ἀρκετὰ χρόνια στὸ Σταυρονικητιανὸν Κελλί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τοῦ παπα - Τύχωνα καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη καὶ ἀγάπη γράφει τὴν βιογραφία του. Ὅμως οἱ εὐλογίες τοῦ Θεοῦ, οἱ θεῖες σχέσεις καὶ τὰ πνευματικὰ ὕψη τοῦ Γεροντος Παΐσιου δὲν σταματοῦν ἐδῶ. Συνεχίζουν καὶ μάλιστα μὲ αὐξημένη χάρη.

Πνευματικὸ σύνδεσμος ἀνέπτυξε ὁ Γέροντας καὶ μὲ τὸν Γερό - Πέτρο ἢ Πετράκη ποὺ εἶχε «φυσικὴ ἀπλότητα καὶ μεγάλη πίστι», καὶ ἀσκήτεψε στὸν Ὅσιο Νεῖλο καὶ στὰ Κατουνάκια σ' ἓνα καλύβι στὴν ἄκρην τῆς Μικρᾶς Ἀγίας Ἀννας. Ἡ συγκλονιστικὴ ὠραιότητα καὶ τὸ ἀπύθμενο πνευματικὸ βάθος τῆς ἀγίας αὐτῆς μορφῆς ἔκαναν τὸν Γέροντα νὰ γράφει: «Πολλοὺς Ἀσκητὰς γνώρισα, ἀλλὰ στὸν Γερό - Πέτρο ἔβλεπε κανεῖς κάτι τὸ διαφορετικὸ! Φαινόταν μιὰ θεϊκὴ γλυκύτητα ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό του. Εἶχε γεμίσει πὰρ ἡ κυψέλη του ἡ πνευματικὴ, καὶ ξεχειλίζει τὸ πνευματικὸ του μέλι»¹²⁴.

Γιὰ νὰ προσεγγίσουμε περισσότερο τὴν «υἱκὴ ἀγάπη» τοῦ π. Παΐσιου γιὰ τὸν Γερό - Πέτρο, ἀφήνουμε τὸν ἴδιο τὸν Γέροντα Παῖσιο νὰ μᾶς διηγηθεῖ γιὰ τὸν Πετράκη, μὲ τὴν «παιδικὴ ἀπλότητα καὶ εὐαισθησία».

«Ἐβγαίνει συνήθως κάθε ἕξι μῆνες ἀπὸ τὸ "γλυκὸ Κατουνί του" (τὰ Κατουνάκια) καὶ πηγαινε στὰ Μοναστήρια ...λοιπὸν θὰ περνοῦσε καὶ ἀπὸ τὸ Μοναστήρι, ὅπου ἔμενα, νὰ μὲ ἰδῇ... ἐπειδὴ θεωροῦσε πολὺ τιποτένιο τὸν ἑαυτό του, γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔπαιρνε ὑποτακτικὸ. Κάποτε ποὺ τὸν εἶχα

παρακαλέσει πολύ, τὸ δέχθηκε νὰ μὲ κρατήσῃ ὑποτακτικό του, ἀλλὰ τότε δὲν μοῦ εἶχε δώσει εὐλογία ἢ Μονή. Ὅταν εἶχε ἔρθῃ ὁ Γέρο - Πέτρος τὴν τελευταία φορὰ καὶ μοῦ εἶπε ὅτι ἐτοιμάζεται γιὰ τὴν ἄλλη ζωὴ καὶ μοῦ ζήτησε συγχώρεση, ποὺ δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ μὲ πάρῃ ὑποτακτικό, γιατί θὰ πεθάνῃ, τότε κατάλαβα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποὺ κρυβόταν μέσα στὸ ἐμπόδιο ἀπὸ τοὺς Γερροντάδες, ἀφοῦ τὸν Γερο - Πέτρο θὰ τὸν ἔπαιρνε ὁ Θεός. Φαίνεται ὅτι δὲν ἤμουν ἄξιος νὰ μένω μὲ ἅγιο καὶ τὸ ὅτι μὲ ἀξίωσε ὁ Θεός νὰ τὸν γνωρίσω, γιὰ νὰ ὠφεληθῶ, καὶ αὐτὸ πολὺ ἦταν γιὰ τὴν ἁμαρτωλότητά μου... Ἀξέχαστες θὰ μοῦ μείνουν οἱ τελευταῖες του συμβουλὲς μὲ τὸν τελευταῖο ἀποχαιρετισμό. Ἐδῶ βλέπει κανεὶς τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ στοὺς Ἁγίους Του, ὅπως καὶ στὸν μικρὸ Ὅσιο Πέτρο, τὸν ὁποῖο δὲν τὸν ἀσπάσθηκαν νεκρὸ οἱ φίλοι του, ἀλλὰ πέρασε μόνος του ἀπὸ τοὺς φίλους του, γιὰ νὰ τὸν ἀσπασθοῦν ζωντανὸ τὸν "τελευταῖον ἀσπασμόν"¹²⁵.

Μεταξὺ τῶν Γερόντων, μὲ τοὺς ὁποίους συνδέθηκε ὁ Γέροντας Παῖσιος, συγκαταλέγεται καὶ ὁ παπα - Κύριλλος, ὁ ἀσκητὴς τῆς Σκήτης τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Κουτλουμουσιού. Ὁ πατὴρ Κύριλλος διαθέτοντας τὸ διορατικὸ χάρισμα καὶ τὴν βαθειὰ πίστη, ἔτσι ὥστε νὰ βγάξῃ δαιμόνια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, ταπεινὸς καὶ πολὺ εὐλαβὴς μὲ ἀγάπη, καλλιεργώντας τὴν ἀδιάλειπτη καρδιακὴ προσευχή, συνεκίνησε τὴν ψυχὴ τοῦ Γέροντα.

Ἔτσι ὁ π. Παῖσιος ποὺ ἀναζητοῦσε εὐλαβεῖς Γερροντάδες μὲ μεγάλη ἐπιμέλεια, μὲ ταπείνωση καὶ ἀγωνιστικὸ πνεῦμα ποὺ νὰ δέχονται τὸν θεῖο φωτισμό, ἀνέπτυξε πνευματικὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν παπα - Κύριλλο. «Εἶχα τὴν εὐλογία αὐτὴ νὰ παραμείνω λίγο διάστημα κοντά του καὶ νὰ ὠφεληθῶ πολὺ. Θὰ ἔμενα, φυσικά, γιὰ πάντα μαζί του, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν μ' ἄφησαν. Τότε ἐκεῖνος μοῦ εἶπε ποῦ νὰ πάω καὶ μὲ συμβούλευε στὴν συνέχεια... Ὅταν πῆγαίνα στὴν Σκήτη, γιὰ νὰ τὸν συμβουλευτῶ, πρὶν τοῦ ἀναφέρω τὸ θέμα ποὺ μὲ ἀπασχολοῦσε, μοῦ ἀπαντοῦσε ἐκεῖνος στὸ θέμα μου. Λάμβανε δὲ πληροφορία ἀπὸ τὸν Θεὸ ὅτι θὰ πῆγαίνα, καὶ τὶ θέμα μὲ ἀπασχολοῦσε, καὶ μὲ περίμενε»¹²⁶.

Ἀπὸ τὶς λίγες ἀλλὰ κατατοπιστικὲς αὐτὲς ἀναφορὲς βλέπουμε τὴν πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα μέσα στὴν ὁποία ἔζησε ὁ μακαριστὸς Γέροντάς μας. Δὲν ἀποτελεῖ, λοιπόν, ὑπερβολὴ νὰ ποῦμε καὶ γιὰ τὸν Γέροντα Παῖσιο αὐτὸ ποὺ ἀναφέρεται γιὰ τὸν Ἅγιο Ἀρσένιο τὸν Καππαδόκη ὅτι, δηλαδή: «σύσκηνος ἐγένετο, τῶν Ἁγίων ἀπάντων» «τῶν ἐν τῷ ἁγιωνύμῳ Ὁρει τοῦ Ἄθω ἀσκουμένων».

(Συνεχίζεται)

101. Τάση, Ἀθωνικόν, σελ. 91-92.
102. Παῖσιου, Χατζηγεφέντης, σελ. 7.
103. Τάση, Ἀθωνικόν, σελ. 89.
104. Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, *Νουθεσίας Ρήματα*, σελ. 36.
105. Παῖσιου, Χατζηγεφέντης, σελ. 10.
106. Βλ. Παῖσιου, Ἀγιορεῖτικα, σελ. 15-40 καὶ 86.
107. Ὁπ. π., σελ. 18.
108. Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, *Νουθεσίες Γέροντος*, σελ. 9.
109. Παῖσιου, Χατζηγεφέντης, σελ. 64.
110. Ἀπὸ τὸ Κοντάκιον τοῦ Ἁγίου Ἀρσενίου τοῦ Καππαδόκου.
111. Βλ. κείμενο τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος, *Τὸ Ἅγιον Ὅρος καὶ ἡ παιδεία τοῦ γένους μας*, Ἅγιον Ὅρος 1984, σ. 14.
112. Αὐτὸ διαπιστώνεται ἀπὸ τὰ ὅσα ἀναφέρει γιὰ ἓνα ἄγνωστο Ἀναχωρητὴ τοῦ Ἄθω. «Ἐπειδὴ εἶχα περιπλανηθῇ δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ψάχνοντας νὰ βρῶ Γέροντα νὰ μὲ πληροφορή ἐσωτερικά, εἶχα ξεχάσει καὶ τί ἡμέρα εἶναι καὶ πόσο ἔχει ὁ μήνας». Βλ. Παῖσιου, Ἀγιορεῖτικα, σελ. 47. Ἡ ὑπογράμμιση εἶναι δική μας.
113. Τάση, Ὑπαίθριο Ἀρχονταρίκι, σελ. 46.
114. Βλ. τὴν παράγραφο «Ἀξιοποίηση ὅλων τῶν εὐκαιριῶν» στὸ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, *Νουθεσίας Ρήματα*, σελ. 46.
114. Βλ. τὴν παράγραφο «Ἀξιοποίηση ὅλων τῶν εὐκαιριῶν» στὸ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, *Νουθεσίας Ρήματα*, σελ. 26.
115. Περισσότερα γιὰ τὴν διδασκαλία τοῦ Γέροντα ὡς πρὸς τὴν πνευματικὴ ζωὴ βλ. στὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ ἴδιου, Ἀγιορεῖτικα, σελ. 149-170 καθὼς καὶ στὸ Τάση, Ὑπαίθριο Ἀρχονταρίκι, στὴν παράγραφο Ζ': Ἀσκήση καὶ πνευματικὴ ζωὴ, σελ. 31-38. Ἐπίσης τοῦ ἴδιου, Ἀθωνικόν, τὴν παράγραφο 4.1 στὴν ἐνότητα «Στὸ ὑπαίθριο ἀρχονταρίκι τῆς Παναγούδας», σελ. 77 καὶ 4.16, σελ. 85.
116. Συμβουλευόντας νεαρὰ παιδιά, ἱεροσπουδαστές, ὁ Γέροντας ἐπεσήμανε: «Ἡ πνευματικὴ ἐργασία, παιδιά μου, πρέπει νὰ γίνεται σὲ μικρὴ ἡλικία, διότι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι νέος, μπορεῖ νὰ ἐργάζεται καὶ ἔχει τὴ δύναμη γι' αὐτό. Κι αὐτὴ τὴν δύναμη πρέπει νὰ τὴν ἀποταμιεύῃ ἔτσι, ὥστε στὰ γεράματά του, ποὺ τοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐργαστεῖ, νὰ ἀντλεῖ ἀπ' αὐτὴ. Ἔτσι κι ἐγὼ ἀπ' αὐτὸ τὸ πνευματικὸ ὕλικό τρώγω τώρα, ποὺ δὲν μπορῶ νὰ ἐργαστώ» στὸ Ἀθανασίου Γ. Μελισσάρη, *Νουθεσίες Γέροντος*, σελ. 11-12 καθὼς καὶ Τάση, Ἀθωνικόν, σελ. 51 «ὅσο περνᾶν τὰ χρόνια δὲν μπορῶ νὰ κάνω ἀγώνα περισσότερο, γι' αὐτὸ λέω πότε νὰ μὲ πάρει ὁ Θεός, νὰ φύγω νωρίτερα».
117. Παῖσιου, Χατζη-Γεώργης, σελ. 34-35.
118. Παῖσιου, Ἀγιορεῖτικα, σελ. 8.
119. Ὁπ. π., σελ. 9.
120. Ὁπ. π., σελ. 13.
121. Ὁπ. π.: «Πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς εἶχα γνωρίσει καὶ ἀπὸ κοντά, ἀλλὰ, δυστυχῶς, δὲν τοὺς μιμήθηκα καὶ ἔτσι βρῶ σκομαὶ πολὺ μακριὰ τους. Εὐχομαι ὅμως μὲ ὅλη τὴν καρδιά μου νὰ τοὺς μιμηθοῦν ὅσοι θὰ διαβάσουν τὰ θεῖα κατορθώματά τους καὶ παρακαλῶ νὰ εὐχῶνται καὶ ἐκεῖνοι γιὰ μένα τὸν ταλαίπωρο Παῖσιο. Ἀμήν».
122. Ὁπ. π., σελ. 35-36.
123. Ὁπ. π., σελ. 37.
124. Ὁπ. π., σελ. 67-68.
125. Ὁπ. π., σελ. 72-73.
126. Ὁπ. π., σελ. 119.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Νικ. Π. Σοϊλεντάκη
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἐπιτέλους ἀρχίζουν σιγά - σιγά καὶ συστηματικά νὰ ἐκδίδονται βιβλία με ἐθνικὸ περιεχόμενο πού ἐξετάζουν τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν ἅμεσα τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἱστορία καὶ τὴ Γεωγραφία τῆς σὲ βάθος, με εὐθύνη καὶ σοβαρότητα. Καὶ αὐτὸ εἶναι μιὰ οὐσιαστικὴ συμβολή, ὄχι μόνο στὴ σωστὴ ἐνημέρωση τοῦ ἐλληνικοῦ Λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ στὴν αὐτοσυνειδησία του. Γιατὶ με παρόμοια σπουδαῖα βιβλία, τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ προστρέχει στὶς ἀκένωτες πηγές γνώσης καὶ αὐτοπεποίθησης, ὥστε νὰ ἀνταπεξέρχεται στὶς κρίσιμες ὥρες τῶν ἐθνικῶν καὶ πνευματικῶν ἀναγκῶν του.

Τὸ ὥραϊο καὶ πλούσιο σὲ εἰκονογραφία αὐτὸ βιβλίον, τὸ προλογίζει ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Δημητριάδος κ. Χριστόδουλος καὶ εἶναι φανερό ὅτι πρόκειται γιὰ ἔργο ζωῆς τοῦ σ., γιατί παρουσιάζει ὅλη τὴ διαχρονικὴ πορεία τῆς Θράκης. Δίνει τὴν αὐθεντικὴ εἰκόνα τῆς περιοχῆς ἀπὸ τοὺς μυθικοὺς χρόνους, ἕως τὶς μέρες μας. Καὶ με τὸ ὕλικό πού παραθέτει, καθὼς καὶ τὰ ἐγγραφα, σχεδὸν ἐξαντλεῖ τὸ θέμα του. Συνάμα ὁμως καὶ προβληματίζει ἐπὶκαιρὰ ὁσους τὸ διαβάζουν, ἐπειδὴ προειδοποιεῖ ὅτι πρέπει νὰ ἀπεγκλωβιστεῖ ὁ Νεοελληνισμὸς ἀπὸ ἐνοχές καὶ πλέγματα ἐφησυχασμοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπὸ τὸν ἀνθελληνισμὸ τοῦ ἀθηναϊκοῦ Κράτους, νὰ δεῖ κατὰματα τὴν ἁγία Περιφέρεια (Θράκη), ὅπου πραγματικά ἀνθεῖ ἡ Ρωμιοσύνη καὶ ὁ γνήσιος, διαχρονικὸς Ἑλληνισμός.

Παρόμοια βιβλία, ὅπως αὐτό, ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Πιτσιλός», πρέπει νὰ γίνονται εὐρύτερα γνωστὰ καὶ μάλιστα ἡ Πολιτεία νὰ μεριμνᾷ καὶ γιὰ κάλυψη ἐξόδων, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν μετάφρασή τους, τοῦλάχιστον σὲ κάποια εὐρωπαϊκὴ γλώσσα.

Ι. Μ. Χατζηφώτης
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Ὁ Ι. Μ. Χατζηφώτης δὲν εἶναι μόνον ἓνας ἀπὸ τοὺς λίγους ἀξιους ἱστορικοὺς - κριτικοὺς πού γνωρίζει τὸ Ἅγιον Ὄρος. Ἀλλὰ καὶ ἓνας παθιασμένος γιὰ τὸ «Περὶ βόλι τῆς Παναγίας», ἀφοῦ δὲν ἀφήνει εὐκαιρία πού, στὰ περισσότερα κείμενά του, νὰ μὴν ἀναφερθεῖ σ' αὐτὸ με ἀγάπη, με βαθιὰ ἐρευνα, με τρυφερὴ νοσταλγία καὶ προσέγγιση. Καὶ δὲν γνωρίζει, βέβαια, τὸν Ἄθω ἀπὸ τὰ βιβλία, θεωρητικά, φιλολογικά ἢ περιγραφικά μόνο. Μὰ καὶ με μιὰ μουσικὴ διάθεση. Ἐχει ζήσει δηλαδὴ τὴ ζωὴ στὴν κάθε

στιγμὴ τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας ἀφοῦ εἶναι ἄπειρες οἱ φορές πού τὴν ἔχει ἐπισκεφθεῖ καὶ ἔχει βιώσει τὴν κάθε ἔκφανση τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῆς.

Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς ἄμεσης ἐπικοινωνίας καὶ γνώσης εἶναι καὶ τὸ πρόσφατο, ἐπιβλητικὸ σὲ ὄγκο, βιβλίον τοῦ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Παπαδήμα»: «Ἡ καθημερινὴ ζωὴ στὸ Ἅγιον Ὄρος». Πρόκειται γιὰ τὴν πλούσια, καθόλου καθημερινὴ συμβίωση καὶ λειτουργικότητα, πού ἂν μέσα σου δὲν τὰ ἔχεις ἀποδεχθεῖ καὶ βιώσει, δὲν εἶναι δυνατόν καὶ νὰ τὰ ἀποδώσεις με τὴ γραφίδα.

Ὁ Ι. Μ. Χατζηφώτης καὶ σ' αὐτὸ τὸ ἔργο του, με μαστοριά, με λιτὴ καὶ περίτεχνη γλώσσα, δίνει ἀκριβῶς ὅλο τὸ φάσμα, τὸ κλίμα καὶ τὶς πτυχές ζωῆς, θρησκευτικότητας, τέχνης καὶ πνευματικότητας τοῦ Ἄθω. Ἔτσι, ὥστε, ὅπως γράφει καὶ ὁ Καθηγητὴς τῆς Ἀνωτάτης Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, Π. Μυλωνάς, ὁ σ. νὰ «κατορθῶναι νὰ δώσει διαχρονικὴ ἐποπτεία τῆς καθημερινῆς φυσιογνωμίας τῆς Μοναστικῆς Πολιτείας».

Π. Β. Πάσχου
ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΡΗΜΟΥ
ΜΙΚΡΟ ΓΕΡΟΝΤΙΚΟ Γ'

Ἐνα ἀκόμα τρυφερό, πνευματικὸ, ποιητικὸ θὰ ἔλεγα βιβλίον, με θαυμάσιες ἱστορίες καὶ κείμενα ψυχικῆς σωτηρίας, τοῦ ἐγκριτοῦ λογοτέχνη καὶ Καθηγητῆ Π. Πάσχου.

Πρόκειται γιὰ ἄγνωστες, συγκλονιστικὲς ἐμπειρίες ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ τὰ μοναχικά προβλήματα συμβίωσης καὶ κοινότητας γυναικῶν Γεροντισσῶν, πού με τρόπο ἀπλό, λογοτεχνικὸ, ἐγκάρδιο καὶ συνάμα βαθύ, διηγεῖται ὁ δεξιότητος καὶ ἐφευρετικὸς πάντα συγγραφέας τοῦ ὥραϊου βιβλίου, ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἀκρίτας».

Καὶ τί δὲ βρίσκει κανεὶς μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀσκητικὸ καὶ παραμυθητικὸ λειμῶνα γιὰ νὰ θρέψει τὴν ψυχὴ του καὶ τὴν εὐαισθησία του· ἀλλὰ καὶ νὰ εὐφρανθεῖ ὁ νοῦς καὶ ἡ πνευματικὴ του περιέργεια: ἀνάγλυφα, ἀληθινὰ περιστατικά καὶ ἱστορίες πού ἀναφέρονται στὴν ὑπακοή, στὴν ἀκτιμοσύνη, στὴν ἀγάπη καὶ στὴν ταπείνωση τῶν Μοναχῶν. Καὶ σ' αὐτὸ τὸ βιβλίον τοῦ ὁ Π. Β. Πάσχος, δείχνει ὅλο τὸ μεράκι καὶ τὴ μαστοριά τῆς λεπτῆς, ἐκκλησιαστικῆς του ἱκανότητας σὲ ζητήματα θεολογικά, ἐκκλησιαστικά. Πού ἐπειδὴ εἶναι ἐπικίνδυνα, χρειάζονται προσοχή, βαθιὰ μελέτη καὶ ταλέντο. Κι αὐτὰ τὰ διαθέτει ὁ σ., ὁ ὁποῖος ἔχει ἐξειδικευθεῖ μάλιστα σὲ παρόμοια θέματα με ἰδιαίτερη εὐαισθησία καὶ ποιητικὴ διάθεση.

Φς

Η ΙΔ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τού κ. Νικ. Κ. Δρατσέλλα, Θεολόγου

Ε'. Ὁ ἅγιος Κύριλλος ἀναζητεῖ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἀνέστη ὁ Ἰησοῦς. Τίθεται τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ὁ Κύριος ἀνέστη κατὰ τὸ θέρος ἢ κατ' ἄλλην τινὰ ἐποχὴν. Ἡ ἀπάντησις δύναται νὰ δοθῇ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ Ἑσματος τῶν Ἀσμάτων. Ἀναφέρεται ἐκεῖ ὅτι «ἰδοὺ ὁ χειμὼν παρήλθεν, ὁ ὑετὸς ἀπῆλθεν, ἐπορεύθη ἑαυτῷ, τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῇ καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθακε»⁵⁷. Ἡ ἐποχή, εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρεται προφητικῶς τὸ Ἑσμα Ἀσμάτων, εἶναι περίοδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔχει τελειώσει ὁ χειμὼν, ἔχει παύσει ἡ περίοδος τῶν βροχῶν, ἡ γῆ εἶναι πλήρης ἀνθέων καὶ κλαδεύονται αἱ ἄμπελοι. Τοιαύτη ἦτο ἡ ἐποχή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐξεφωνοῦντο αἱ Κατηχήσεις πρὸς τοὺς Φωτιζομένους, οἱ ὁποῖοι, ὡς γνωστόν, ἐβαπτίζοντο κατὰ τὸ Μέγα Σάββατον καὶ συνεπῶς πρέπει νὰ ἐντοπισθῇ εἰς τὴν πρώτην περίοδον τῆς Ἀνοιξέως. Ὁ Ἅγιος πατὴρ ἀναφέρει ὅτι ἦτο ὁ Μακεδονικὸς μὴν Ξανθικὸς καὶ συνεπῶς ἦτο Ἑσμάς. Ὁ μὴν οὗτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Ἑβραϊκὸν μῆνα Νισάν⁵⁸, ὁ ὁποῖος ἦτο ὁ πρῶτος μὴν τῆς Ἀνοιξέως, κατὰ τὴν δεκάτην τετάρτην ἡμέραν τοῦ ὁποίου ἐωρτάζετο τὸ Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, τὸ ὁποῖον ἀπετέλει τύπον τοῦ ἀληθινοῦ Πάσχα τῶν χριστιανῶν.

Ἡ περίοδος τῆς Ἀνοιξέως ὑπῆρξε περίοδος καὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου κατὰ τὸν ἅγιον Κύριλλον. Διότι τότε εἶπεν ὁ Θεός: «βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου σπείρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα»⁵⁹. Κατὰ τὴν Ἀνοιξιν κάθε φυτὸν ἐτοιμάζει τοὺς σπόρους του. Καὶ καθ' ὃν τρόπον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς δημιουργίας, ἀφοῦ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην, ὥρισεν, κατὰ τὴν τροχίαν των νὰ ὑπάρχῃ εἰς ὠρισμένον χρονικὸν σημεῖον τοῦ ἔτους ἴση διάρκεια ἡμέρας καὶ νυκτός, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἦτο ἰσομερία ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκφωνήσεως τῶν Κατηχήσεων⁶⁰. Εἰς ἐποχὴν Ἀνοιξέως εἶχεν εἶπει ὁ Θεὸς κατὰ τὸν ἅγιον πατέρα: «ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»⁶¹. Ὁ ἄνθρωπος ἔλαβε μὲν τὸ κατ' εἰκόνα, ἡμαύρωσεν ὁμως τὸ καθ' ὁμοίωσιν λόγῳ τῆς παρακοῆς του. Ὅπως λοιπὸν εἰς ἐποχὴν Ἀνοιξέως ὁ ἄνθρωπος

ἀπώλεσε τὸ καθ' ὁμοίωσιν διὰ τοῦ Προπατορικοῦ ἁμαρτήματος, οὕτως εἰς Ἀνοιξιν ἐγένεν ἡ διόρθωσις τῆς παραβάσεως χάρις εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Θεανθρώπου. Εἰς ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐξεβλήθη ἀπὸ τὸν Παράδεισον ἐνεκα τῆς πτώσεως, εἰς τοιαύτην ἐποχὴν λόγῳ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Θεανθρώπου οἱ πιστοὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς των εἰς τὸν Ἀναστάντα ἀπέκτησαν τὴν δυνατότητα τῆς σωτηρίας, δηλαδὴ εἰσῆχθησαν καὶ πάλιν εἰς αὐτόν. Εἰς Ἀνοιξιν, ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδόθη ἡ δυνατότης τῆς σωτηρίας, εἰς ὁμοίαν ἐποχὴν εἶχε λάβει χώραν τὸ δράμα τοῦ Προπατορικοῦ ἁμαρτήματος⁶². Εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ, περὶ τῆς ὁποίας εἶχε γραφῇ προφητικῶς ὑπὸ τοῦ Ἑσματος τῶν Ἀσμάτων: «τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῇ, καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθακε»⁶³.

57. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 174, 33-34, Ἑσμ. 2, 11-12.

58. α) Ὁ Ἑβραϊκὸς μὴν Νισάν «ἀντιστοιχεῖ ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἡμερολογίῳ πρὸς τὴν περίοδον ἀπὸ τῶν μέσων Μαρτίου μέχρι μέσων Ἀπριλίου. Κατὰ τὴν Πανσέληνον τοῦ μηνὸς Νισάν, συμβαίνουσιν μετὰ τὴν ἐαρινὴν ἰσημερίαν, ἐορτάζουσιν οἱ Ἑβραῖοι τὸ Πάσχα των», Πλακίδου Σταύρου, ἀρθρον ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἑγκυκλοπαιδείᾳ», τόμος ιη' 330 β.

β) Περὶ τοῦ ὅτι ὁ Μακεδονικὸς μὴν Ξανθικὸς συμπίπτει πρὸς τὸν Ἑβραϊκὸν μῆνα Νισάν, ὁ ὁποῖος πάλιν ἀντιστοιχεῖ κυρίως πρὸς μέρος τοῦ Μαρτίου καὶ μέρος τοῦ Ἀπριλίου τῆς ἡμετέρας ὀνομασίας τῶν μηνῶν, βλ. καὶ ἐν A Dictionary of the Bible, Edited by James Hastings, Edinburgh 1902, Vol. 4, p. 765 a.

59. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 175, 1-2, Γέν. 1, 2.

60. Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ ἱεροῦ πατρὸς ὑπενθυμίζουν ὅτι: «συμφῶνως πρὸς τὸν κανόνα τῆς Α' Οἰκουμένης Συνόδου (Κανὼν τῆς Νικαίας) τὸ Πάσχα πρέπει νὰ ἐορτάζεται τὴν Κυριακὴν, ἥτις ἔπεται τῇ πρώτῃ πανσελήνῳ τοῦ ἔαρος» (Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία, Θ.Η.Ε., τόμος 10, στήλη 116).

61. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 175, 5-6, Γέν. 1, 26.

62. Ἀξίζει νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὅτι εἶναι δυσχερὲς τὸ νὰ ἀποπειραθῶμεν νὰ ἐντοπίσωμεν χρόνον ἢ κατάστασιν τῆς ἐποχῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν διεδραματίσθη τὸ Προπατορικὸν ἁμάρτημα. Ἡ περίοδος αὕτη ἐκτείνεται πέραν καὶ αὐτῆς τῆς Προϊστορίας καὶ συνεπῶς πέραν τῶν δυνατοτήτων τῆς ἱστορικῆς ἡμῶν ἐμβελείας. Ἡ ἐρμηνεία, τὴν ὁποίαν δίδει ἐνταῦθα ὁ ἅγιος πατὴρ, εἶναι ἀλληγορικὴ καὶ ἐπιχειρεῖ νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐποχὴν τοῦ ἐορτασμοῦ τοῦ Πάσχα μετὰ τῆς περιόδου τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου.

63. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 175, 11, Ἑσμ. 2, 12.

Κέντρο Υγείας στο Άγιον Όρος

Ένα όνειρο δεκαετιών, η ανέγερση Κέντρου Υγείας, φαίνεται ότι γίνεται πραγματικότητα στη μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους. Η σχετική απόφαση έχει ήδη ληφθεί από την κυβέρνηση και ο ύφυπουργός Υγείας επισκέφθηκε τον Άθω και συναντήθηκε με εκπροσώπους της πολιτικής διοικήσεως και της Ιεράς Επισκοπίας, για να συζητηθούν διαδικαστικά θέματα. Μεταξύ των άλλων, προτείνεται να ανεγερθεί το Κέντρο Υγείας στην σκιά του Αγίου Ανδρέα, στο σεράι, στις Καρυές, ενώ στην πορεία θα εξετασθούν και άλλα ένδεχόμενα.

Σημειώνεται ότι εδώ και δεκαετίες οι ιατροφαρμακευτικές ανάγκες του Αγίου Όρους καλύπτονται από ένα και μοναδικό... αγροτικό ιατρείο επανδρωμένο με δύο γιατρούς χωρίς την αναγκαία υλικοτεχνική υποδομή και πώς στα έκτατα περιστατικά οι ασθενείς κληρικοί και λαϊκοί μεταφέρονται κατά βάση στη Θεσσαλονίκη, πράγμα που έγκυμονει κινδύνους, λόγω της μεγάλης αποστάσεως.

Σάν τόν ληστή τού «μνήσθητι»!

Ένας άνθρωπος 29 ετών θεωρείται τοποθετημένος μπροστά στην ανατολή του δημιουργικού και παραγωγικού χρόνου του. Για τον 29χρονο όμως Ίωσηφ Κάρολο Σω, τα πράγματα είναι εκ διαμέτρου αντίθετα, μια και ήταν ο πρώτος πολίτης της Νότιας Καρολίνας των ΗΠΑ που εκτελέστηκε μετά την επαναφορά της θανατικής ποινής.

Αξίζει να σημειώσουμε τις τελευταίες του στιγμές πριν καθήσει στην ηλεκτρική καρέκλα. Αφού ζήτησε συγγνώμη από τους συγγενείς των δύο θυμάτων του, εξέφρασε την ευγνωμοσύνη του προς την Εκκλησία για τους αγώνες της ενάντια στην θανατική ποινή. Οι τελευταίες του λέξεις ήταν: «Με τη δύναμη της χριστιανικής μου πίστεως, πεθαίνω με ειρήνη χωρίς καμία αγανάκτηση για την καταδίκη και την εκτέλεσή μου». Αξίζει να σταθεί κανείς στις λίγες λέξεις του μελλοθάνατου.

Πόση, αλήθεια, πνευματική συγγένεια με τον ληστή του «μνήσθητι»!

Η Ανάσταση της ευθύνης...

Η Ανάσταση του Χριστού άγγιζει —ας επιτραπεί ή έκφραση— περισσότερο τους Έλληνες. Είτε στη μητροπολιτική Ελλάδα κατοικούν, είτε συγκαταλέγονται στην άλλη Ελλάδα, των αποδήμων, πανηγυρίζουν και συμμετέχουν και με το τελευταίο τους κύταρο στη νίκη του θανάτου, νίκη του Θεανθρώπου Χριστού. Οί Ρωμιοί από τη Βόρειο Μακεδονία μέχρι τη νότιο Κρήτη κι από τη Λέσβο ως την Κεφαλλονιά, εξωτερικεύουν ποικιλόμορφα τα λαμπριάτικα αισθήματα και συναισθήματα που τους κατακλύζουν. Λές κι αντικρύζουν το κενό Μνημείο, λές κι ακούν έκθαμβοι «νεανίσκον καθήμενον εν τοίς δεξιοίς του μνημείου, περιβεβλημένον στολήν λευκήν», να τους λέει: «Ίησούν ζητείτε, τὸν Ναζαρηνόν, τὸν Ἑσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε...».

Θα μπορούσαμε να πούμε πώς η Ανάσταση του Θεανθρώπου είναι η κορυφαία εθνική μας γιορτή. Γιορτάζει ο κάθε Ρωμιός ἀγαλλισμένος με τη φύση που τον συντροφεύει. Και γιορτάζει μ' ένα τρόπο ξεχωριστό, μοναδικό...

Ας προσέχουμε, όμως. Ο έορτασμός της Αναστάσεως, δεν είναι μόνον πανηγύρι. Είναι και προβληματισμός ευθύνης του καθενός, ευθύνης ποικιλόμορφης. Ο καθένας ας ρίξει μια ματιά στο βιβλίο της καρδιάς του και ας έρμηνεύσει προσωπικά...

Όντως γηραιά!..

Η υπογεννητικότητα και η αύξηση του προσδοκίου της ζωής δικαιώνουν τον τίτλο της Ευρώπης ως «γηραιάς ήπειρου». Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι κάτοικοι της Ευρώπης γερούν με ταχύτατους ρυθμούς. Το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνας οι ηλικιωμένοι Ευρωπαίοι θα ανέρχονται σε 113,5 εκατομμύρια, έναντι 76,3 εκατομμυρίων που ήταν το 1995. Οί 80χρονοι θα είναι διπλάσιοι και οί 90χρονοι τριπλάσιοι. Αντίθετα, οί νέοι κάτω των 20 χρόνων που σήμερα ανέρχονται σε 5,1 εκατομμύρια δεν θα ξεπερνούν τα 4,2 εκατομμύρια.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα αντιμετωπίζουν η Γερμανία και η Ιταλία, ιδιαίτερα στις παραγωγικές ηλικίες, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων το έχει η Ολλανδία και το μεγαλύτερο ποσοστό νέων το Λουξεμβούργο.

Δέν πρόλαβε τα ...121!

Η γηραιότερη γυναίκα της Βουλγαρίας —από τις πλέον ηλικιωμένες στον κόσμο— πέθανε σε ηλικία εκατόν είκοσι ετών.

Η Ατίτζε Στάσκοβα είχε γεννηθεί τον Μάιο του 1875, τρία μόλις χρόνια μετά την ανεξαρτησία της Βουλγαρίας από τον τουρκικό ζυγό!

Μέτρο - μέτρο μετρώ με Μετρό!

Νέα σημαντικά εύρηματα στο φῶς ἀπὸ τὶς ἀνασκαφές στοῦ Μακρυγιάννη, λόγω ἔργων τοῦ Μετρώ.

Ἐνα μικρὸ νεκροταφεῖο μὲ παιδικές ταφές ἔφερε στὸ φῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ σκαπάνη στὸ οἰκοδομικὸ τετράγωνο ὅπου θὰ δημιουργηθεῖ ὁ σταθμὸς Ὀλυμπείων. Στὴν περιοχὴ Μακρυγιάννη ἡ ἀνασκαφὴ σχεδὸν ὁλοκληρώθηκε καὶ σύντομα θὰ ἀρχίσουν οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν δημιουργία τοῦ σταθμοῦ. Οἱ ἀρχαιολόγοι –σύμφωνα μὲ ἀπόφαση τοῦ Κεντρικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συμβουλίου– κρᾶτησαν μόνον ἓνα τμήμα τοῦ οἰκοπέδου γιὰ συμπληρωματικὲς ἐρευνες. Στὸ τμήμα αὐτὸ ἀνακάλυψαν τὰ λείψανα σημαντικοῦ κτιρίου –πιθανότατα ἱεροῦ– τῶν κλασικῶν χρόνων.

Στὰ ὑπόλοιπα εύρηματα τῆς περιοχῆς περιλαμβάνονται ταφές παιδιῶν καὶ βρεφῶν ποὺ ἀνήκουν στὰ προϊστορικὰ χρόνια, ταφές τῆς πρωτογεωμετρικῆς περιόδου, νομίσματα, μεταλλικὰ ἀντικείμενα, κεραμεικά. Μὴνι μουσεῖα ἐντὸς σταθμῶν τοῦ Μετρώ θὰ φιλοξενήσουν τὰ εύρηματα ποὺ ἀποκαλύφθηκαν κατὰ τὴ διάρκεια κατασκευῆς τοῦ ἔργου.

Μέτρο - μέτρο, τὸ Μετρώ μετρά μέσα στὸ ἔδαφος, τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἑλλάδος!

Οὐδεὶς λόγος ἀνησυχίας ὑπάρχει πλέον!!!

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐπιτέλουν ἐγκαταλείπουν τὶς ἐπεκτατικὲς πρὸς Βορρᾶν τάσεις καὶ δὲν διεκδικοῦν πλέον τίποτε ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, πέραν τῆς φιλίας τους. Εἰκοσιτέσσερις αἰῶνες μετὰ τὴν ἀποφράδα ἡμέρα ὅπου ἡ Ἀθῆνα ἀπεδέχθη τοὺς ὅρους συνθηκολογήσεως καὶ παραδέχθη τὴν ἡττα τῆς ἀπὸ τὴν Σπάρτη, ὑπογράφεται καὶ τυπικά, ἡ λήξη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου!

Δὲν πρόκειται γιὰ παραδοξολογία. Τὴν Κυριακὴ 10 Μαρτίου στὸ Πνευματικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Σπάρτης στίς 8 τὸ βράδυ ὁ δήμαρχος Ἀθηναίων Δημήτρης Ἀβραμόπουλος καὶ ὁ δήμαρχος Σπάρτης Δημήτρης Ματάλας ὑπέγραψαν σὲ περιγαμινῇ συνθήκη εἰρήνης(!) μὲ ὅρους ἰσοτιμίας τὴν ὁποία συνέταξε ὁ ἀκαδημαϊκὸς Κων/νος Δεσποτόπουλος. Κατὰ κάποιον τρόπο πρόκειται γιὰ ἀποκατάσταση ἱστορικῆς ἐκκρεμότητος, ἀφοῦ μετὰ τὴν ἡττα τῶν Ἀθηναίων στοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς καὶ τὴν ταυτόχρονη πολιορκία τῆς Ἀθῆνας ἀπὸ τὸν στρατὸ τῶν Λακεδαιμονίων, τὸ 404 π.Χ. οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεδέχθησαν μὲν τοὺς ὅρους εἰρήνης, ἀλλὰ δὲν ὑπέγραψαν ποτὲ συμφωνία. Κι ἔτσι ὁ κ. Ματάλας ἐξ ὀνόματος τοῦ τότε βασιλιᾶ Λυκούργου καὶ ὁ κ. Ἀβραμόπουλος ὡς ἄλλος Περικλῆς ἤσαν τὸ ἐμπόλεμο μετὰ τῶν δύο πόλεων. Ἐξέφρασαν δὲ ἀμφοτέρωτεροι τὴ βαθύτατη θλίψη τους γιὰ τὴν ὀλέθρια ἐκείνη πολυαίμακτη σύρραξη τῶν δύο κορυφαίων πόλεων τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Μπορεῖ Ἀθῆνα καὶ Σπάρτη νὰ ἀποδέχθηκαν τὴν

συνθήκη εἰρήνης, τί λένε ὅμως οἱ ἱστορικοὶ σύμμαχοί τους ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὀριστικῆς καταπαύσεως τοῦ «πυρός»;

Ὁ κ. Π. Γρύλλος, δήμαρχος τῆς Σάμου –τῆς μοναδικῆς πόλεως ποὺ ἔμεινε πιστὴ στὴν Ἀθῆνα μέχρι τελικῆς πτώσεως– παρουσιάζεται κάπως ἐπιφυλακτικός. «Συμφωνοῦμε μὲ τὴν συνθηκολόγηση, ἀν καὶ εἶναι λίγο περίεργο μετὰ ἀπὸ τόσα χρόνια... Δὲν τοὺς ἀντιμετωπίζουμε πλέον ὡς ἐχθροὺς τοὺς Σπαρτιάτες... Ἀλλὰ ἐδῶ ποὺ τὰ λέμε ὑπάρχει κι ἐκεῖνο τὸ “Ἕλληνες πλὴν Λακεδαιμονίων”! Ἀπ’ τὴν ἄλλη πλευρὰ –τῆς Σπάρτης– ὁ δήμαρχος Μεγαροίων, κ. Γ. Καστάνης θεωρεῖ τὸ θέμα πολὺ σημαντικό γιὰ νὰ ἐκφέρει ἀποψη. «Δὲν μπορῶ νὰ σᾶς δώσω μιὰ ὑπεύθυνη ἀπάντηση γιὰ ἓνα τόσο σοβαρὸ θέμα. Δὲν ἔχω διαβάσει κἂν τὸ ἔγγραφο τῆς συνθήκης. Πῶς μπορῶ νὰ ἐκφέρω ἀποψη;»! Κατόπιν ὅλων αὐτῶν, τὸ μόνο ἀδιευκρίνιστο σημεῖο τῆς συμφωνίας μετὰ τῶν δύο πόλεων παραμένει ἡ ρύθμιση τῆς καταβολῆς πολεμικῶν ἀποζημιώσεων στοὺς ...συγγενεῖς τῶν νεκρῶν! Ἵσως, βεβαίως, κάποια ἄλλη δημοτικὴ ἀρχὴ λάβει μέριμνα στὸ ...μέλλον!

–Τί; Πῶς; Γιατί;

Ἡ ἑλληνικὴ εἶναι ἡ τροφοδότις γλῶσσα ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς γλωσσῶν. Δίκαια ἔχει χαρακτηριστεῖ μητέρα τῶν γλωσσῶν ἀπὸ τὸν Γκαίτε καὶ γλῶσσα τῶν θεῶν ἀπὸ τὸν Κικέρωνα.

Ἡ οἰκουμενικότητα τῆς ἑλληνικῆς εἶναι ἐμφανής. Σ’ αὐτὴν συνέτεινε καὶ ἡ ἐπεκτατικὴ τάση τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀρχαιότητος ἰδιαίτερα μὲ τὸ νικηφόρο σπαθὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ἡ Ἑλλάς τῶν πέντε θαλασσῶν καὶ τῶν τριῶν ἡπείρων μεταλαμπάδευσε τὸν ἀνώτερο ἑλληνικὸ πολιτισμὸ, μιὰ ἐκφραση τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ καὶ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἡ κοινὴ γλῶσσα ὅλου τοῦ πολιτισμένου τότε κόσμου.

Σήμερα, τί; Πῶς; Γιατί;

Εὐχὴ ὅλων μας!...

Τὸ δρόμο γιὰ νέες διεκδικήσεις ἀρχαιοτήτων ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἀνοίγει ἡ ἐπιστροφὴ τοῦ «θησαυροῦ τῶν Ἀηδονίων».

Πρόκειται γιὰ 312 ἀντικείμενα μὲ χαρακτηριστικὰ δείγματα τῆς μυκηναϊκῆς σφραγιδογλυφίας καὶ κοσμηματοποιίας τοῦ 16ου καὶ 15ου αἰῶνος π.Χ. –προῖον λαθρανασκαφῶν ποὺ ἔγιναν στὴ Νεμέα– ποὺ ἐπέστρεψαν στὴ χώρα προελεύσεώς τους καὶ στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο.

Ὁ Ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ κ. Μένος εὐχήθηκε νὰ ἐπιστρέψουν σύντομα στὴ χώρα μας τὰ Μάρμαρα τοῦ Παρθενῶνα.

Εὐχὴ ὅλων μας...

Μ. Μελ.